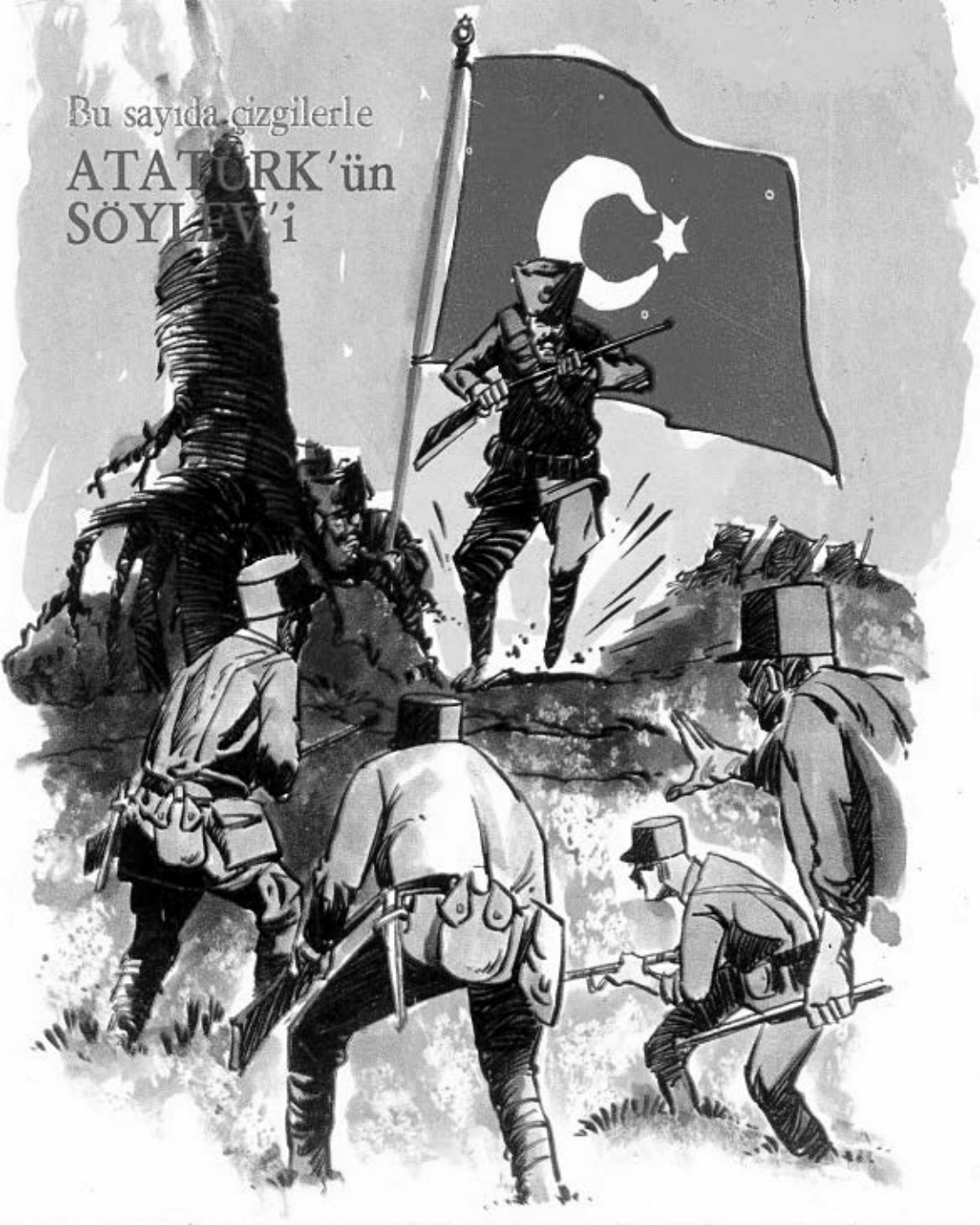

Bu sayıda çizgilerle
ATATÜRK'ün
SÖYLEV'i

Atatürk

SÖYLEV

Özetleyen:
Ahmet Köklügiller

Çizen:
ŞENOL KİRPİKÇİOĞLU

Atatürk

Mustafa Kemal Atatürk, bundan tam 97 yıl önce 1881'de Selanik'te doğdu. Babası gümrük kolcularından Ali Rıza Bey, annesi Zübeyde Hanımdır. Atatürk'ün doğduğu ev bugün müzedir. Küçük Mustafa önceleri yerde bağdaş kurulup oturulan mahalle mektebine gitti. Ama bu okulda çok durmadı. O zaman çağdaş öğretim yapan Şemsi Efendi İlkokulu'na gönderildi. Bu okulu bitirmeden babası öldü.

1896'da Selanik'te Askeri ortayı bitiren Mustafa Kemal, Manastır'daki Askeri Liseye gitti. 1898'te de Manastır Askeri Lisesini bitirdi. Mustafa Kemal'i 1899'da İstanbul Harbiye Mektebi'nde görüyoruz. Piyade sınıfından bir subay adayıdır artık o. Harbiye'de arkadaş olduğu İstanbullu gençlerle konuştukları şeyler İmparatorluğun durumu ve siyasal olaylardır.

1913'te Sofya'ya askeri ataşe olarak gönderilen Mustafa Kemal, 1914'te yarbaylığa yükseldi. Aynı yıl patlayan I. Dünya Savaşı Mustafa Kemal'i yeniden ateş alanlarına sürükleyecekti. Nitekim. İngiliz ve Fransız donanmaları Çanakkaleyi geçmeye kalkınca karşılarında Anafartalar komutanı Mustafa Kemal'i buldular.

Mustafa Kemal, artık halkının buyruğundaydı, onun önderi olmuştu. Erzurum, Sivas Kongrelerini 23 Nisan 1920'de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurulması izledi. Ertesi gün, hükümet başkanlığına Mustafa Kemal seçildi.

24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Barışı ile bugünkü sınırlarımız belirlendi. Yapılacak tek bir şey vardı şimdi. Yeni düzenin adını koymak. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilerek bu da yapıldı. Mustafa Kemal ilk cumhurbaşkanımız oldu. Yeni düzen, yeni düzenlemeleri gerektiyordu. Türk ulusunun çağdaşlaşması için Mustafa Kemal, devrimleri birbiri ardına gerçekleştirdi. 1924'te hilafet kaldırılarak Osmanlı İmparatorluğuna kesin olarak son verildi.

1934'te soyadı yasası çıkarılarak bey, paşa, efendi gibi ünvanlar kaldırıldı. Hafta tatili cumadan pazara alındı. Soyadı yasasiye Mustafa Kemal'e Atatürk adı verildi.

1938 yılında sağlık durumu bozulmaya başladı. Hastalık hızla ilerleyerek 10 Kasım'da durmak dinlenmek nedir bilmeyen Atatürk'ü yere serdi.

SÖYLEV

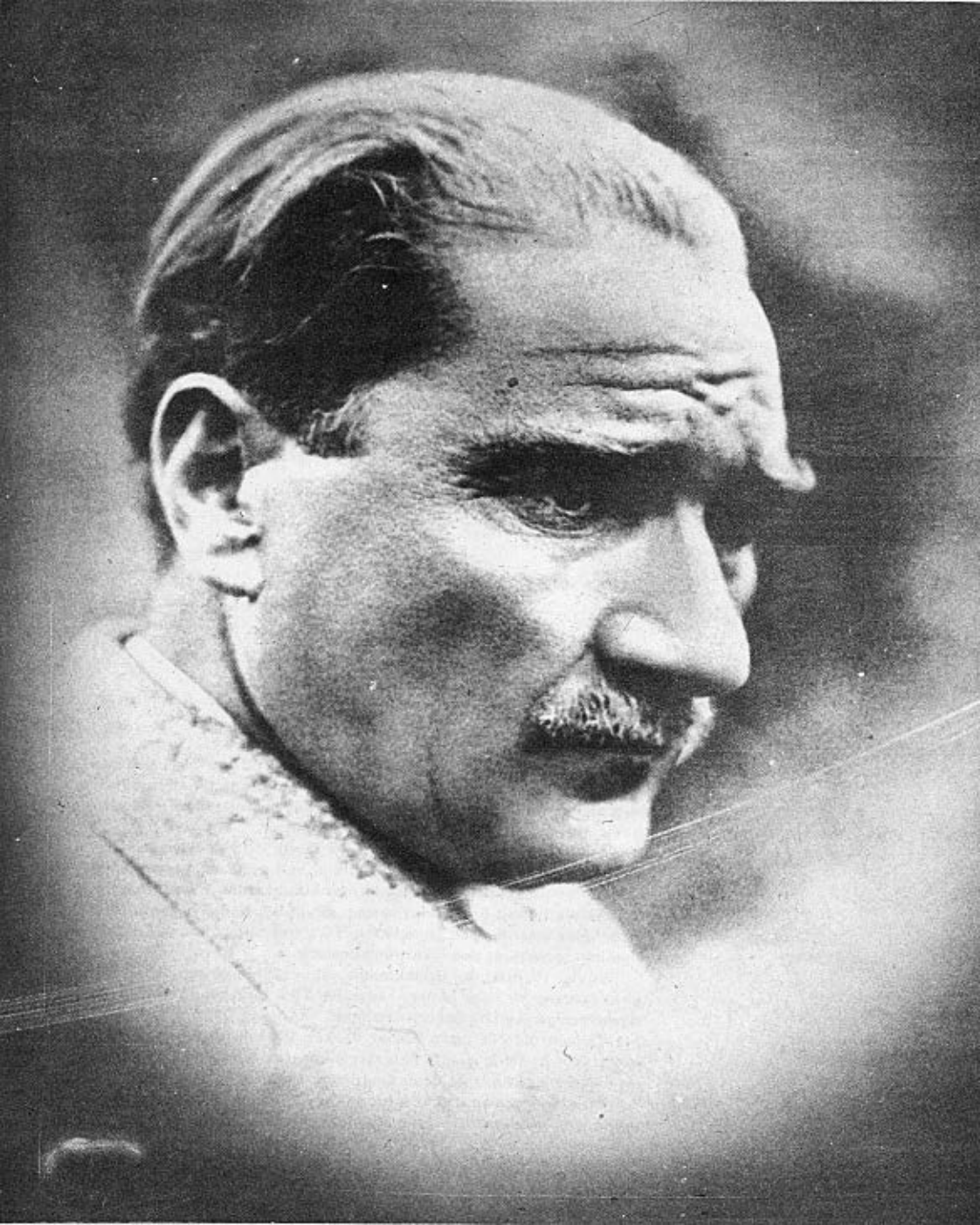
Mustafa Kemal (Atatürk)in 15–20 Ekim 1927 tarihleri arasında Ankara'da milletvekillerine yaptığı uzun konuşmadır. Atatürk büyük nutkunu kendi el yazısıyla yazmış, bunu Büyük Millet Meclisi'nde altı gün içinde ve toplam olarak 36 saatte okumuştur.

Atatürk bu uzun konuşması ile, 19 Mayıs 1919'da başlayan Ulusal Kurtuluş Savaşımızın nasıl verildiğini ve bugün elli yaşını aşmış Cumhuriyetimizin hangi koşullar altında kurulduğunu anlatır. Belgelere dayandırdığı bu özlü konuşmasının sonunda, ulaşılan başarıyı Türk Gençliğine emanet eder. Gençlikten, Türk bağımsızlığının ve Cumhuriyetinin sonsuzluğa değin korunmasını ister.

Söylev (Nutuk), bu özellikleriyle yakın tarihimizi aydınlatan eşine az rastlanır bir belge olduğu kadar, her Türk gencinin de elinden düşürmemesi gereken bir başucu kitabıdır.

Tamamı üç cilt tutan Söylev ilk kez 1927'de basılmıştır. Daha sonra yeni harflerle çeşitli baskıları çıkmıştır. Ayrıca birçok ulusların dillerine çevrilmiş ve ilgiyle karşılanmıştır.

Bu çizgi - roman özünden hiç bir şey kaybetmeyecek şekilde kısaltılmış ve sadeleştirilerek çocuklar için hazırlanmıştır.

Çizgilerle Atatürk'ün söylev'i

Samsun'a 19 Mayıs 1919'da çıktığım zaman
çinde bulunduğu toplulukla birlikte Birinci Düny
delenmiş, koşulları ağır bir "Ateşkes Anlaşması"
ulusu bu duruma sokanların bir bölüğü başlarını
ve halife olan Vahdettin, kendini ve tahtını kur
başkanlığındaki hükümet güçsüz, onursuz ve kork

yurdun genel durumu şöyleydi: Osmanlı Devleti, i-
ya Savaşı'ndan yenik çıkmıştı. Devlet her yanda ze-
" imzalamıştı. Ulus yoksul ve yorgundu. Devleti ve
n derdine düşmüşler, yurttan kaçmışlardı. Padişah
rtarmanın yollarını arıyordu. Damat Ferit Paşa'nın
aktı. Ordu dağılmak üzereydi.

Yurdumuz, her taraftan düşmanla kuşatılmış
rin gözetimi altındaydı. Adana'ya Fransızlar; Ur
Antalya ve Konya'da İtalyan askerleri bulunuyord

Her yanda düşman subayları ve onların adan
du... Bunu fırsat bilen azınlıklar da (Rumlar, Erm
timizin çökmesine çalışıyorlar; düşmanlara yardım

tı. Başkent İstanbul, yabancı askerlerin ve gemile-
fa, Maraş, Merzifon ve Antep'e İngilizler girmişti.
u. İzmir'de Yunanlılar.
nları çalışmaktaydı. Her iş onlarca denetleniyor-
eniler), kurdukları açık ya da gizli örgütlerle devle-
ıcı oluyorlardı.

İçine düştüğümüz bu kötü durumdan kurtulm
yorlardı. Bu amaçla bazı kurtuluş örgütleri kurul
eli Derneği", Erzurum ve Elâzığ'da kurulan "Do
zon ve Çevresini Bağımsızlaştırma Derneği" bunla

İzmirli yurtseverler, halkımızı uyarmak ve Yu
gösteri toplantısı düzenlemişlerdi

mak için, yurtseverler birtakım kurtuluş yolları arı-
muştu. Edirne ve çevresinde kurulan "Trakya-Paşa-
oğu İlleri Ulusal Hakları Savunma Derneği", Trab-
arın başlıcalarıydı.
unanlıların İzmir'e çıkışını önlemek için büyük bir

Bu kurtuluş örgütlerinden başka, bir de düşm
dı.

Ulusal varlığa düşman kuruluşların biri, "İng
derneğe başta padişah ve başbakan olmak üzer
Derneğin iki amacı vardı: Dış görünüşü ile İngiliz
nü ise yurtta karışıklık çıkarmak, ulusal bilinci yol

ıan koruyuculuğunu temel alan bazı girişimler var-

giliz Dostlar Derneği" adı altında çalışıyordu. Bu
e, Osmanlı yöneticilerinin birçoğu üye olmuştu.
lerin desteğini sağlamak, yıkılışı önlemek; gizli yö-
k etmekti.

Ben, Samsuna "Üçüncü Ordu Müfettişliği" g
daşlarımla buluşup durumu tartışmıştık.

Yöneticilerin düşüncelerine katılmıyorduk. Bu
dan uzaklaştırmak istiyorlardı. İşte bana "ordu m

Şunu söyleyeyim ki. Bana bu görevi veren
muştu. Anadolu'ya gidip, şaşkınlık içinde buluna

öreviyle çıkmıştım. Başkent İstanbul'da bazı arka-

ınun için benden kuşkulanmışlardı. Beni İstanbul'-
üfettişliği" görevini bu yüzden verdiler.
er, bilerek vermediler. Benim için bir fırsat doğ-
n halka durumu anlatacaktım.

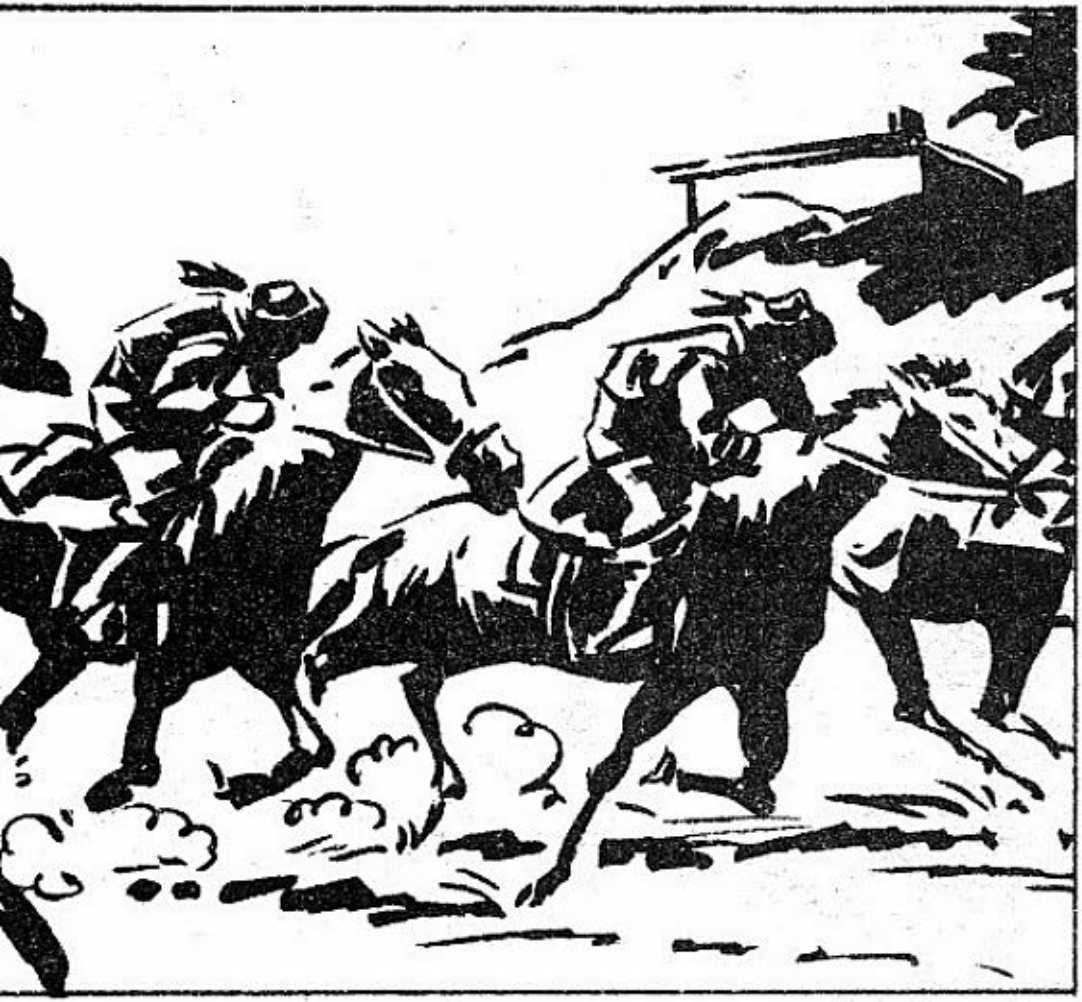

O zamana kadar, kurtuluş için şu yollar öner
rika'nın güdümünü istemek. 3) Bölgesel kurtuluş yo

Bu önerilen kurtuluş yollarının hiç birini yerin

Osmanlı Devleti yıkılmıştı. Ortada kala kala b
paylaşmak istiyordu.

Padişah, halife, hükümet... Bunların hepsi anla

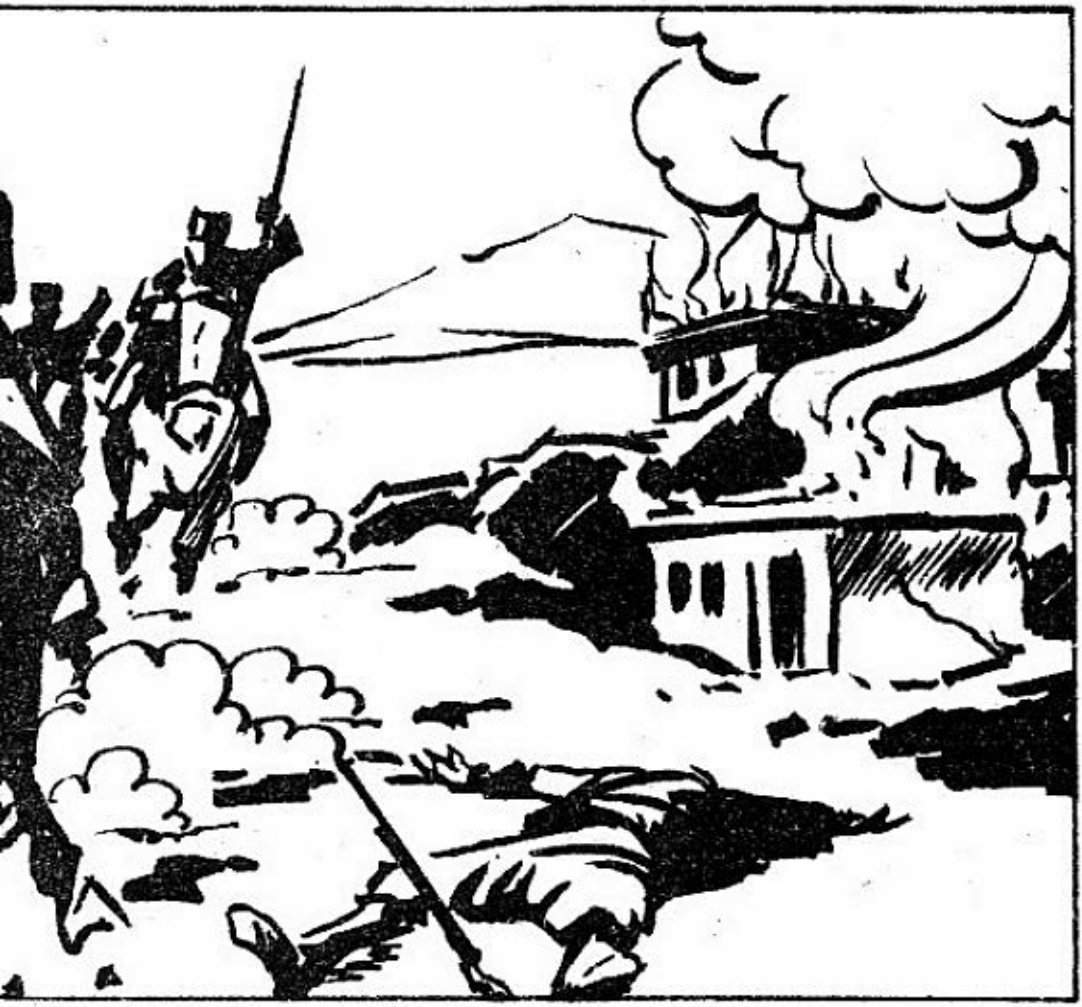

ilmişti: 1) İngiltere'nin koruyuculuğunu. 2) Ame-
olları aramak.
de bulmadım. Hepsinin temeli çürüktü.
ir Anadolu kalmıştı. Düşmanlar onu da aralarında

msız sözlerdi.

Temel ilke, Türk ulusunun onurlu bir ulus ol
la sağlanabilir. Ne denli zengin olursa olsun, bağ
sında uşak durumunda kalmaktan kurtulamaz.
insanlık niteliklerinin yoksunluğu, güçsüzlüğü
değildir. Oysa, Türk'ün onuru ve yetenekleri ç
yaşamaktansa yok olması daha iyidir:

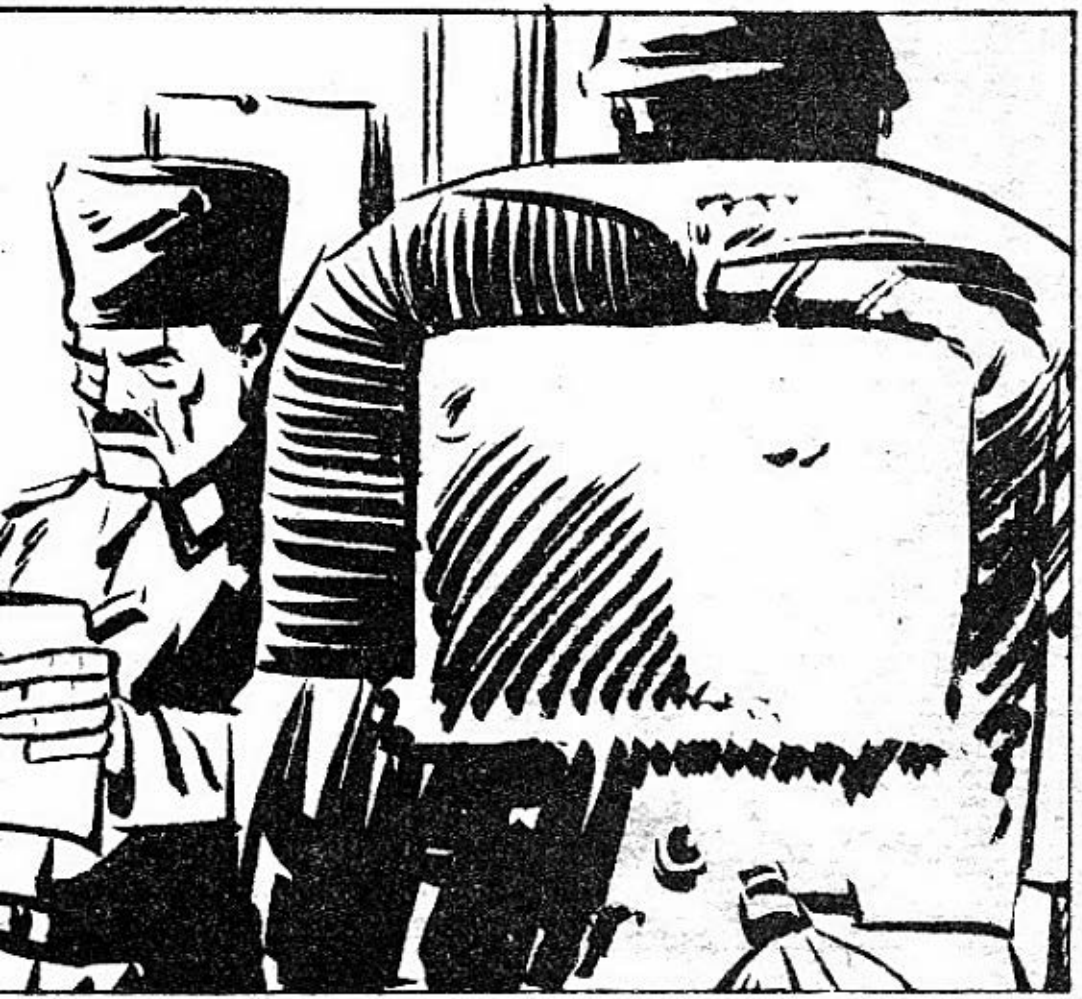

arak yaşamasıdır. Bu, ancak tam bağımsız olmak-
ğımsızlıktan yoksun bir ulus, uygar insanlık karşı-
Yabancı bir devletin koruyuculuğunu istemek,
ve beceriksizliği açığa vurmaktan başka bir şey
ok yüksek ve büyüktür. Böyle bir ulusun, tutsak

— Erzurum'da bulunan 15. Kolordu komutanına
mu anlattım. Bir çözüm yolu bulmak için Erzuru
lirttim.

Samsun ve çevresinde Rum çeteciler, Müslüm
bu durumla ilgilendim.Halka, korkulacak bir şey
gütleri kurulmaya başlandı.

bir telgraf çektim. İçinde bulunduğumuz duru-
m'a gelmek, kendileriyle görüşmek istediğimi be-

an halka saldırmış, ortalık karışmıştı. Birk.. ; gün
olmadığını söyledim. Bölgede ulusal savunma ör-

Kendileriyle daha sıkı ilişkiler kurmak istediğ
rin bana bildirilmesini istedim. Trakya'da buluna
lunan Genel Kurmay Başkanı Cevat Paşa'dan kapa

Kısa zamanda, ordu birlikleriyle ilişki kuruld
gönderdiğim yönergelerde şu önemli noktalar ye
sızlığa ulaşıncaya dek, bütün ulusla birlikte çalışıla

gimi anlattım ve İzmir bölgesinden alınacak bilgile-
an birlikler hakkında bilgim yoktu. İstanbul'da bu-
lı bir telle bilgi istedim.
u. Gerekli bilgiler geldi. Bazı birlik komutanlarına
r alıyordu: Ayrı ayrı hareket edilmeyecek. Bağım-
acak. Kararsızlığa yer olmayacak.

Yunan orduları, Manisa ve Aydın'a girmişti. İzm
sak olmuştu. Halk, uğradığımız bu saldırı ve zulüm
günü valilere ve öteki yöneticilere, ordu birliklerine ş

"Düşmanın Manisa ve Aydın'a girişiyle tehlike a
için, ulusal tepkinin daha canlı olarak gösterilmesi v
düzenlenerek, ulusal gösteriler düzenlenmelidir.

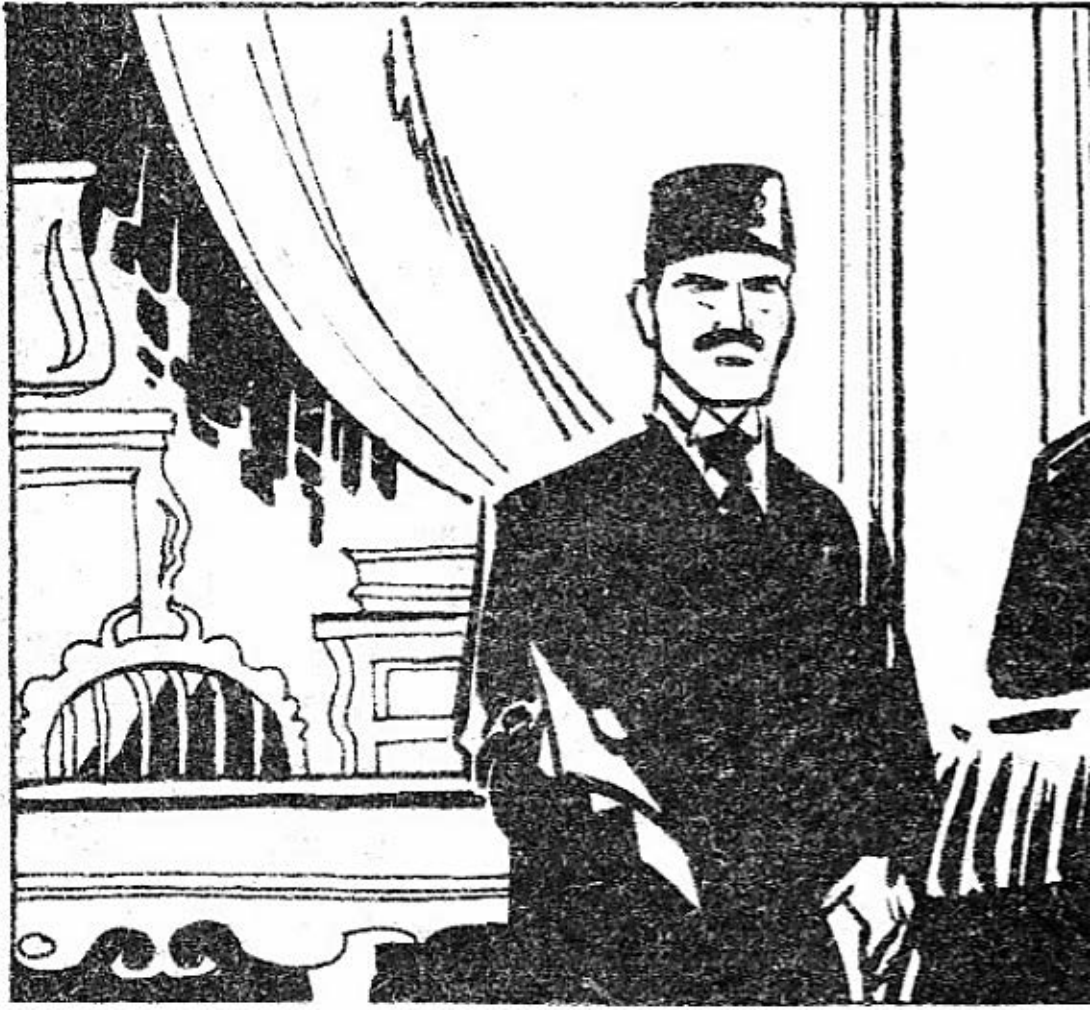
nir'de bulunan birliğimiz dağılmış, düşmana tut-
karşısında şaşkındı. Bu amaçla, 28 Mayıs 1919
şu bildirimde bulundum:
açıkça belirmiştir. Yurt bütünlüğünün korunması
e sürdürülmesi gerekir. Hemen büyük toplantılar.

Ulusal ayaklanmayı kişisel bir iş olmaktan çık
yacak bir kuruluşa dönüştürmek gerekiyordu. Bu
tün yurda şu genelgeyi gönderdim: 1) Yurdun bü
bul'daki hükümet, üzerine aldığı sorumluluğun gö
sumuzu yok olmuş gibi gösteriyor. 3) Anadolu'n
sal bir kurultayın tezelden toplanması kararlaştırıl

karmak, bütün ulusun birlik ve dayanışmasını sağla-
ı amaçla, 21/22 Haziran 1919'da, Amasya'dan bü-
ütünlüğü, ulusun bağımsızlığı tehlikededir. 2) İstan-
erçklerini yerine getirememektedir. Bu durum ulu-
ıun her bakımdan en güvenli yeri olan Sivas'ta ulu-
lmıştır.

4) Bunun için bütün illerden halkın güvenini k
buk yetişmek üzere, hemen yola çıkarılması gerek
düşünülerek, bu iş ulusal bir sır gibi tutulmalı ve
gelmelidirler."

Bu çağrı genelgesi, sivil ve askeri makamlara k
da bulunan bazı kişilere de kurultay konusunda bil

azanmış üç temsilcinin, mümkün olabildiğince ça-
mektedir. 5) Herhangi bir kötü durum olabileceği
temsilciler, gereken yerlere kimliklerini gizleyerek

kapalı (şifreli) olarak gönderildi. Ayrıca, İstanbul'-
gi verdim.

Sivas'ta toplamayı kararlaştirdığımız kurulta
Hemen baltalanmaya çalışıldı. Padişahın görev
vas'a geldiğini duydum. Benim için "hayin, başk
dığını öğrendim.

26 Haziran 1919'da yaverin Cevat Abbas Be
ran gecesini Tokat'ta geçirdim. 27 Haziranda Siva

y, düşmanları ve İstanbul hükümetini telâşlandırdı. lendirdiği Ali Galip Bey'in, on kadar adamıyla Si- aldırmış, zararlı bir adam'' diye söylentiler çıkartıl-

ey'le, Sivas'a gitmek üzere yola çıktık. 27/28 Hazi- as'a hareket ettim.

Sivas'a vardığımızda, caddenin iki yanı büyük
duruşundaydı. Otomobilden inerek halkı ve birlikl

Doğruca Kolordu Komutanlığına giderek Al
diler. Yalnız Ali Galip, bana gizlice söyleyecekleri
lundu. Kabul ettim. Gece yaptığımız görüşmede
söyledi. Tabii, bu yalan sözlere inanmadım.

bir kalabalık dolmuştu. Askeri birlikler de tören
eri selâmladım.
i Galip ve yardakçılarını çağırdım. Bir şey diyeme-
i olduğunu bildirerek, gece görüşme isteğinde bu-
e, Sivas'a bana hizmet etmek amacıyle geldiğini

Sivas'ta kurulan örgütler ve yapılacak işler h
uyumadan geçen 27/28 Haziran gecesinin sabahınd
Doğu İlleri Ulusal Hakları Savunma Derneği
hemen görüşmelere başladık. İşin başında benim b
cı olacaklarını bildirdiler. 10 Temmuz 1919 günü, I
sına karar verildi. Bir "çalışma kurulu" meydana

akkında gerekli yönergeleri verdikten sonra, hiç
la Erzurum'a doğru yola çıktım.
yöneticileri ile beni bekleyen öteki arkadaşlarla
bulunmamı istediler. Kendilerinin de bana yardım-
Erzurum'da bir "Doğu İlleri Kurultayı" toplanma-
getirildi. Kurultay hazırlık çalışmalarına başlandı.

Bu arada padişah ve hükümet, aldatıcı telgra
Ben de onlara türlü karşılıklar veriyordum. Sonu
yerde otur; ama bir işe karışma, " demeye başlad
askerlik görevinden çekildiğimi bildirdim. Bu dur

O günden sonra resmi görev ve yetkiden ayrıl
venerek, vicdanımın gösterdiği yolda görevimi yap

flarla, beni İstanbul'a döndürmeye çalışıyorlardı.
unda dönmeyeceğimi anlayınca, "Anadolu'da bir
dılar. Bütün söylenenleri geri çevirdim. Kendilerine
umu ayrıca ulusa ve ordulara da duyurdum.
mış oldum. Yalnız ulusun sevgisine, yiğitliğine gü-
maya devam ettim.

Kararlaştırdığımız kurultay, on gün gecikmey
bir okul salonunda açıldı. İlk günü beni başkanlığa

Yaptığım açış konuşmasında, içinde bulunduğ

Dedim ki, yurt ve ulusumuzun kutsal varlıkla
nun hazırlığı içindedir. Ulusal akım, bütün yurdu
başlıca kuvvet, bu akımdan doğan yiğitlik ruhudu

le, 23 Temmuz 1919 günü gösterişsiz bir şekilde,
seçtiler.

ğumuz durumu; kanlı ve kara tehlikeyi açıkladım.
ı kurtarılıp korunacaktır. Ulusal kuvvetlerimiz bu-
bir elektrik ağı gibi sarmıştır. İşte bizi kurtaracak
r.

1) Ulusal sınırlar içinde bulunan yurt parçala
olursa olsun, yabancıların topraklarımıza girmesin
likte direnecek ve kendini savunacaktır. 3) Yurd
sağlanmasına İstanbul Hükümetinin gücü yetmezse
kurulacaktır. Bu hükümet üyeleri ulusal kurultay
Temsilciler Kurulu yapacaktır.

rı bir bütündür; birbirinden ayrılamaz. 2) Ne tür
ıe ve işlerimize karışmasına karşı bütün ulus, bir-
un ve bağımsızlığın korunmasına ve güvenliğinin
, amacı gerçekleştirmek için, geçici bir hükümet
ca seçilecektir. Kurultay toplanmazsa bu seçimi

4) Ulusal gücü etken ve ulusal iradeyi egemen
sal üstünlük ve toplumsal dengemizi bozacak ayrıca
koruyuculuğu kabul olunamaz.

Biz bu kararları alırken, İstanbul Hükümeti de
şıklık çıktı. Anayasaya aykırı olarak Millet Meclisi
askeri memurlara yasak edilmesi gerekir.

kılmak temel ilkedir. 5) Hıristiyan azınlıklara siya-
alıklar verilemez. 6) Yabancı devletlerin güdümü ve

e, dünyaya şu haberi yayıyordu: "Anadolu'da karı-
adı altında toplantılar yapılıyor. Bu işlerin sivil ve

Erzurum Kurultayı, dağılmadan önce, tüzük g
şilerden meydana geliyordu:

Mustafa Kemal: Eski 3. Ordu Müfettişi, askerl
Efendi: Eski Erzurum Milletvekili, İzzet Bey: Esk
Milletvekili, Şeyh Fevzi Efendi, Bekir Sami Bey:
letvekili, ve Hacı Musa Bey.

ereğince bir Temsilciler Kurulu seçti. Kurul şu ki-

ikten çekilmiş. Rauf Bey: Eski Deniz Bakanı, Raif
ki Trabzon Milletvekili, Servet Bey: Eski Trabzon
Eski Beyrut Valisi, Sadullah Efendi: Eski Bitlis Mil-

Sivas'ta bir kurultay toplanması için Amasya'd
sızların Kurultayı engellemeye çalıştıklarını öğren
da: "Kurultayı daha güvenilir bir yer olan Erzurum
Kendisiyle yaptığımız telgraf haberleşmesinde, kor

Bu arada, seçilen bazı temsilciler Sivas'a gelme
mız gerekiyordu. 29 Ağustos 1919'da Erzurum'dan

a başlattığımız çabalar sürdürüldü. Bu arada Fran-
dim. Sivas valisi Reşit Paşa'ya baskı yapmışlar. O
ya da Erzincan'da yapamaz mısınız?" diye sordu.
kulacak bir durum olmadığını söyledim.
eye başlamışlardı. Bizim de Erzurum'dan ayrılma-
ı çıktık.

Erzincan Boğazına gelince, bir grup jandarma
ruldu. "Dersim Kürtleri boğazı tutmuşlardır. Tehl
Beklenilip kaybedilecek zamanımız yoktu. Düşma
rekti.

Öyle de yaptık. Yürüdük, boğazı geçtik. 2 Eyl
terilerle karşılandık. Sivas'taki arkadaşlar çok iyi ç

eri ve subayları tarafından otomobillerimiz durdu-
ike var. Geçilemez" dediler. İşte bir engel daha...
nların bu oyunlarını da bozmak, geçip gitmek ge-

lül günü Sivas'a vardık. Halk tarafından parlak gös-
alışmışlar, her türlü tedbiri almışlardı.

Sivas Kurultayı 4 Eylül 1919 perşembe günü s
kan seçtiler. İlk günler, amacınızı açıkladık. Bir a
Kurultayın açılışı dolayısıyle gelen telgraflara karş

Dördüncü gün asıl konuya geldik. Erzurum Kur
göre: 1) Anadolu ve Rumeli'de kurulan dernekler
du temsil edeceği kabul edildi.

saat ikide açıldı. Yapılan gizli oylamada beni baş-
ı düzenledik. Padişaha sunulacak yazıyı saptadık.
ıklar verdik.
ultayı Tüzüğünü görüşerek sonuca bağladık. Buna
birleştirildi. 2) Temsilciler Kurulu'nun bütün yur-

Kurultayın sekizinci günü, bazı arkadaşların g
kurtuluş için Amerika'nın desteğine sığınmak gereğ

Yapılan konuşma ve tartışmalardan sonra, Am
mayacağı sonucuna varıldı. Muhtıra geri alındı. Bö
turmak için düzenledikleri bir oyun daha bozulmu
da bildiğimiz kişiler de, Amerikan güdümünün yara

etirdiği muhtıra üzerinde konuşuldu. Muhtırada,
ği ileri sürülüyordu.
nerikan güdümüne girmenin bağımsızlıkla bağdaş-
öylece, düşmanlarımızın bizi asıl yolumuzdan sap-
ş oldu. İşin üzücü yanı şuydu ki, bazı aklı başın-
lı olacağı görüşündeydiler.

Sivas Kurultayının ikinci gününde, yani 6 Eyl
ya üç kişi gelmişti. Bunlar, sivil yöneticilerce kar
lunduğu bu kişilerin ne amaçla dolaştıklarını bili
takım karışıklıklar çıkartmak, bizim işimizi aksatı

Malatya'da bulunan 12. Süvari Alayı komuta
Gelenlerin kuvvetlerini öğrendim. On beş yirmi ki

lülde, silâhlı Kürtlerin koruyuculuğunda, Malatya'-
şılanıyordu. Yanlarında bir de yabancı subayın bu-
yordum. İstanbul Hükümetinin adamlarıydılar, bir-
mak için uğraşıyorlardı.
nı ile 7/8 Eylül gecesi bir telgraf görüşmesi yaptım.
işiymişler.

Komutana dedim ki: "Bunlar hemen yakalan
ve İstanbul Hükümetinin adamı olan Harput Valisi

Komutan bu kişileri yakalama hazırlığı içinde
konağına girip altı bin lira almışlar.

Bütün çabalara rağmen yakalanamadılar. Son
dağılmış, Ali Galip de önce Urfa'ya, sonra da Hale

ıp Sivas'a gönderilsi . Ayrıca, onlarla ortak çalışan
i Ali Galip Bey de yakalansın."
eyken, durumu anlayıp kaçmışlar. Ayrıca, hükümet

radan anlaşıldı ki, çevrelerine topladıkları adamlar
ep'e kaçmıştır.

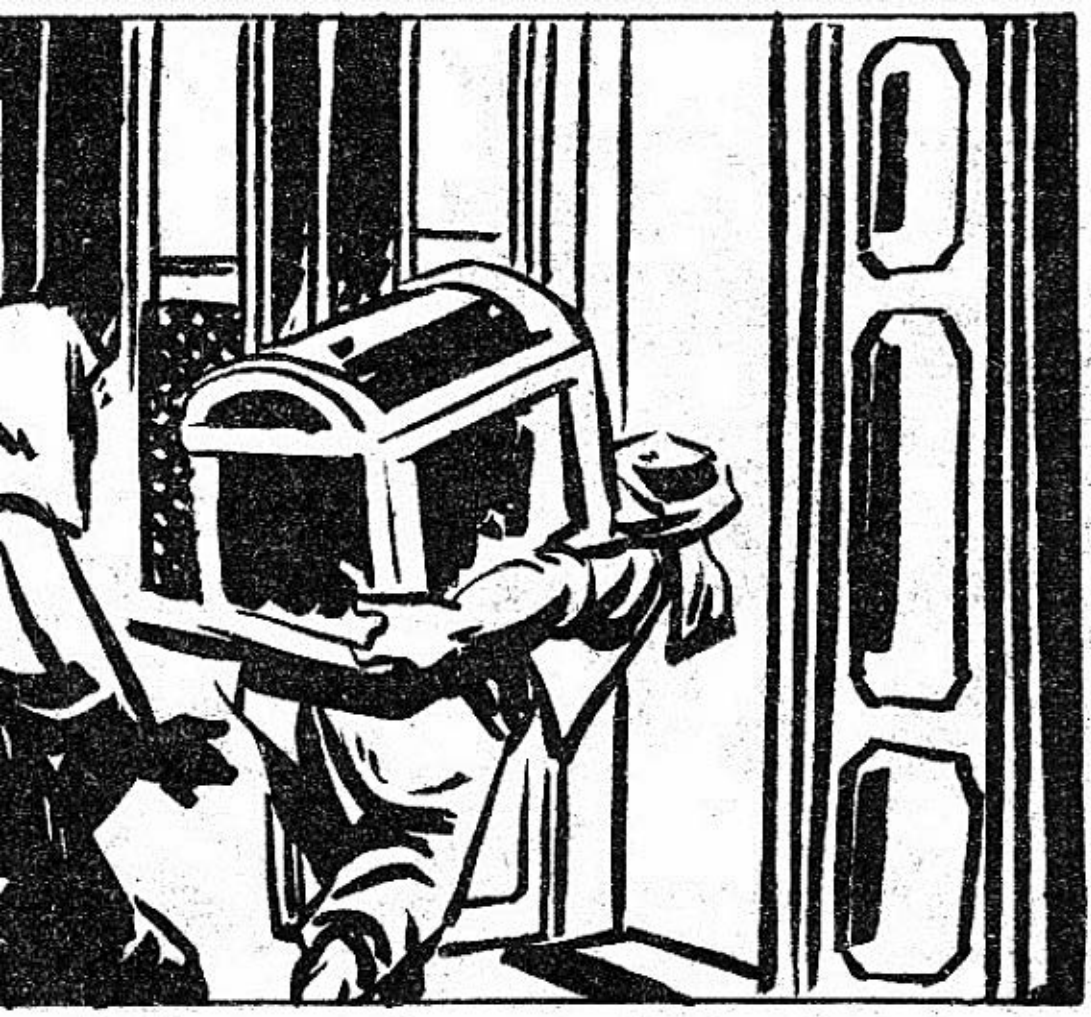
Sivas Kurultay ve kurultay sonrası gelişmeler
ma ve görüşmelerin bir yarar getirmeyeceği sonuc
verdik. Bu kararı valilere bildirdik. Bundan sonra
lacağını buyurduk. Böylece 12 Eylül 1919'dan itil
tımız kesildi. 13 Eylülden itibaren de, Erzurum ve
milletvekili seçimi hazırlıklarına geçildi.

inden sonra, İstanbul Hükümeti ile yapılan yazış-
cuna vardık. İlişkilerimizi tamamen kesmeye karar
, her türlü yazışma ve haberleşmenin bizimle yapı-
baren İstanbul Hükümetiyle haberleşme ve bağlan-
Sivas Kurultaylarının almış oldukları karar gereği,

Biz bu işleri yaparken, Başbakan Damat Ferit
ri yayınladığını öğrendik. Bildiride padişah ve baş
bir amaçları da, bizim halk üzerinde bıraktığımız o
Biz de hemen karşı bir bildiri yazdık, yurda dağıtt
ği içinde olan kimselere inanılmaması gerektiğini
etkisiz, hükümüz duruma getirildi.

Paşa ve Padişahın da, 20 Eylül 1919'da bir bildi-
bakan halkı aldatmak, şaşırtmak istiyordu. Başka
lumlu etkiyi yok etmek; halkla aramızı açmaktı.
ık. Söylediklerini yalanladık. Düşmanlarla işbirli-
söyledik. Böylece İstanbul Hükümeti'nin bildirisi

Bir yandan Millet Meclisi hazırlığı içindeyken ilerlemelerini durdurmak üzere, dağınıklık içinde lıştık. Bu amaçla "Batı Anadolu Ulusal Kuvvetle da Ali Fuat Paşa'yı getirdik.

Ali Fuat Paşa, hemen Eskişehir'e giderek, ora lizler bulunuyordu. İngilizler'den içişlerimize kar

n, öbür yandan da düşmanların Anadolu'ya doğru
bulunan askeri birliklerimizi düzene sokmaya ça-
eri Komutanlığı''nı kurduk. Bunun komutanlığına

adaki güvenliği sağladı. O sırada Eskişehir'de İngi-
ışmayacaklarına dair söz alındı.

Bu sırada, yurdumuzda inceleme yapmak üz
kanlığında bir kurul göndermişti. Generalle 22 Ey
Kendilerine, ulusal ayaklanmanın amacını, ulusal

"Bir ulus, varlığını ve bağımsızlığını korumak
şarır. Ya başaramazsa demek, o ulusu ölmüş sayı
maz," dedim.

zere, Amerika Hükümeti, General Harbord'un baş-
ylül 1919 günü Sivas'ta uzunca bir görüşme yaptım.
örgütlerin ortaya çıkışını uzun uzun anlattım.
k için düşünülebilen girişimleri yaptıktan sonra ba-
nak demektir. Öyleyse, başarısızlık söz konusu ola-

Anadolu halkının ve yöneticilerin bize olan b
yınladıkları bildirinin verdikleri emirlerin etkisiz
İstanbul'da bulunan eski bir arkadaşımın aracılığın
Benimle İstanbul Hükümeti arasında aracılık yap
Eylül 1919 gecesi telgraf başında görüştük. Kend
olduğunu söyledim. İstanbul Hükümetinin, halkın

bağlılığı, İstanbul Hükümetini tedirgin ediyor. Ya-
zliği üzerine, bizimle anlaşma yollarını arıyorlar.
ı istiyorlar.
pmakla görevlendirilen Abdülkerim Paşa ile, 27/28
disine, ulusun güçlü, anlayışlı ve direncinde kararlı
yanında yer alması gerektiğini belirttim.

2 Ekim 1919'da Ankara telgrafçılarından, Da
Paşa'nın yeni hükümeti kurmakla görevlendirildi
duyurdum. Erzurum ve Sivas kurultaylarında alın
sal amaçlara saygı gösterirlerse, yeni hükümete yar

3 Ekim günü Ali Rıza Paşa'ya da bir tel yaz
rini sordum. Erzurum ve Sivas'ta alınan kararları b

mat Ferit Paşa Hükümetinin düştüğünü, Ali Rıza
iğini öğrendik. Bu haberi bir bildiriyle ulusa
an kararlara, saptanan örgütlere ve belirlenen ulu-
dımcı olacağımızı da bildirdim.
zısı yazdım. Ulusal Kuvvetler hakkındaki görüşle-
enimserlerse, kendilerine yardımcı olacaktık.

18 Ekim 1919'da İstanbul'dan gelen Bahriye
ta şu maddeler üzerinde anlaşmaya varıldı: 1) Tü
ve hiç bir devletin koruyuculuğuna sığınılmaması
dengesini bozacak ayrıcalıklar verilmemesi, 3) Siva
Barış görüşmelerinde Temsilciler Kurulu'nun da
anlaşmayı İstanbul hükümetine kabul ettirecekti. A

Bakanı Sa[illegible] Paşa ile Amasya'da buluştuk. Sonuç-
rklerin bulunduğu illerin düşmana bırakılmaması
2) Azınlıklara Türkiye'nin egemenlik ve toplum
s kurultayında alınan kararların benimsenmesi, 4)
onayladığı kimselerin bulunması . Salih Paşa, bu
ma bu konuda bir başarı sağlayamadı.

Bu arada, Adapazarı dolaylarında bir kışkırt
yardımı gören birkaç kişi, paralı asker topluyo
Adapazarı kaymakamı bunlara karşı çıkıyor. Ne
tafa Kemal'in padişah olmasını istemiyoruz," diy
lan bir askeri birliğimiz, İstanbul'dan yönetil n bu
verildi.

ma olayı ile karşılaştık. İstanbul'dan büyük para
r. Adapazarı kasabasını basmaya karar veriyorlar
yapmak istediklerini soruyor. Bunlar da "Biz Mus-
orlar. İzmit'ten giden ve Adapazarı'nda gücü artırı-
ı bozguncuları dağıttı. Elebaşılarına gerekli cezalar

İstanbul Hükümeti ve işbirlikçilerinin, Ulusal
ediyordu. Ayrıca İzmir çevresinde, düşman elinde
çok insan yok yere öldürülüyordu. Bunların önl
rağmen olaylar durmadı. Anzavur adında birinin,
larla haince birtakım işler yapıldığını, halkı aleyl
ilçesinde de önemlice bir ayaklanma oldu. Bunun b

Kuvvetler'e karşı cahil halkı kışkırtmaları devam
bulunan Müslüman halkımıza baskı yapılıyor, bir-
enmesini İstanbul Hükümeti'nden rica etmemize
Bandırma dolaylarında çevresine topladığı adam-
himize kışkırttığını öğrendim. Konya'nın Bozkır
astırılması için de gerekli tedbirler alındı.

Samsun'a çıktığım zaman Maraş, Urfa ve Ante
ler. Yerlerini Fransız askerlerine bıraktılar. Önce,
tık. Bunda başarılı olamayınca, silâhla karşı koyd
Maraş ve Antep'te sağlam örgütler kurması ve gel
kurova bölgesine de Binbaşı Kemal Bey'le Yüzb
manda örgütler kuruldu. Bunlar Fransızlara büyük

p'te İngilizler vardı. bir süre sonra, bunlar çekildi-
Fransızların buralara girmesine engel olmaya çalış-
luk; Fransızlarla aramızda silâhlı çatışma başladı.
iştirmesi için Kılıç Ali Bey'i görevlendirdim. Çu-
aşı Osman Tufan'ı gönderdim. Buralarda kısa za-
darbeler indirmeye başladılar.

Ali Rıza Paşa'nın başkanlığında kurulan yeni
ların da yetersiz kişiler olduğunu anlamıştım. Bu
ulusal amaçlara bir an önce ulaşmak için, Ali Rız
rekli gördüm. İstiyordum ki, İstanbul Hükümetiy
yer kararlaştırılsın. Bu konuda İstanbul örgütümü
rılan karar hoşuma gitmedi. Bana, Meclis'in İstanbu

hükümetin de öncekinden bir ayrımı yoktu. Bununla birlikte, Erzurum ve Sivas'ta saptadığımız a Paşa hükümetiyle ilişkimizin sürdürülmesini gele ortak bir görüşe varılsın, Meclis'in toplanacağı ze yetki verdik. Hükümetle görüşme sonunda vaul'da toplanmasının zorunlu olduğunu bildirdiler.

Meclisin ulusal çıkarlarımız açısından İstanbu
güvenlik tedbirleri de aldık. Ayrıca iç ve dış düşm
larla halkın huzurunu bozmak; arkasından da bu
istiyorlardı. Bu amaçla birtakım çeteler kuruyorl
zenliyorlardı. Bolu ve İzmit dolaylarında güvensi
likler kurarak düşmanın saldırılarını önlemeye çalı

ul'da toplanmasına karar verdik. Ancak birtakım
nanlarımız, yurt içinde tedirginlik yaratmak, bun-
huzursuzlukları Ulusal Kuvvetler'in üzerine atmak
ar, özellikle Hıristiyan halkın üzerine baskınlar dü-
zlik yine artmıştı. Hemen orada silâhlı ulusal bir-
ştık.

Ankara-Eskişehir demiryolunun işletilmesi düşm
protesto ettik. Fransızlar, hakları olmadığı halde
Bandırma'ya asker çıkarmışlardı.

İzmir halkının da seçimlere katılmasını istiyor
buna izin verilmiyordu. Durumu tarafsız devletleri
tılmasına çalıştık.

anlarca engellenmişti. Bu durumu sert bir şekilde
e, Bandırma-Soma demiryolunu denetlemek için

duk. Fakat şehir Yunanlıların elinde olduğu için,
n temsilcilerine bildirdik; İzmirlilerin seçime ka-

Kurduğumuz ulusal cephelerle daha yakından
vas'tan yönetmek zorlaşıyordu. Değişen koşullar,
bir yerde bulunmasını zorunlu kılıyordu. Cephe
durumu yönetme kolaylığı bakımından en uygu
mek üzere Sivas'tan yola çıktık. Bütün yol boyunc
arasında 27 Aralık 1919 günü Ankara'ya geldik.

ilgilenmek gerekiyordu. Kurtuluş hareketle·ini Si- Temsilciler Kurulu'nun en önemli hedeflere yakın clere ve İstanbul'a demiryolu ile bağlı ve genel n yer Ankara idi. Kayseri yoluyla Ankara'ya git- a, büyük ulusumuzun içten yurtseverlik gösterileri

Hemen o gün ilgililere ve ulusumuza kurtuluş
Ve milletvekillerini Ankara'ya çağırdık. Bu arada
Mustafa Kemal Paşa'ya: 1) Meclis'in bir an
Ankara'ya çağrılmaları, Meclis'in tezelden açılma
çağırmanız, içte ve dışta büyük bir güvensizlik d
nin geri bırakılması ve oradakilerin hemen İstanbu

ış hareketlerinin buradan yönetiliceğini bildirdik.
İstanbul'dan bir yazı aldık: Yazı şöyleydi:
önce toplanması gereklidir. Bazı milletvekillerinin
sına engel olacaktır. 2) Milletvekillerini Ankara'ya
oğuracaktır. Milletvekillerinin Ankara'ya gidişleri-
l'a gelmelerini bekliyoruz...

İmza Cemal Paşa'nındı. Buna şaşmıştık. Çünk
En güvendiğimiz biriydi. Nasıl oluyordu da bize bö

Oyun açıktı: Benim, yeni seçilen milletvekille
nim İstanbul'a gitmem de sakıncalı bulunuyordu.
na anlayışlarına bir diyecek yok! Olay sonradan a
ni çağırmış ve bana gönderilmek üzee bir kısa telgr

kü bu kişi İstanbul Hükümetindeki temsilcimizdi.
öyle önerilerde bulunabiliyordu!
eriyle aracısız görüşmem istenmiyordu. Ayrıca be-
Geniş yetkiyle biri çağrılıyordu. Doğrusu akılları-
nlaşıldı. Hükümet başkanı tanıdığı bir milletvekili-
raf yazdırmıştı.

Biz bu can sıkıcı durumla uğraşırken, yurdun
çıktığını duyduk. Bayburt'a dört saatlik yerde H
şeyh, halka Şiilik aşılıyormuş. Buna üzülen Bay
çekmek istemişler. Köye adamlar göndermişler. Ş
lik bir birlik gönderilmiş. Şeyh buna kızarak,
cephanesini almış; erleri ve subaylarını da tutsak e

ı doğu ucunda da bir yalancı peygamberin ortaya art köyü vardı. Bu köyde oturan Eşref adında bir vburt müftüsü ve hocalar, şeyhi çağırarak sorguya Şeyh gelmemiş. Bunun üzerine, hükümetçe 50 kişi- adamlarıyla birlikte birliğe saldırış, silâhlarını ve etmiş. Bazıları da öldürülmüş, şehit edilmiş.

Bunun üzerine çevredeki birlikler Bayburt'a bastırılmasına çalışılmış. Hükümete boyun eğmesi şılmış, bir sonuç alınamamış. Tersine, şeyh köyle disine katılmalarını sağlayarak baş kaldırmış. Bü komutasını üzerine alan Yarbay Halit Bey, 25 Ara miş. Şeyh karşı koymuş, çatışma başlamış. Birlik

gönderilmiş. Kan dökülmeden bu ayaklanmanın
i istenilmiş, bazı öğütler verilmiş. On altı gün uğra-
re "din kurulları" göndererek halkı aldatmış. Ken-
ütün bunlardan sonra Bayburt'a gelip 9. Tümen'in
alık 1919 günü, yeterince kuvvetle Hart köyüne git-
ler peygamberin adamlarını dağıtmış.

İstanbul Hükümeti ile aramızdaki uyuşmazlık
met, İstanbul'da bulunan generalleri, kolordular
yordu. Öteki üst subayları da Anadolu'daki birlikl

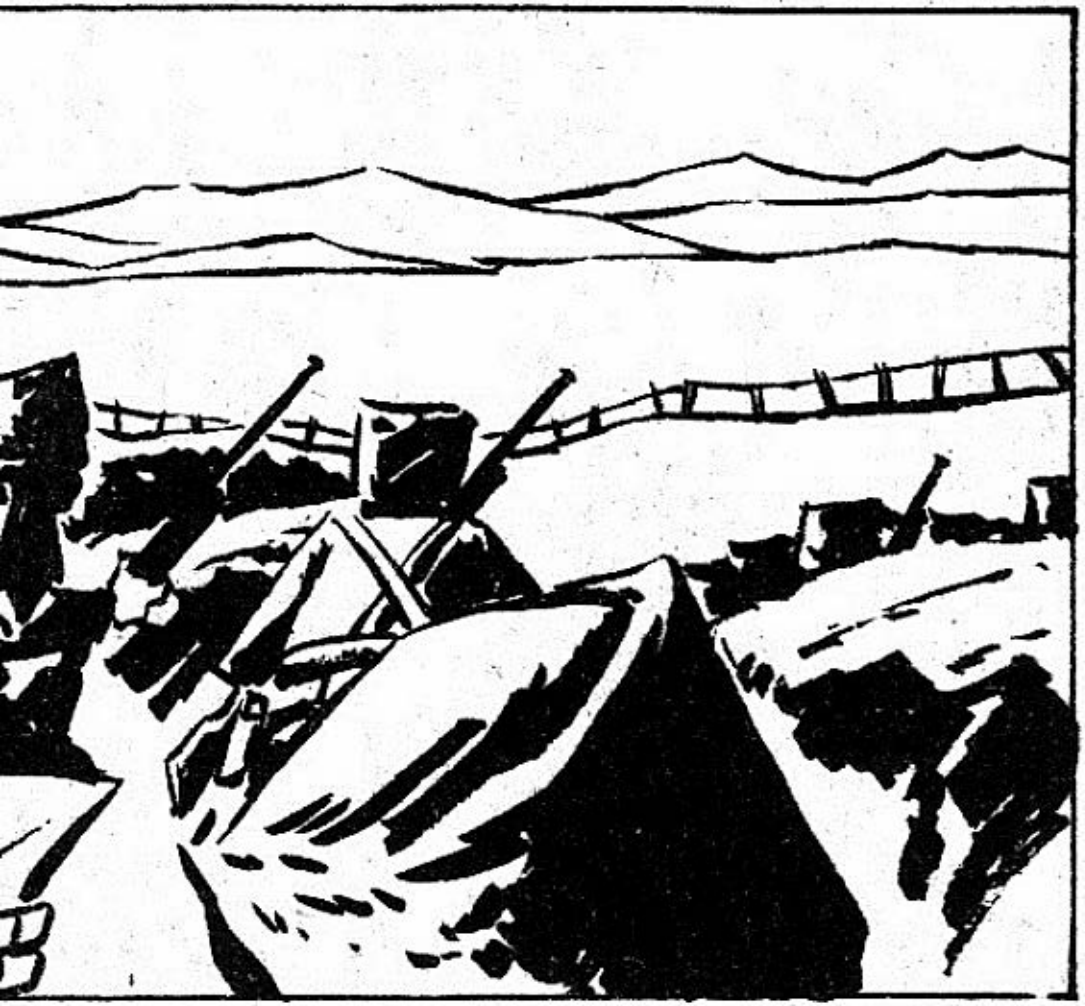
Bizce bu uygulama çok tehlikeli olurdu. Birinc
men komutanlıklarında bulunan değerli subaylar
yerini, ulusal kuvvetlerden yana olup olmadıkları k

lardan biri de genç komutanlar sorunu idi. Hükü-
ın; albayları da tümenlerin başına geçirmek isti-
ere göndermek düşüncesinde direniyordu.
ci Dünya Savaşı'nda yetişmiş, şimdi kolordu ve tü-
, görevlerinden uzaklaştırılmış olacaktı. Bunların
kuşkulu birtakım generaller alacaktı.

Komutanlarımızın çoğu, Sivas ve Erzurum Ku
dı. Çalışmaları bu yöndeydi. Bunları, boş ve nası
kaybedemezdik. Bu konudaki kararımız kesindi.
mızı destekleyen genç subayların bir an önce
Hükümeti ile yaptığımız yazışmaların sonuçlarını
dim.

ırultaylarında belirlenen ulusal isteklere uymuşlar
l bir amaca dayandığı bilinmeyen düşünceler için
Yalnız, İstanbul'da bulunan ve kurtuluş çabaları-
Anadolu'ya gönderilmeleri için çalıştık. İstanbul
, Anadolu ve Rumeli'deki komutanlarımıza bildir-

Ocak (1920) ayı içinde Savaş Bakanı Cemal P
mal Paşa'nın iki mektubunu ve bu mektuba ekli
tayı getirdi. Bu mektuplarda, yukarda anlatılan
atanan generallerin yerlerine gitmeleri zorunluğun
kanlıktan çekilmek zorunda kalır, böylece Millet
bu konuda direnmememiz, işleri kolaylaştırmamız

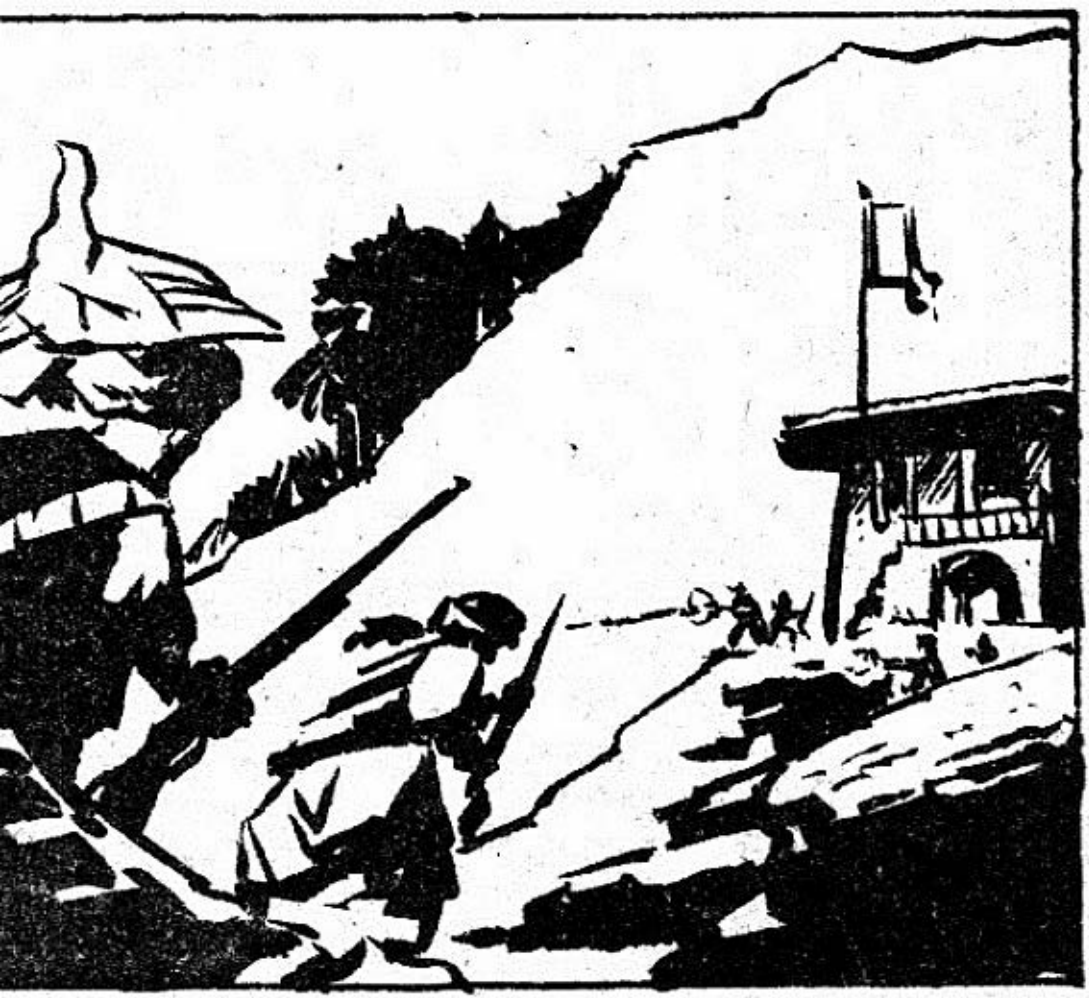

Paşa'nın başyaveri Salih Bey Ankara'ya geldi. Ce-
olarak düşman devletlerin verdikleri ortak bir no-
komuta değişikliğine değiniliyordu. Komutanlığa
adan söz ediliyordu. Eğer bu olmazsa, kendisi ba-
Meclisi'nin toplanması gerçekleşemezmiş. Bizim
gerekiyormuş.

Düşmanlar, Türkiye'de kendi çıkarları için
onların adaletinde arıyordu! Bizi de buna inandır
na ve İstanbul Hükümetinin onuruna indirilmiş b
mıyorlar, kendilerinde bu cesareti bulamıyorlar. B

Biz ise, adalet dilenmek ve düşmanlarını ke
ulaşılamayacağı görüşündeydik.

bulunuyorlardı. İstanbul Hükümeti ise, kurtuluşu
mak istiyordu. Oysa bu nota, devletin bağımsızlığı-
ir darbeydi. Ortaya çıkıp bu sataşmaya karşı dura-
izi de korkaklıklarına ortak etmek istiyorlar.
ndimize acındırmakla hiç bir zaman bağımsızlığa

Beni içten duygularla Ankara'lılara bir
30 Ekim 1918'de imzalanan Mondoros Ateşkes
dı. Güçsüz kişilerle kurulan İstanbul Hükümeti h
başlayan ulusal uyanış ve kurtuluş çabaları, görü
rum ve Sivas'ta saptanan ulusal ilkeler, ulaşacağı
güveniniz...

konuşma yaptım. Konuşmam özetle şöyleydi: Antlaşması'nın maddeleri elimizi kolumuzu bağla- alkımızı umutsuzluğa düşürdü. Dokuz aydan beri inüşünü değiştirdi, daha da değiştirecektir... Erzu- mız amaçlar için temel olacaktır. Bize inanınız ve

Milletvekilleri, tek tek yada gruplar halinde A
mizi gelenlere anlattık...

Ulusumuz, yıkılma ve çökme kargaşalığı iç
anlamış ve çıkış yolunu sezmiştir. Yüreğinden ko
mız her türlü iç ve dış baskılardan kurtulmak, bağ
lık için halkımıza kılavuzluk etmemiz gerektiğini sö

Ankara'ya gelip gitmeye başladılar. Düşünceleri-

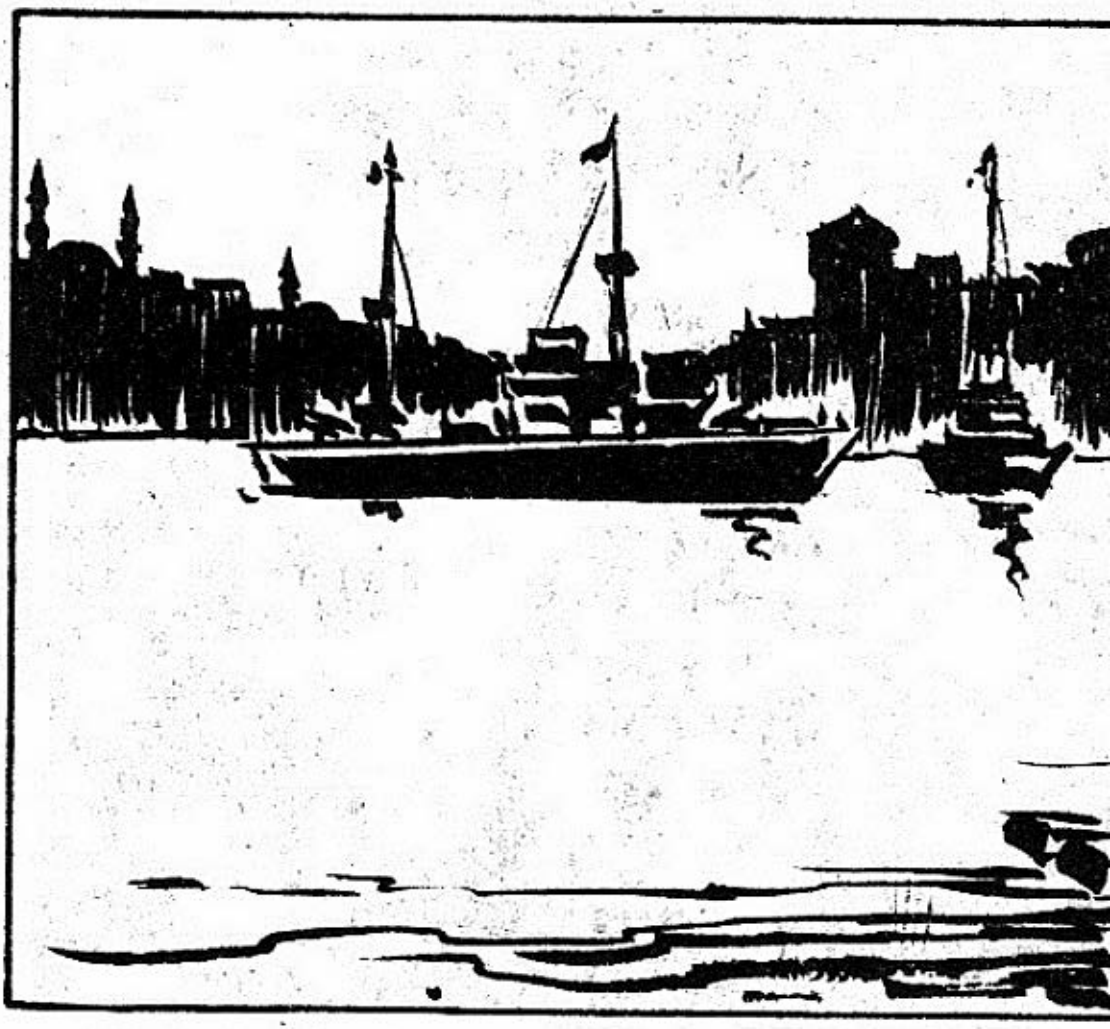
inde, korkunç günler yaşıyor. Fakat gerçeği
opup gelen istek ve inanç belli olmuştur. Halkı-
ğımsız olmak istiyor. Milletvekillerine, bağımsız-
öyledim.

Ulusun istek ve amaçlarının bir programa te
götürülmesini de milletvekilleriyle görüştüm. Bu
şunlardı: 1) Arapların çoğunlukta bulunduğu
yerlerinin geleceği, halkın özgürce vereceği oyla
duğu yerler, ayrılık kabul etmez bir bütündür.
Ardahan ve Artvin için de, gerekirse yeniden halkı

mel olacak bir biçimde yazılarak Millet Meclisi'ne
da bir ant olarak kaleme alındı. Temel ilkeleri
ve Osmanlı Devleti'nin düşman elinde bulunan
rla belirlenmelidir. İslamların çoğunlukta bulun-
2) Halkın oyu ile anavatana katılmış olan Kars
n oyuna baş vurulmalıdır.

3) Trakya'ın durumu da, yerli halkın özgürce v
4) İstanbul ve Marmara denizinin güvenliği sağl
5) Ulusal gelişmelerimiz için siyasal, hukuks
ramın Millet Meclisi'ne benimsetilip onaylatılmas
bir grup kurulması da kararlaştırıldı. İstanbulda
grup oluşturmalıydık.

ereceği oylara göre saptanmalıdır.
lanmalıdır.
al ve ekonomik engeller istemiyoruz. Bu prog-
ı için, "Ulusal Hakları Savunma Grubu" adında
açılacak Millet Meclisi'nde güçlü ve dirençli bir

Meclis 12 Ocak 1920 tarihinde İstanbul'da a
killeriyle yaptığım görüşmelerde kararlaştırdığımı

Aslında bu Meclisin İstanbul'da toplanması
yabancıların denetiminde olan bir yerdi. Güvenli
ladı. Kaygılarımızın yersiz olmadığını gösterdi. M
dan dağıldı.

çıldı. Ben Ankara'da kaldım, gitmedim. Milletve-
ız üzere, gerekirse sonradan gidecektim.
daha önce belirttiğim gibi, sakıncalıydı. İstanbul,
ği yoktu. Gelişen olaylar, düşüncelerimizi doğru-
eclis, yabancıların saldırısına uğradı. Etkili olama-

Düşman isteklerine sürekli olarak boyun eğerek
suz kişilerle işbirliği yapılamayacağını gördük. H
mış olduklarını iyice anladılar. Meclisin açılmasıy
şısında İstanbul Hükümetinin güçsüzlüğünü askeri
ler İstanbul'daki baskılarını artırabilirlerdi. Bazı ö
ra karşı, Anadolu'da bulunan yabancı subayların h

k kurtuluş yolları arayan böyle korkak ve onur-
ükümetten olumlu çabalar bekleyenler de yanıl-
le başlayan yeni gelişmeleri ve bu gelişmeler kar-
birlik komutanlarına ayrı ayrı bildirdim. İngiliz-
nemli kişileri tutuklayabilirlerdi. Böyle durumla-
emen tutuklanmalarını emrettim.

Millet Meclisi içinde kurulmasını önceden kar
beklendiği gibi etkili olamamıştı. Benim Meclis
benimsenmemişti. Düşmanların hükümete yaptığ
ği ve korkaklığı, Meclisi kararsızlığa düşürmüştü.
lamak ülküsünü savsaklıyorlardı. Kulluk, yükselm
lünmüşlerdi. Bu durumda Hükümeti düşürmek ger

rarlaştırdığımız, "Ulusal Hakları Savunma Grubu" Başkanı seçilmem için verilen önerge, Meclisçe ı baskılar; bu baskılara karşı Hükümetin gevşekli-Miiletvekilleri iç ve dış baskılar altında, barışı sağ-e isteği, kıskançlık, kuruntu... gibi etmeleri bö-ekiyordu.

Fakat Ali Rıza Paşa Hükümeti güvenoyu aldı.
luklara karşı tarafsızlıktan ayrılmayacaktır. De
korunacaktır. Adalet, maliye, bayındırlık ve güver
leme yetkisi verilecektir. Ateşkes Anlaşması hük
girişi yüzünden meydana gelen ayaklanmayı ancak

Böyle bir uysallık içinde bulunan Meclis'ten ne

Ve bir bildiri yayınladı: Hükümet, siyasal toplu-
evlet işleri düzeltilecektir. Azınlıkların hakları
alık işlerinde, sivil yönetimde, yabancılara denet-
ümlerinden ayrılmayacağız. İzmir'e Yunanlıların
barış sona erdirecektir.
beklenirdi?

Güney bölgelerinde yabancı kuvvetlerce silah
limanlara saldırmaktà idiler. Maraş gibi eski bir
san yok olmuştu. Adana ili içerisindeki Müslüma
baskısı altında bulunuyordu. İzmir ve Aydın'da
gün kuvvetlerini artırıyorlardı. İzmir'e bir Yuna
alınması kararlaştırılmıştı...

landırılan Ermeniler bulundukları yerlerdeki Müs-
Müslüman şehrini yerle bir etmişlerdi. Binlerce in-
anlar, tepeden tırnağa silahlandırılmış Ermenilerin
da durum bundan farklı değildi. Yunanlılar her
n piyade ve süvari alayı çıkmıştı. İstanbul'un da

İstanbul Hükümeti ise bizden, sızıltıya ol a
yabancılara karşı tutumumuzu değiştirmemizi ö
tıcı sözlerle oyalamak istiyordu...

Olayların gidişine bağlı kalmak, kaderciliktı
rakamazdık. Bu arada Anzavur, bizi ve ulusal cep
laylarında harekete geçmişti. Önemli ve korkunç

çacak en küçük olaylardan kaçınmamızı istiyor; ğütlüyordu! Yurt elden gidiyor, onlarsa bizi alda-

r. Biz, elbette kendimizi böyle bir kaderciliğe bı- hemizi arkadan vurmak için, Balıkesir ve Biga do- durumlar yaratmayı da başarmıştı.

3 Mart 1920 günü İstanbul'dan bir kapalı te
olağanüstü haberler vardı: İstanbul'da yeni bir der
şu kararları almış: "Şimdiki hükümet düşürülece
Ulusal Kuvvetler ortadan kaldırılacak. Barış getir
cak..." İstanbul'dan daha sonra aldığımız haberle
şaha gitmişler. Söz hükümetin çekilmesine getiril

l aldım. Bu tel, İsmet Paşa'dan geliyordu. İçinde
nek kurulmuş. Bu dernek İngilizlerle ortak olarak
k, yeni bir hükümet kurulacak. Meclis dağıtılacak.
rmek üzere, bir Halifelik Danışma Kurulu kurula-
er de ilginçti: Meclis başkan vekilleri saraya, padi-
lmiş.

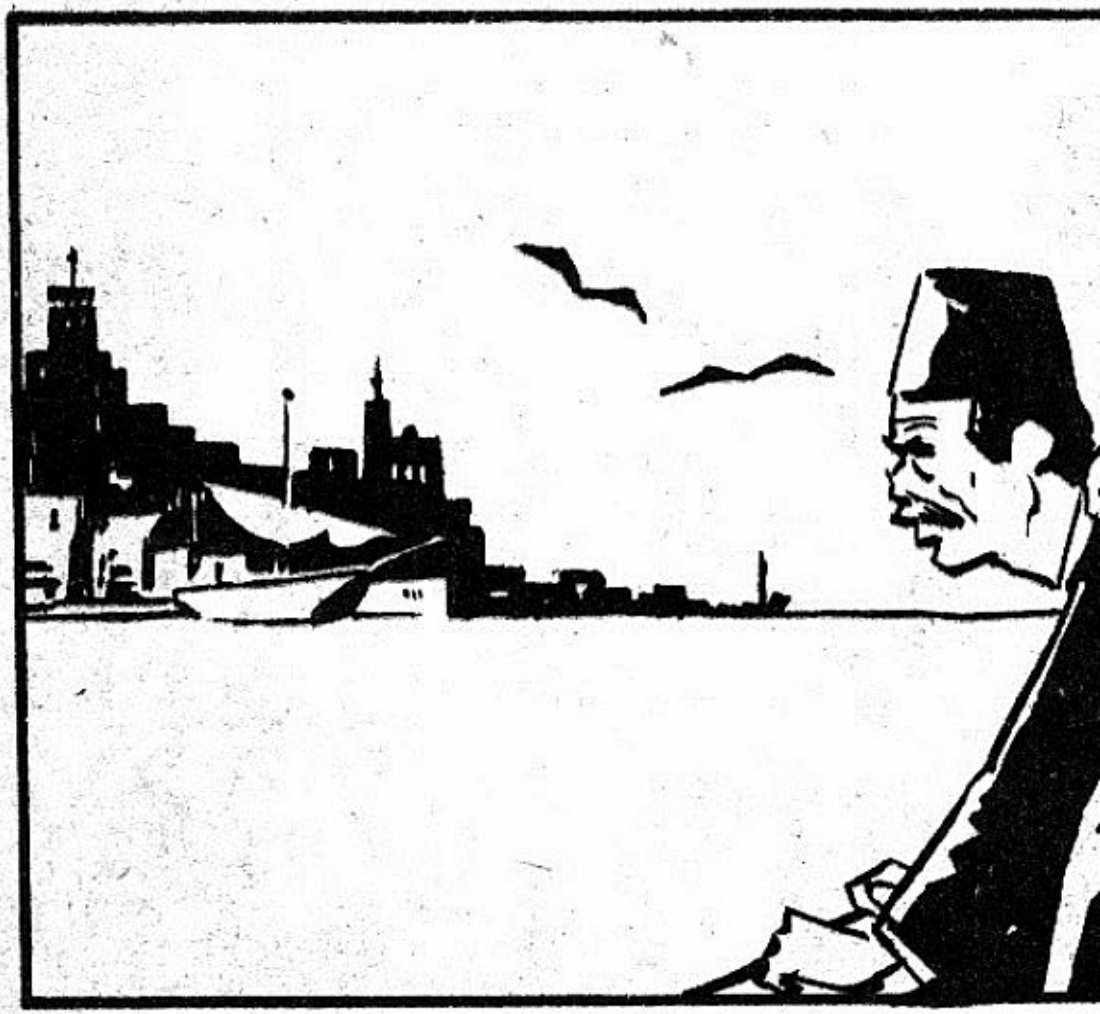
Olaylar, gelen haberlere uygun olarak gelişti. 3
yaylasıyla Bozdağ'ı ele geçirdiler.

6 Mart günü de, Ali Rıza Paşa hükümetin dü
görevlendirildiğini öğrendik. 1 Mart günlü bir tell
ra'dan bir buyruk gelmiş. Buna göre, İstanbu'da b
cakmış. Kendilerine verdiğim karşılıkta, hemen A

Mart günü, Yunanlılar saldırıya geçtiler. Gölcük

ştüğünü, yeni hükümeti kurmakla Salih Paşa'nın
e Rauf Bey, İstanbul'dan şu bilgileri verdi. Lond-
bulunan Ulusal Kuvvetler ileri gelenleri tutuklana-
nadolu'ya geçmelerini bildirdim.

İstanbul'u işgal eden düşmanlar, halkımıza
istenilen resmi bildirimde özetle şunlar yer alı
ruz. Osmanlı ülkelerindeki bütün halkın, soy ve
rini, toplumsal ve ekonomik hayatlarını güven al
kat bazı kişiler, Anadolu'da "Ulusal Örgüt" tak
bul Hükümetinin buyruklarını dinlemiyorlar. Kin

resmi bir bildirim yapmak istediler. Yayınlanmak
naktaydı: "Biz yurdumuzda barış için bulunuyo-
din ayırmaksızın yarınki mutluluklarını, gelişmele-
tına alacak barışın temellerini atmak istiyoruz. Fa-
ma adı altında bir düzen kurarak Padişah ile İstan-
nse bunlara inanmaz.

O günkü türlü araçlarla, İstanbulda bulunan d
di. Ulusal bağımsızlığımızı temsil eden Meclise v
bildiriyle, durumu halkımıza da duyurdum. Düşm
siyle, egemenliğimize son verildiğini; bağımsızlığ
damlasına kadar savaşmaktan başka bir yol kal
vam edilmesini istedim.

üşman devletlerin temsilcilerine, protesto gönder-
e başkent İstanbul'a girmelerini kınadım.Ayrı bir
nan devletler tarafından İstanbul'un işgal edilme-
ğımıza kavuşmak, kurtulmak için kanımızın son
madığını anlattım. Ulusal savunmaya inançla de-

İlerde olabilecek bazı kötü gelişmeleri önlem
önce Anadolu'da karışıklık çıkarmamak, halkın
kişehir ve Afyon'daki yabancı birliklerin silâh
Anadolu içerlerine sızmasını önledim. Yabancı s
üstü bir Meclis'in Ankara'da toplanmasının gerek
sonra, yani 19 Mart 1919'da, illere ve komutanlık

ıek için tedbirler almaya devam ettim. Her şeyden
güvenliğini sağlamak gerekiyordu. Bunun için Es-
ıarını aldırdım. Düşmanın Geyve ve Ulukışla'dan
ubayları tutuklattım. Bu tedbirler arasına, olağan-
li olduğunu gördüm. İstanbul'un işgalinden üç gün
klara şu yönergeyi yolladım.

"İstanbul'un işgali üzerine, Millet Meclisi gör
başkentinin korunmasını, ulusun bağımsızlığını v
şünüp uygulamak üzere, yeni bir Meclis'in Anka
içinde, yeni seçimler yapılacak, seçilecek mille
oyla ve salt çoğunlukla yapılacaktır.

"Ankara'da toplanacak Meclis'e, İstanbul'da d

rev yapamayacağını anlayarak dağılmıştır. Devlet
ve devletin kurtarılmasını sağlayacak tedbirleri dü-
ara'da toplanması uygun görülmüştür. On beş gün
etvekilleri Ankara'ya geleceklerdir. Seçimler gizli

dağıtılmış olan eski milletvekilleri de geleceklerdir."

Yolladığımız yönerge gereğince yurdun he
başlandı. Yalnız kimi yerlerde duraksamalar ve iş
ler önlendi. 29 Mart 1920'de 3. Kolordu Komu
Samsun'da bulunan 15. Tümen'in ruhsal durumu
bağlı olanların bulunduğunu öğrendim. Bu subay
ceklerini bildirmişlerdir..... Kendilerine baskı yapı

r yanında seçimler hızla ve dikkatle yapılmaya şi engelleyenler oldu. Alınan tedbirlerle engelleme- tanı Selahattin Bey'den aldığım bir kapalı telden, nun bozuk olduğunu, subaylar arasında Padişah'a ylar, Padişah'a karşı verilecek emirleri dinlemeye- ılırsa görevi bırakacaklarmış.

3. Kolordu Komutanı Selahattin Bey, Amasya
şıyı tutuklatmış. İngilizler yüzbaşının hemen ser
üzerine İngiliz yüzbaşı yurttan çıkarıldı.

9 Nisan 1920 Bolu'dan aldığımız bir haber d
birtakım hainler, Adapazarı ile Hendek arasında
köprüyü yıkmışlar. Ayrıca Adapazarı ve Hendek ara

'ya denetleme göreviyle gelen bir yabancı yüzba-
rbest bırakılmasını istemişler. Verdiğim buyruk

le iç açıcı değildi: Ulusal Kuvvetlere karşı olan
ı bulunan köprülerle Mudurnu suyu üzerindeki
asındaki telefon telleri de kesilmişti.

Bu bildirinin hemen yayılması için her araça
küçük askeri birliklere, yurttaki bütün örgütlere ve

22 Nisan günü de şu bildirinimi yaydım:

23 Nisan günü Büyük Millet Meclisi açılarak ç
sivil ve askeri makamların ve bütün ulusun buyr
sivil ve askeri makamlar buradan yönetilecektir.

baş vurulacak ve tez elden en sapa köylere, en kurumlara ulaştırılması sağlanacaktır.

çalışmaya başlayacağından, o günden sonra bütün ruk alacağı yer, adı geçen Meclis olacaktır. Bütün

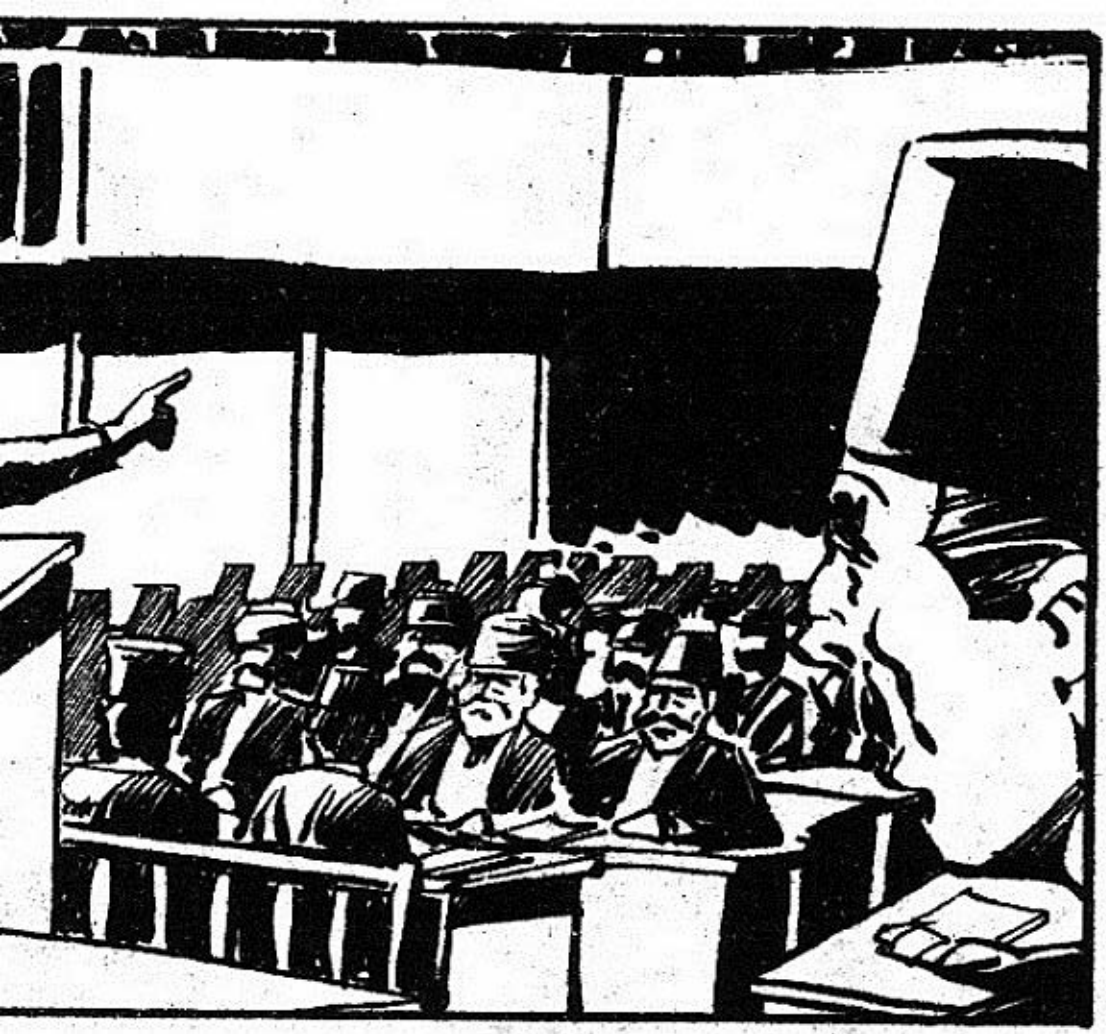
Meclis'in açıldığı ilk günlerde, milletvekilleri
anlattım . İzlenmesini ve uygulanmasını doğru
zamanında çeşitli siyasal yöntemler kullanılmıştı.
siyasal yöntemlerin hiç birinin Yeni Türkiye De
tım. Bunu Meclis'te anlatmaya çalıştım. Bana g
Kişiseldi, bulanıktı ve kararsızdı. Gelişigüzel ulaşıl

ine, içinde bulunduğumuz durumu ve koşulları bulduğum düşüncelerimi bildirdim. Osmanlılar Bunlardan bir kısmı hala kullanılmaktaydı. Ben bir vleti'nin yöntemleri olamayacağı kanısına varmış- öre Osmanlı Devleti'nin politikası ulusal değildi. amayacak istekler peşinde koşuyorlardı.

Değişik ulusları, ortak ve genel bir ad altında t
bulundurmak zordur. Osmanlı Devleti, bunun ya
tür. Bizim uygulamak istediğimiz siyasal yönten
bilim ve akıl , bizim ulusal bir politika izlememi
istediğimiz şudur: Ulusal sınırlarımız içinde, her
ğımızı koruyacağız.

oplamak ve bunları eşit haklar, eşit koşullar altında
pmak istemiş, yapamamıştır. Bu yüzden çökmüş-
aydınlıktır. Biz hayalci değil, gerçekçiyiz. Tarih
izi gerektiriyor. Ulusal politika demekle anlatmak
şeyden önce, kendi gücümüze dayanacağız. Varlı-

23 Nisan 1920 Cuma günü Meclis'in açılmasın
ve komutanlıklara şu bildiriyi yolladım:

Büyük Millet Meclisi, 23 Nisan günü Ankara'da
yapılacaktır. Yapılan ulusal çalışmaların öne
Millet Meclisince verilecek görevlerin her yurttaş ta
verilecektir.

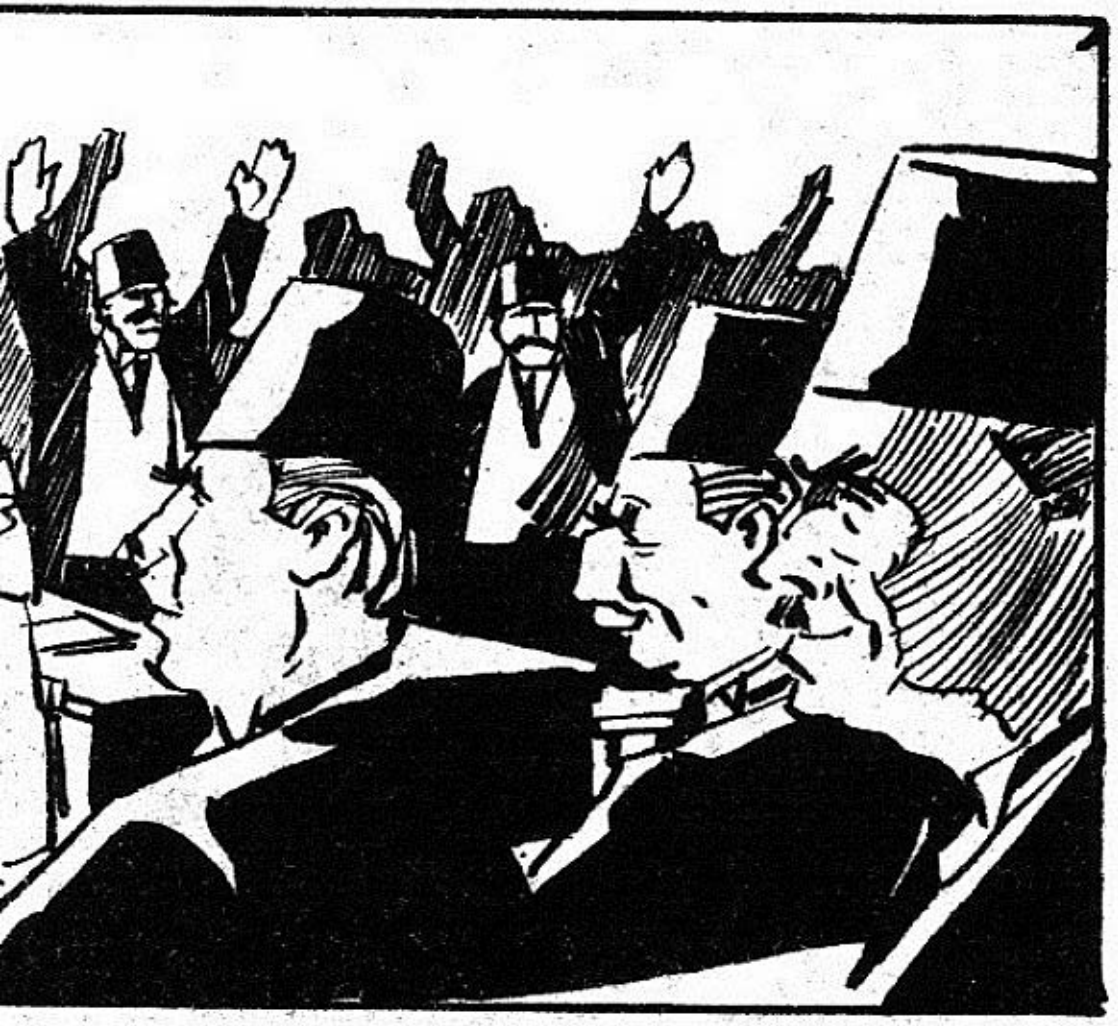

a karar verdik. Bu karar üzerine sivil yöneticilere

a açılacaktır. Yurdun her köşesinde o gün törenler
mi ve kutsallığı her yurttaşa anlatılacaktır.
rafından yapılması zorunluğunu anlatan söylevler

Bir de Meclis'e hükümet kurmayı önerdim.
kurmak zorunludur. 2) Türkiye Büyük Millet
çıkarmak ve bunları uygulamak yetkisi bu Mecli
görevlendirilecek bir kurul, hükümet işlerine bak
Padişah ve halife, baskı ve zordan kurtulduğu zar
nu alır.

Önergenin temel ilkeleri şunlardı: 1) Hükümet Meclisi'nin üstünde bir güç yoktur. 3) Yasalar is'e aittir. 4) Meclis'ten seçilecek ve bakan olarak ar. Meclis başkanı, hükümetin de başkanıdır. 5) man, Meclis'in düzenleyeceği yasaya göre durumu-

Bir taraftan Meclis'te hükümet kurma çalışma
kıcı akımlara karşı tedbirler almak işleri bir an bile

Meclis, yıkıcı akımlara ve gerici ayaklanmala
sı"nı, daha sonra da, "Bağımsızlık Mahkemeleri
ve özel tedbirler, böylece yerini devrim yasasına
Yeni Türkiye'nin kurulmasında önemli bir adım ol

larını yürütürken, bir taraftan da yurt içindeki yı-
e duraksamadı.
ra karşı 29 Nisan 1920'de, "Yurt Hayınlığı Yasa-
Yasası"nı çıkardı. Bundan önce aldığımız kisisel
bıraktı. Bu yasaların çıkarılması ve uygulanması,
du.

Damat Ferit Paşa, yeniden İstanbul Hüküm
uçakları da bulunan her türlü araçlarla, Ulusal K
ler bu fetvalardan destek alarak hayınlıklarını bütü

Biz, Meclis açılmadan önce Afyon, Eskişe
askerleri Anadolu'dan çıkarmış ; Geyve, Osm
düşmanın Anadolu içlerine sızmasını önle..nıştik.

eti'nin başına getirildi. Padişah, içinde düşman uvvetleri suçlayan fetvalar dağıttırdı. Yıkıcı örgüt-ün Anadolu'ya yaymaya çalıştılar.

ehir ve bütün demiryolu boyunca bulunan yabancı aneli ve Carablus köprülerini yıkmıştık. Böylece

Meclis açıldıktan sonra, Anadolu'daki din
tırdığı bu fetvaları etkisiz duruma getirmeye çalı
başlayan iç ayaklanmalar, 1920 yılının ilk altı ayı

Ayaklanma dalgaları, Ankara'da karargahı
İzmir'den sonra önemli bölgeleri yeniden Yunan
di ayaklanmayı sırasıyla gördük.

bilginlerinden karşı fetvalar aldık. Padişahın dağıt-
ştık. 1919 yılı içinde, ulusal girişimlerimize karşı
nda hızla yurdun her yerine yayıldı.
ımızın duvarlarına dek çarptı. Batı Anadolu'nun,
ordularının saldırıları ile çiğnenmeye başladı. Şim-

Brinci Anzavur ayaklanması, Balıkesir'in k
1920'de yine bu bölgede ikinci Anzavur ayaklar
san 1920'de Boluve Düzce dolaylarında da bir ay
na dek yayıldı. Düzce dolaylarındaki ayaklanma
dört bin kişilik bir kalabalık Düzce'yi basarak
Düzce'ye giden Mahmut Bey pusuya düşürülerek ş

kuzeyinde 21 Eylül 1919'da başlamıştı. 16 Şubat
nması oldu. Bu iki ayaklanma da bastırıldı. 13 Ni-
aklanma ile karşılaştık. Bu ayaklanma, Beypazarı'-
da önemliydi. Abaza ve Çerkezlerden toplanmış
cezaevini boşalttılar. Ayaklanmayı bastırmak için
şehit edildi.

Düzce dolaylarında ayaklananlar üzerine y
İzmit'te Süleyman Şerif Paşa komutasında "Ha
yapıyordu. İstanbul Hükümetince kurulan bu ku
ları destekledi. Bolu, Düzce, Adapazarı ve İzmi
epeyce uğraştırdı. Sonunda bütünüyle bozguna u
re cezalandırıldı.

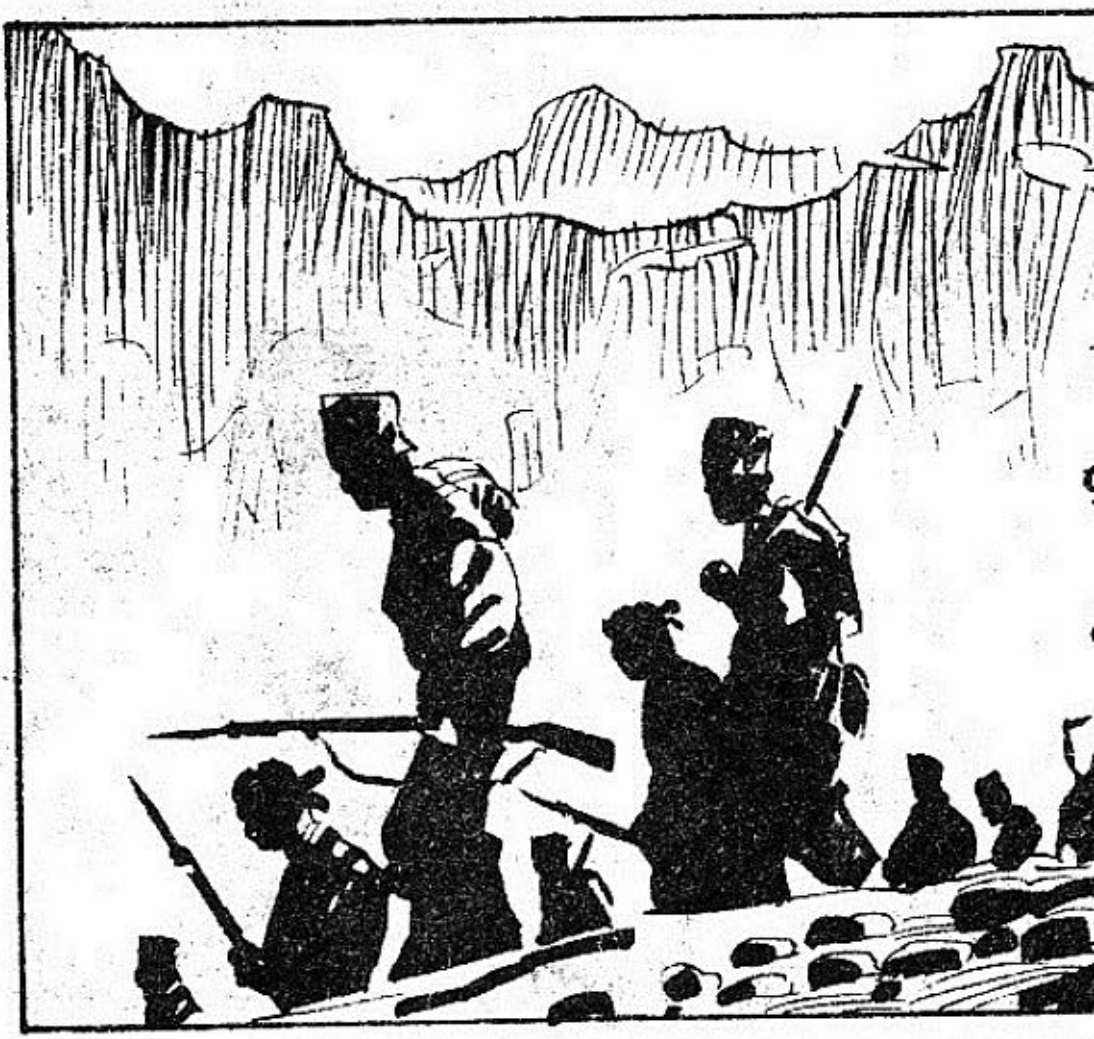
urdun her yanından kuvvetler gönderdik. Bu sırada
life Ordusu" adı altında hayın bir kuvvet yığınak
vvetin bir kısmı da, Bolu yakınlarında ayaklanan-
t bölgelerine yayılan ayaklanma, üç ay sürdü. Bizi
ığratıldı. Elebaşları, "Yurt Hayınlığı Yasası"na gö-

Biz bu ayaklanmalarla uğraşırken, yurdun
rında da ayaklanmalar başladı. 14 Mayıs 1920'de
başkaldırdılar. Yenihan'da başlayan ve kısa zan
nun başka yerlerinde bulunan kışkırtıcıların da a
gun; bir gün sonra da Yozgat kenti, Çapanoğlları
ların saldırılarına uğrayan bu yerlere de yurdun çe

ortasında yeniden, Yozgat ve Boğazlıyan dolayla-
birtakım adamlar Yenihan'a bağlı Kaman köyünde
nanda genişleyen bu ayaklanmalar Orta Anadolu'-
yaklanmasına yol açtı. 13 Haziran 1920 günü Sor-
nın öncülük ettiği kışkırtıcıların eline geçti. Hayın-
eşitli yerlerinden kuvvetler gönderildi.

O sıralarda güey bölgelerimizde de bizi uğr
başkanları, düşmanlarla işbirliği yaparak Siirt ve
verek'i ele geçirmeye kalktılar. O bölgede bulunan
cılar, bir süre sonra yine toparlanıp Viranşehir'i aldı
bölgeyle olan bağlantımızı engellediler. Milli Aşire
Bunlar da askerlerimizi kaçmak için ayartıyor, hal

aştıran önemli ayaklanmalar görüldü. Milli Aşireti Dersim dolaylarına buyruk vermeye başladılar. Si- birliklerimiz ayaklananları dağıttı. Fakat kışkırtı- lar. Birliklerimizi yendiler. Telgraf tellerini keserek ti ile uğraşırken, Afyon'da da bir ayaklanma oldu. ka askerlik aleyhinde propaganda yapıyorlardı.

Yunan ordusu Ayvalık'a da asker çıkarmış
Bey, 28 Mayıs 1919'da Yunanlılara karşı koymuş
karşılaşmamıştı. Tersine bazı kent ve kasabaların
ruklarına uyarak, büyük görevliler başta olmak ü
Ayvalık'ta karşı koyması üzerine, Soma 15/16 Ha
ra bir baskın yapılmıştı;

ştı. Ayvalık'ta bulunan 172. Alay Komutanı Ali
ştu. Bu tarihe kadar Yunan ordusu hiç bir ateşle
halkı korkutulmuştu. İstanbul Hükümetinin buy-
üzee, Yunanlılar törenle karşılanmıştı. Ali Bey'in
ziran 1919 gecesi, Bergama'da bulunan Yunanlıla-

5 Haziran 1919'da göreve başlayan Albay
ğına atanmıştı. Daha sonra Ayvalık, Soma, Akh
Komutanlığı'nı yapmıştı. Ali Fuat Paşa, Batı Ce
zey Kolordusu kurulmuş, komutanlığı da Kâzım K

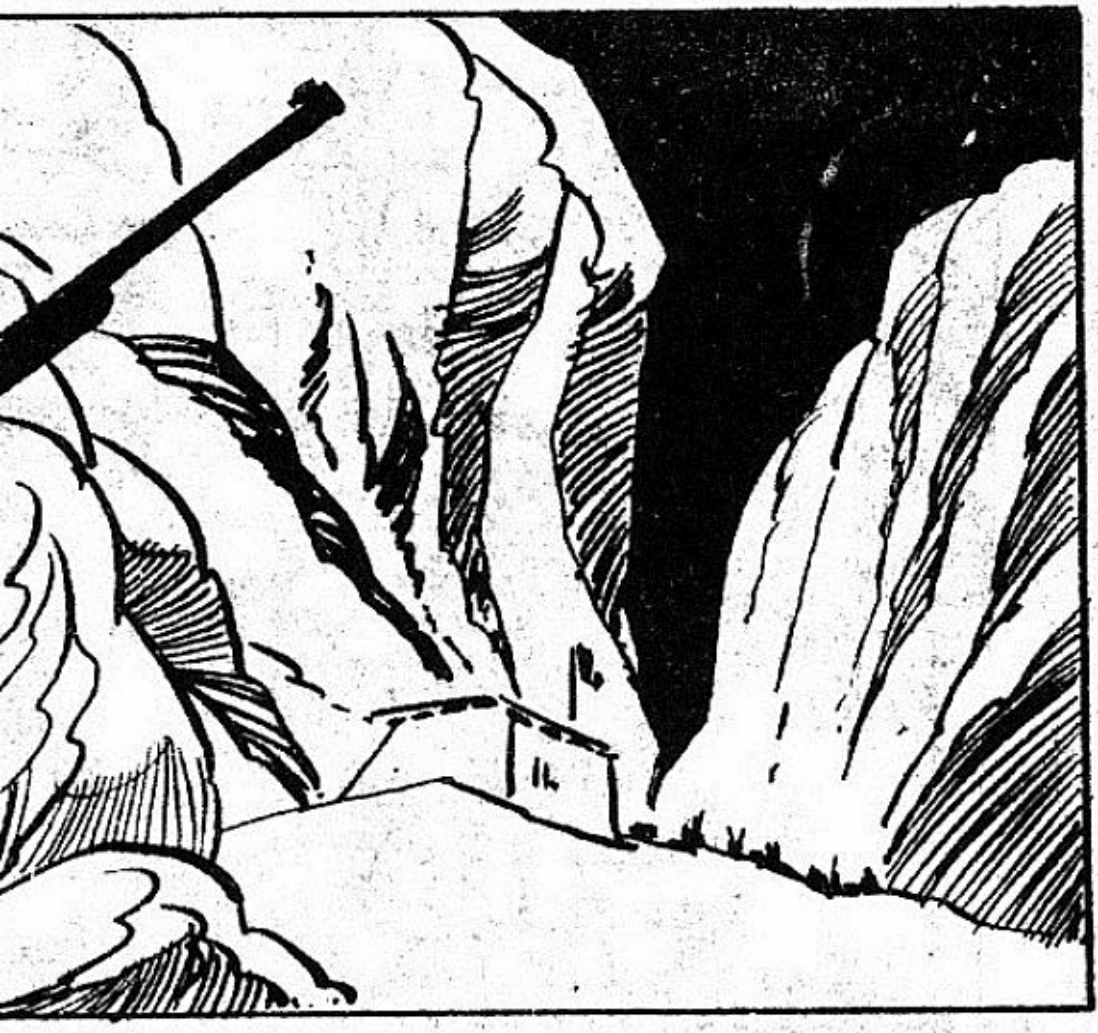
Aydın bölgesinde, yurtseverler, halkı yürekle
yorlardı. Başlarında Yörük Ali Efe ve Demirci Efe

Kzım Bey, Balıkesir'deki 61. Tümen Komutanlı-
isar kesimlerinden meydana gelen Kuzey Cephesi
ephesi Komutanlığı'na getirilince, Balıkesir'de Ku-
Bey'e verilmişti.
endirmek ve Yunanlılara karşı koymak için çalış
vardı.

İzmir'in çeşitli kesimlerinde de halkın des
yavaş yavaş subaylarla ve ordu birlikleriyle güçl
Adana, Mersin, Tarsus, İslâhiye ve Silifke'de kur
mana karşı gösterdikleri yiğitlik anılmaya değer
kapılarına dek sokularak, üstünlük sağlamışlar;
zorunda bırakmışlardı. Maraş, Antep, Urfa'da da ö

steğiyle ulusal cepheler kurulmuştu. Bu cepheler, endirildi. Güneyde Fransızlara karşı ilk direnme, rulan Ulusal Kuvvetler'den gelmişti. Bunların düş-. İşgal altında bulunan Mersin, Tarsus, Adana'nın Pozantıda Fransızları kuşatarak geri çekilmek önemli savaşlar ve çarpışmalar olmuştu.

27 Mayıs 1920 tarihinde eski İzmir Valisi N
Paşa, bu yazıda: "Ben iki arkadaşımla birlikte, İst
yararlı sayıyoruz. Hükümet ve İngilizler bunu ka
diyordu.

Nurettin Paşa, 1920 Haziranının ortalarında
dık. Davranışları ve düşünceleri bize güven vermed

Nurettin Paşa imzasıyla bir telyazısı aldık. Nurettin
tanbul'un sizinle anlaşmasına aracılık etmeyi yurda
abul ettiler. Sizin de kabul etmenizi bekliyoruz"

Ankara'ya geldi. Görüştük. Kendisiyle anlaşma-
i.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin dışişleri il
oldu. Moskova'ya giden kurulun başkanı Dışişle
Ankara'dan yola çıkan kurulun görevi, Rusya il
yapılacak antlaşmanın temel ilkelerini saptamak
Yunanlılar 22 Haziran 1920'de Batı Anadolu bö
güçlenmişlerdi. Uzun zamandır hazırlık yaptıkların

le ilgili ilk kararı, Moskova'ya bir kurul göndermek
eri Bakanı Bekir Sami Bey'di. 11 Mayıs 1920'de
e ilişki kurmak, Rusya ile hükümetimiz arasında
ktı. Yurt içindeki iç ayaklanmaları fırsat bilen
ölgelerimizde genel bir saldırıya geçtiler. Oldukça
nı biliyorduk.

Kısa zamanda Balıkesir, Bursa, Nazilli, Uşak yakından görmek için Eskişehir'e ve daha ileril muna gelmesini buyurdum. Yeni cepheler kuruln rimizin bozulması, Meclis'te büyük bir bunalıma suçlandı. Bazı milletvekilleri, bu yenilgiye seb istediler. Bakanlar Kurulu'nun görevini gereği gibi

k gibi yerler Yunanlıların eline geçti. Durumu daha
ere gittim. Ordumuzun, düşmanla savaşacak duru-
nasını sağladım. Yunan saldırısı ve ulusal cephele-
ı yol açtı. Bazı sert tartışmalar oldu komutanlar
ep olan cephe komutanlarının cezalandırılmasını
yapmadığından yakındılar.

Meclis'in açılışından ve hükümetimizin kur
bir dernek kuruldu. Derneğin kurucuları yakın a
dırılması ve güçlendirilmesiyle uğraştığımdan, bu
Bana verilen bilgiye göre, dernek devrimin amaçl
kurulacak; iç ayaklanmaların bastırılmasında gö
halkımızı uyaracaktı. O günün koşullarına göre

ulmasından sonra, Ankara'da "Yeşil Ordu" adında
rkadaşlarımdı . Ben o sıralarda ordumuzun canlan-
derneğin kuruluş çalışmaları içinde bulunamadım.
arını benimsemiş ve kavramış bilinçli kimselerden
rev yapacaktı. Ayrıca gerici propagandalara karşı
böyle bir derneğin kurulması çok yararlı olacaktı.

Ermeniler, Mondros Ateşkes Antlaşmasın
başladılar. Baskılar artınca, Ermenilerin üzerine y
geçici olarak seferberlik ilân ettik. 15. Kolordu
Cephesi" komutanı yaptık. Ordumuz, 29 Eylil
Ekimde Kars alındı. 7 Kasım günü Arpaçay'ına
meniler, bu başarılarımız üzerine barış istediler.

dan sonra, Doğu bölgemizde Türkleri öldürmeye
ürümeye karar verdik. 9 Haziran 1920'de Doğu'da
Komutanı Kâzım Karabekir Paşa'yı da "Doğu
1920'de Sarıkamış'a, 30 Eylülde Göle'ye girdi. 30
kadar olan bölge ve Gümrü kenti ele geçirildi. Er-

Meclis açıldığında Trakya'da 1. Kolordu va
Uzunköprü, Tekirdağ ve Kırklareli'nde bulunuyor
1920) Tekirdağ'a bir tümen çıkardı. Edirne'ye
mizle Yunanlılar arasında çetin savaşlar oldu.
kolordu komutanının görevini ihmal etmesi; birlik
Trakya'daki kuvvetlerimiz dağıldı.

ırdı. Kolorduya bağlı birliklerimiz Keşan, Edirne,
du. Yunanlılar, genel saldırı sırasında (20 Temmuz
doğru yürümeye başladılar. O bölgedeki birlikleri-
Yunanlıların yürüyüşü durduruldu. Fakat bizim
klerimiz arasında iyi bağlantı kurulamaması üzerine

Düşmanlar ve yerli işbirlikçilerin, cepheleri
cını sarsmak amacıyla bir takım iç ayaklanmalar
yakın yerlerde isyanlar çıkartıp askerlerimizin ir
ya'da düzenlenen ikinci bir ayaklanma ile karşılaş
beş yüz kadar asker kaçağı 2/3 Ekim 1920 gece
oradaki yönetime el koydu. Yine o günlerde Karap

mizi yıkmak ve halkın ulusal savaşlara olan inan-
umulan yararı sağlamayınca bu kez, cephelerimize
aançlarını yıkmak yolu tutuldu. Bu amaçla Kon-
tık. Delibaş adında bir haydut, çevresine topladığı
si Çumra'yı bastı. Ertesi gün Konya'yı ele geçirip
pmar da isyanların eline geçti.

Batı Cephesi Komutanı Ali Fuat Paşa Ged
tiyordu. Genelkurmay başkanlığı Paşanın önerisin
değildi. Ama saldırının zamansızlığı konusunda A
cesinde direndi. Sonunda, Batı Cephesi'ne bağlı
Yunan tümenine saldırdı. Dalgalı, düzensiz ve kı
Yunanlılar karşı saldırıya geçtiler. Yenişehir ve İne

liz yakınındaki bir Yunan tümenine saldırmak is-
i kabul etmedi. Çünkü böyle bir saldırının zamanı
li Fuat Paşa'ya ne dediysek boşuna oldu. Düşün-
birliklerimiz 24 Ekim 1920'de Gediz'de bulunan
mutasız bazı savaşlardan sonra yenildik. Üstelik
gölü ele geçirdiler.

Gediz saldırısının yol açtığı yenilgi, Meclis
yol açtı. Haksız yergilere uğradık. Bence asıl suçl
ve kardeşlerinin etkisiyle zamansız bir saldırıya
Paşa'yı acele olarak Ankara'ya çağırdık. Üzerindek
Cephesi komutanlığına İsmet Paşa'yı, Güneybatı C
Böylece Batı Cephesi Komutanlığı ikiye ayırmış bu

'te ve dışarda halk arasında birtakım söylentilere
u, "Gezici Kuvvetler komutanı olan Çerkez Etem
geçen Ali Fuat Paşa idi. Bu nedenle, Ali Fuat
ki "Batı Cephesi Komutanlığı" görevini aldık. Batı
ephesi komutanlığına da Refet Paşa'yı atadık.
alunuyorduk.

Damat Ferit Paşa hükümeti düşmüş, yeni h
daha yakın görünmek, ikiliği ortadan kaldırma d
kurmak istedi. Yaptığımız yazışmalardan sona, İs
rüşmeye karar verdik. Ahmet İzzet Paşa başkanlı
cik'te görüştük. Fakat olumlu bir sonuç alamadık
ranışlarla bizi oyalamak istediği bir kez daha anlaş

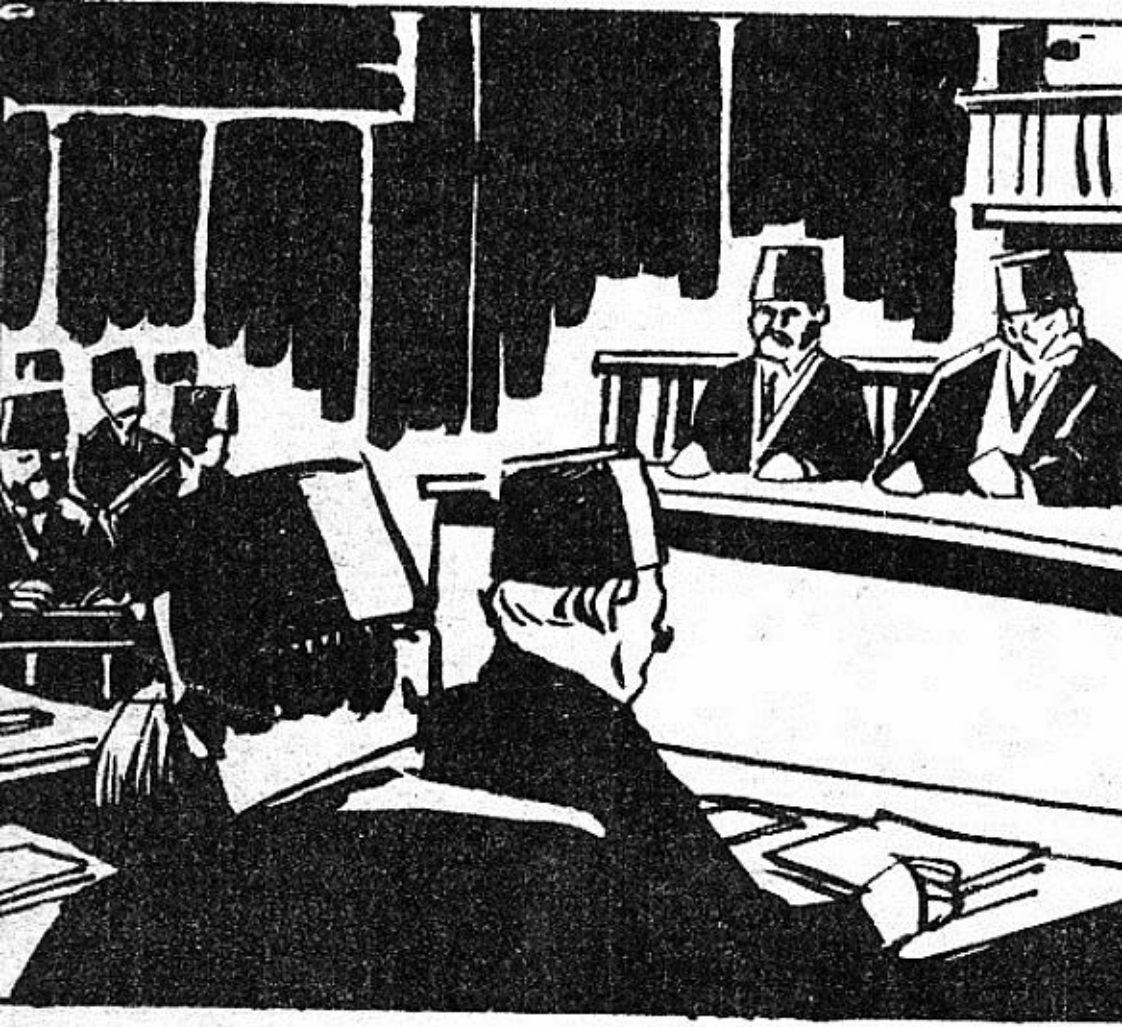
ükümeti Tevfik Paşa kurmuştu. Tevfik Paşa, bize
düşüncesindeydi. Bu amaçla bizimle hemen ilişki
stanbul Hükümetinin göndereceği temsilcilerle gö-
ğında temsilci olarak gönderilen bir kurul ile bile-
. Bu görüşmeden, İstanbul Hükümetinin ılımlı dav-
ılmış oldu.

Çerkez Etem ve kardeşlerinin Yeşil Ordu i
raki gelişmeler, kuşkularımızı doğruladı. Yeşil O
Kuvvetler" adını veren Çerkez Etem ve kardeşler
dan sonra, başlarına buyruk hareket etmeye; Cep
lar. Kendi kendilerine birtakım yetkiler ve ün
dışında, bağımsız komutanlıklar kurmaya kalkıştı

çindeki bazı davranışları . Gediz saldırısından son-
Ordu aracılığı ile geliştirdikleri birliklerine "Gezici
i, İsmet Paşa'nın Batı Cephesi Komutanı olmasın-
he komutanının buyruklarına aldırmamaya başla-
vanlar verdiler. Düzenli ordu komutanlıklarının
lar.

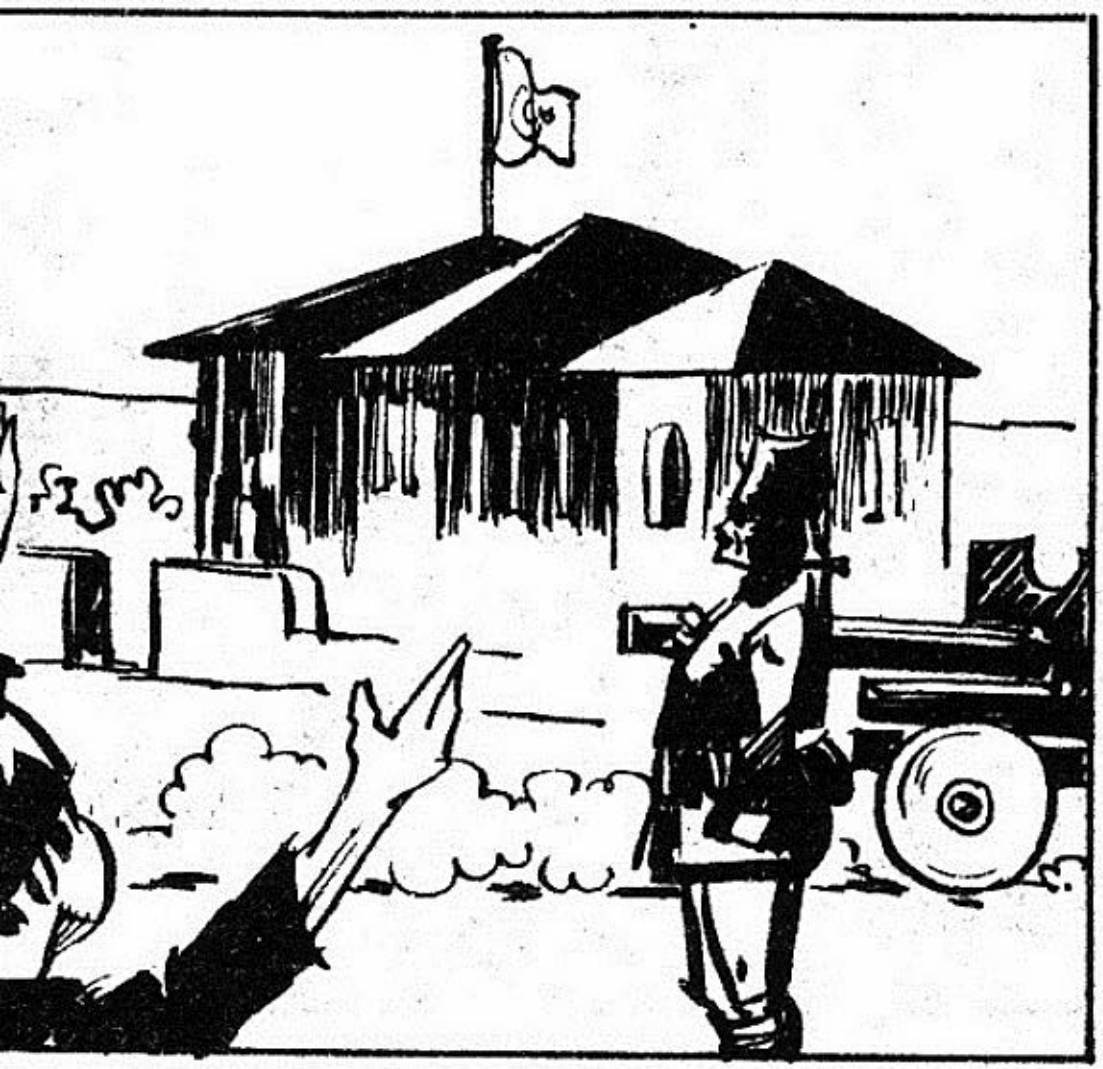
Meclis'in açılmasından sonra , eski düşünceli ba
elik ve Padişahlığın kurtulmasına ; yurt ve ulusu
stiyorlardı. Yani Meclis'in geçici bir süre için göre
orlardı. Gizli yaptığımız bir Meclis toplantısında b
'Ulusun biricik temsilcisi Meclis'tir. Meclis'in bağ
adişahlık ve halifelikle ilgilenmek sakıncalıdır.

azı milletvekilleri, Meclis'in çalışmasının, "Halun bağımsızlığına kavuşmasına değin" olmasını v yapmasını, tasarıya bunun eklenmesini savunuazı açıklamalarda bulundum. Sonunda dedim ki: ğımsızlığımız için uğraştığı böyle bir dönemde

Uzun süren tartışmalardan sonra, 20 Ocak 1
girdi. Bunlardan bazıları: Egemenlik sınırsız ve k
kendi kendini yönetmesi ilkesine dayanır. Yürü
temsilcisi olan Büyük Millet Meclisi'nde belirir
si'nce yönetilir ve hükümet "Türkiye Büyük Mille
lisi, iller halkınca seçilen üyelerden kurulur.

921'de ilk anayasamız Meclis'ten çıkıp yürürlüğe
koşulsuz olarak ulusundur. Yönetim usulü, halkın
tme gücü ve yasama yetkisi, ulusun tek ve gerçek
ve toplanır.. Türkiye Devleti, Büyük Millet Mecli-
t Meclisi Hükümeti" adını taşır. Büyük Millet Mec-

26 Ocak 1921 günü İstanbul'dan Başbaka
bildirdiler. Bir gün sonra da Tevfik Paşa'dan ilk
1921 günü düşman devletler tarafından Londra'd
sa İstanbul hükümetince bir kurul gönderileceği
sini göndermesini istiyordu. Tevfik Paşa'ya, Tü
Meclisi olduğunu bildirdim.

n Tevfik Paşa'nın benimle ilişki kurmak istediğini
tel yazısı geldi. Tevfik Paşa, yazısında, 21 Şubat
la bir barış konferansı düzenlendiğini; bu konferan-
ni; Ankara'nın da bu kurula katılacak bir temsilci-
rk ulusunu temsil eden tek kuvvetin Büyük Millet

Londra'ya giden kurulumuz daha yurda d
Bursa ve Uşak'ta bulunan büyük kuvvetleriyle ile
nan birliklerimiz Eskişehir'in kuzeybatısında top
kabul etmekti. Ona göre tedbirler alıp hazırlıkla
mize saldırdılar. Birkaç gün içinde yer yer önemli
bize geldi. Ordumuz Yunanlılara büyük bir darbe i

önmeden Yunanlılar büyük bir saldırıya geçtiler. rlemeye başladılar. İsmet Paşa komutasında bulu- lanmıştı. Amacımız, savaşı burada, yani İnönü'de r yaptık. 27 Mart 1921 günü Yunanlılar birlikleri- başarılar da elde ettiler. 31 Mart günü saldırı sırası ndirdi. Geri çekilmek zorunda bıraktı.

Yunanlıların Uşak bölgesinden saldırıya ge
hir'e yürümesini beklemiştik. Fakat onlar Konya
rine geri çekilmeye başladılar. Bunların önünü ke
tik. Fakat Paşa, saldırılarında başarılı olamadı. S
yanılmış. Birliklerimizin ağır kayıplar vermesine
dım. Buyruğundaki birlikleri Batı Cephesi Komut

çen ordu grubunun, Dumlupınar üzerinden Eskişe-
'ya doğru yöneldiler. İkinci İnönü Zaferimiz üze-
esip büyük bir bozguna uğratmak için harekete geç-
onradan anlaşıldı ki Refet Paşa bu çarpışmalarda
yol açmış. Refet Paşa'yı hemen Ankara'ya çağır-
anlığına bağladım.

Londra'ya gitmiş olan kurulumuz, İkinci İ
olumlu bir sonuç alınamadığını yukarda söylemi
ğinden İngiltere, Fransa ve İtalya devlet adamlar
sözleşmeler imzalamış.

Bu sözleşmeleri, yurdun çıkarlarına uygun
kir Sami Bey, bunlarn uygulanmasını isteyince, ke

nönü Zaferinden sonra yurda döndü. Konferansta
ştim. Ama kurul başkanı Bekir Sami Bey, kendili-
ı ile buluşup konuşmuş; her biriyle ayrı ayrı bazı

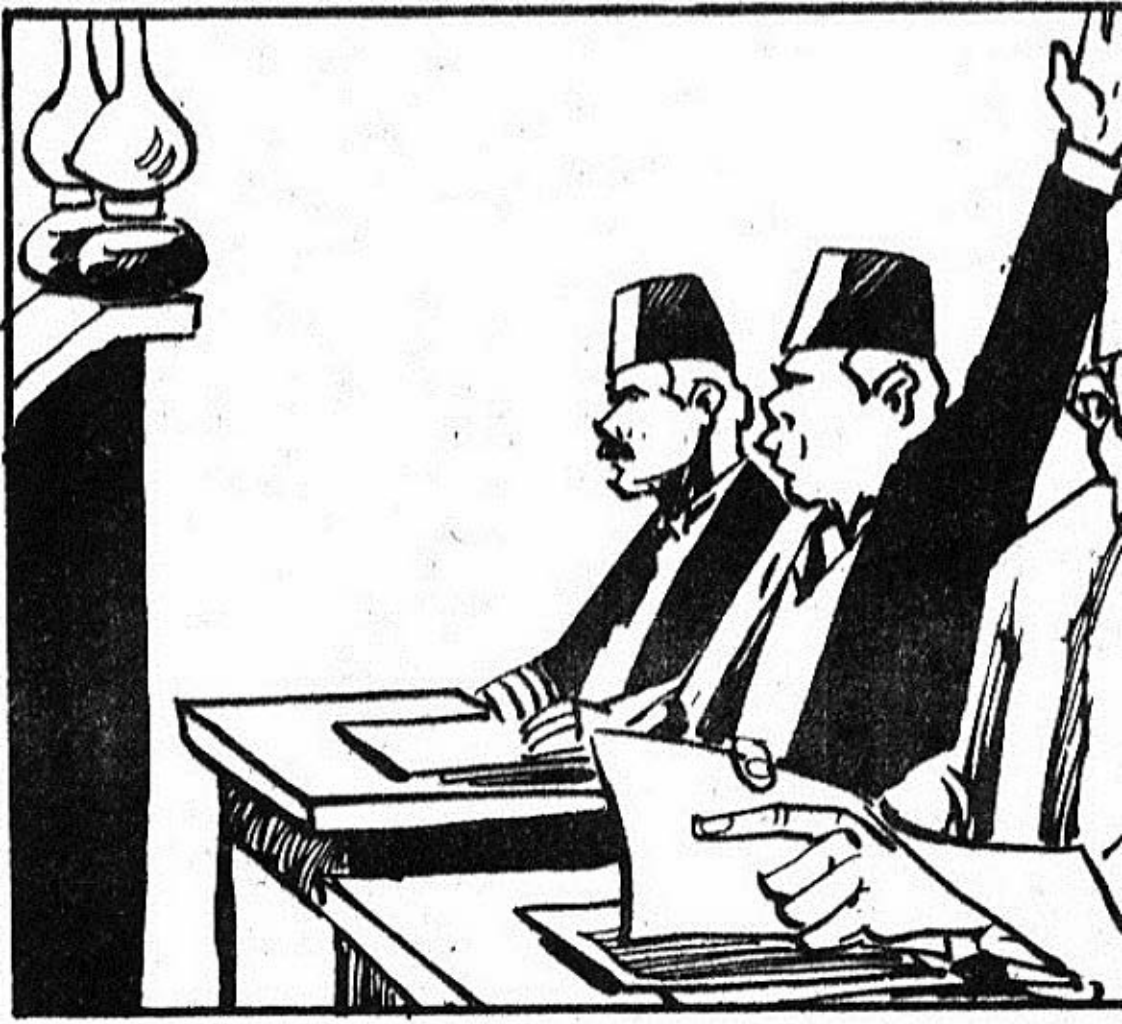
görmedim. Bu yüzden Meclis'e de getirmedim. Be-
ndisine bakanlıktan çekilmesini bildirdim.

Başlangıçta Meclis içinde bir birlik vardı. E
"Ulusal Ant" adı ile önce İstanbul Millet Meclisi
benimsenip kabul edilmişti. Buna uygun olarak
yacak bir barışın gerçekleştirilmesine çalışıyordu
başladı. Ortaya bazı görüş ayrılıkları, bunun son
Grubu, Bağımsızlık Grubu, Yenileştirme Grubu...

rzurum ve Sivas Kurultaylarında saptanan ilkeler
'nde, sonra da Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nde
yurdun bütünlüğünü ve ulusun bağımsızlığını sağla-
ık. Zaman geçtikçe Meclis'teki bu birlik sarsılmaya
ucu olarak da birtakım gruplar çıktı: Dayanışma
gibi.

Sonunda ben de "Anadolu ve Rumeli Hakla
grup, yurdun bütün resmi ve özel örgütlerini, sapt
cekti. Ayrıca şimdiden devletin örgütlerini, Anaya
Meclis'teki bütün grupları ve milletvekilleri
birleşmelerini sağladım.. Bir de içtüzük yapt
ni de grupbaşkanı seçtiler. Böylece Meclis'teki dağ

rı Savunma Grubu" adında bir grup kurdum. Bu
adığımız ulusal amaçlar doğrultusunda birleştire-
saya uygun olarak saptayacaktı.
nin çoğunu çağırarak, kurduğumuz yeni grupta
leclis'in genel kurulunda bu tüzük kabul edildi. Be-
ınıklık önlenmiş oldu.

Yunan ordusu, İkinci İnönü Savaşından üç
saldırıya geçti. Askeri birliklerimiz, Kütahya ve
koymaya çalıştı. Fakat durdurulamadı. Çünkü Yu
rını asker ve silâh bakımından oldukça güçlendir
kısmıyle Sakarya'nın doğusuna çekildi. Aslında
dirmek için zaman kazanmak istiyorduk.

ç ay kadar sonra, 10 Temmuz 1921'de genel bir
Eskişehir arasında bu saldırılara on beş gün karşı
unanlılar, İkinci İnönü yenilgisinden sonra ordula-
mişlerdi. Birliklerimiz, 25 Temmuz akşamı büyük
bu bir taktikti. Yeni ordumuzu kurmak, güçlen-

Bu çekilişin en büyük sakıncası, kamuoyu
calar gerçekten hemen görülmeye başladı. Önce
gidiyor? Ulus nereye götürülüyor? Bu gidişin sor
başına geçmemi önerdi. Bu öneriye katılanlar ç
tarafından kabul edildi. Yaptığım bir konuşma
mutanlık görevini alacağımı bildirdim. Bu da kabu

unda doğacak iç sarsıntılardı. Düşündüğümüz sakın-
Meclis'ten birtakım sesler yükseldi: "Ordu nereye
umlusu kimdir?" Bir milletvekili, benim ordunun
oğaldı. Sonunda ordunun başına geçmem Meclis
ile Meclis yetkilerini kullanma koşulu ile başko-
l edildi...

"Ulusal Vergi Buyruğu" adı altında ulusa b
"Ulusal Vergi Kurulu" kurulacak. Bu kurullar
dağıtılacak. Her ev, birer kat çamaşır, birer çift
Tüccar ve halk elinde bulunan bez, patiska, pamuk
iplik, nal, mıh, yular kaşağı, gebre semer ve urg
üzere el konulacak.

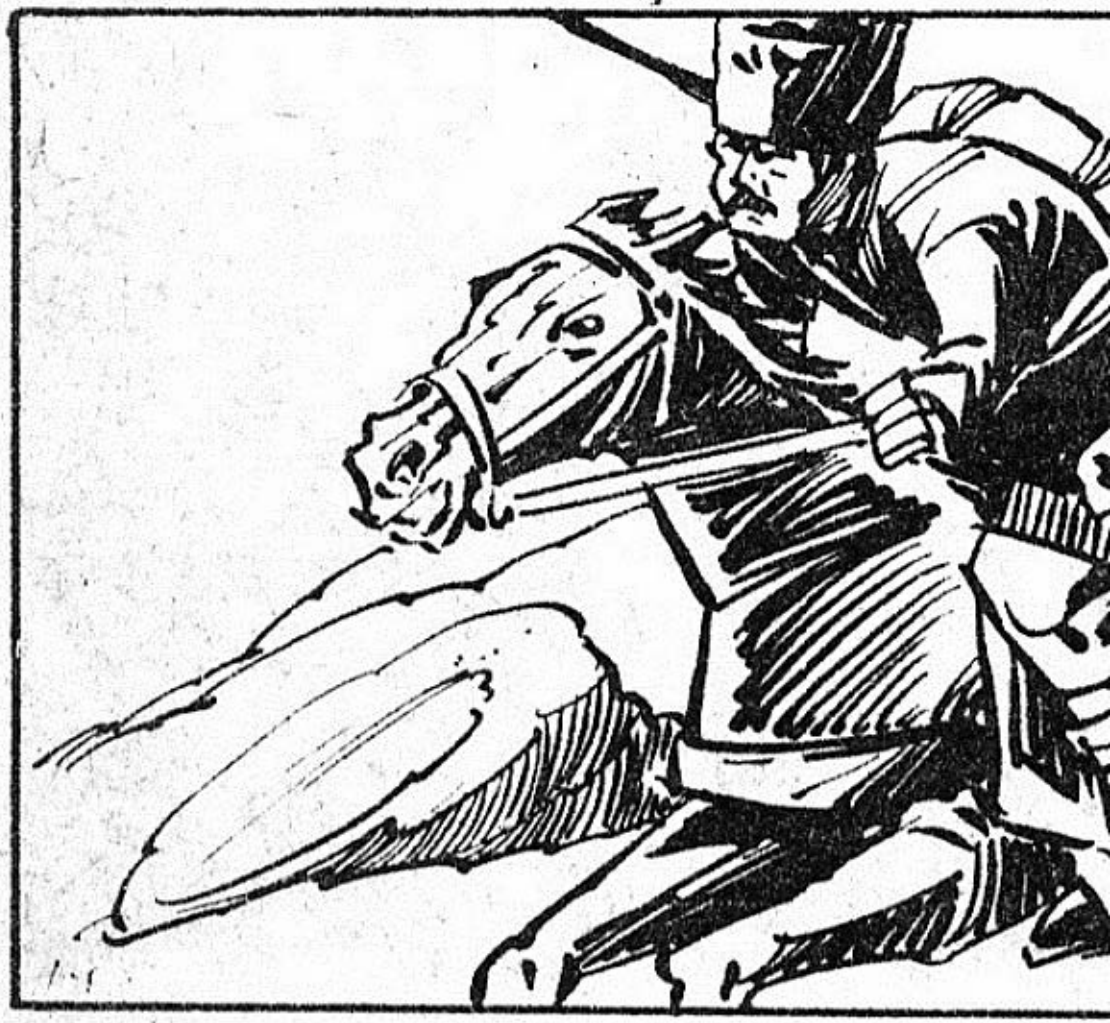
azı genel bildirimlerde bulundum: Her ilçede birer
ca toplanan şeyler ordunun çeşitli bölümlerine
çorap ve çarık hazırlayıp vergi kuruluna verecek.
k, yün, kumaş, kösele meşin, ayakkabı, demir çivi,
anların.. yüzde kırkına, parası sonradan ödenmek

Gerekli hazırlıkları yaptıktan sonra, Genel
günü Polatlı'da cephe karargâhına gittim. Cephed
dusu, 23 Ağustosta üstümüze doğru ilerlemeye
geçtiler. Kanlı savaşlar oldu. Düşman karşısına ye
he üzerinde oluyordu. Sol kanadımız Ankara'nı
doğru iken güneye çevrildi.

lkurmay Başkanı Fevzi Paşa ile 12 Ağustos 1921
e hemen gerekli düzenlemeleri yaptım. Düşman or-
e başladı. Savunma çizgimizin birçok yerlerini
eni kuvveter yerleştirdik. Savaş, çok geniş bir cep-
n yakınına dek çekildi. Ordumuzun yönü batıya

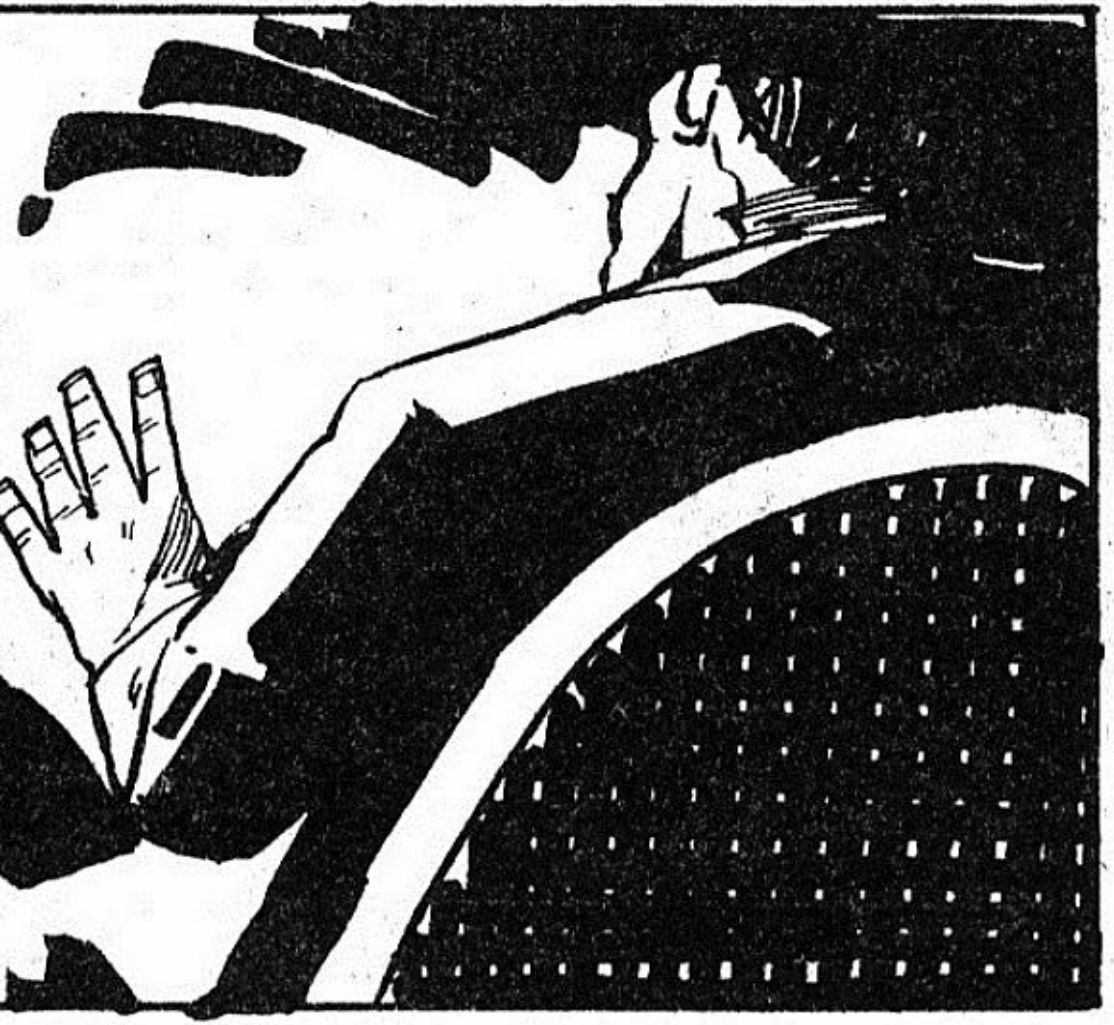
"Savunma hattı yoktur. Savunma alanı
toprağı, yurttaşın kanıyla ıslanmadıkça düşmana
bulunduğu dayangadan (mevziden atılabilir; ama
niden düşmana karşı cephe kurup savaşı sürdürü
gören birlikler ona uyamaz. Bulunduğu dayangad
dür."

vardır. O alan bütün yurttur. Yurdun her karış
a bırakılamaz. Onun için, küçük büyük her birlik
küçük büyük her birlik, ilk durabildiği noktada ye-
ir. Yanındaki birliğin çekilmek zorunda kaldığını
da sonuna dek dayanmak ve direnmekle yükümlü-

Fransız Hükümeti, eski bakanl rdan Bay F
evimde özel olarak uzun uzun konuştum. Kendis
için savaştığımızı bildirdim. Anlaşmamızın bu ç
Anlaşmasından söz etti. Buyon'a Sevr Anlaşmas
Ant'ın çerçevesinde sürdük.. Ant'ın maddelerini
Buyon'un, üzerinde en çok durduğu madde, yaba

ranklen Buyon'u Ankara'ya göndermişti. Buyon'la
sine "Ulusal Ant"a bağlı olduğumuzu; bağımsızlık
evrçeve içinde yapılmasını önerdim. O bana Sevr
sını tanımadığımızı söyledim. Görüşmemizi Ulusal
i baştan sona değin birer birer görüşüp tartıştık
ncılara verilmiş olan ayrıcalıkların kaldırılması idi.

"Tam bağımsızlık demek, elbette siyasa, ma
da tam bağımsızlık ve özgürlük demektir. Bu saydı
luk ulusun ve ülkenin gerçek anlamı ile bütün bağ
len Buyon bu konudaki duyarlığımıza saygılı gör
sonra 20 Ekim 1921 tarihli "Ankara Anlaşması"
larda, bağımsızlığımızdan hiç bir şey yitirmeden, A

liye, iktisat, adalet, askerlik, kültür... gibi her alan-
klarının her hangi birinde bağımsızlıktan yoksun-
ğımsızlığından yoksunluğu demektir." Bay Frank-
ründü. Günlerce süren görüşme ve tartışmalardan
nı imzaladık. Siyasa, iktisat, askerlik ve öbür alan-
Adana ve Antep dolaylarını Fransızlardan kurtardık.

Kurtuluş savaşında bizi çok uğraştıran soru
yılından beri Karadeniz bölgesinde eski Yunanlılığ
vaşı sırasında bu çalışmalarına hız verdiler. Ateşl
"Pontus Hükümeti" kurmaya kalktılar. Bu amaçla
ve savaşçı kuvvetler çıkardılar. Önceleri 6–7 bin
Daha Anadolu'ya ilk çıktığımı günlerde Karadeniz

ınlardan biri de Pontus sorunudur. Rumlar, 1840 ğın diriltilmesine çalışıyorlardı. Birinci Dünya Sakes Anlaşmasından sonra, Rumlar bu bölgede bir ı bir genel ayaklanma hazırladılar. Dağlara silâhlı olan bu çetelerin sayısı, sonraları 25 bini buldu. bölgesindeki Türk halkı Rumlara karşı uyarmıştım.

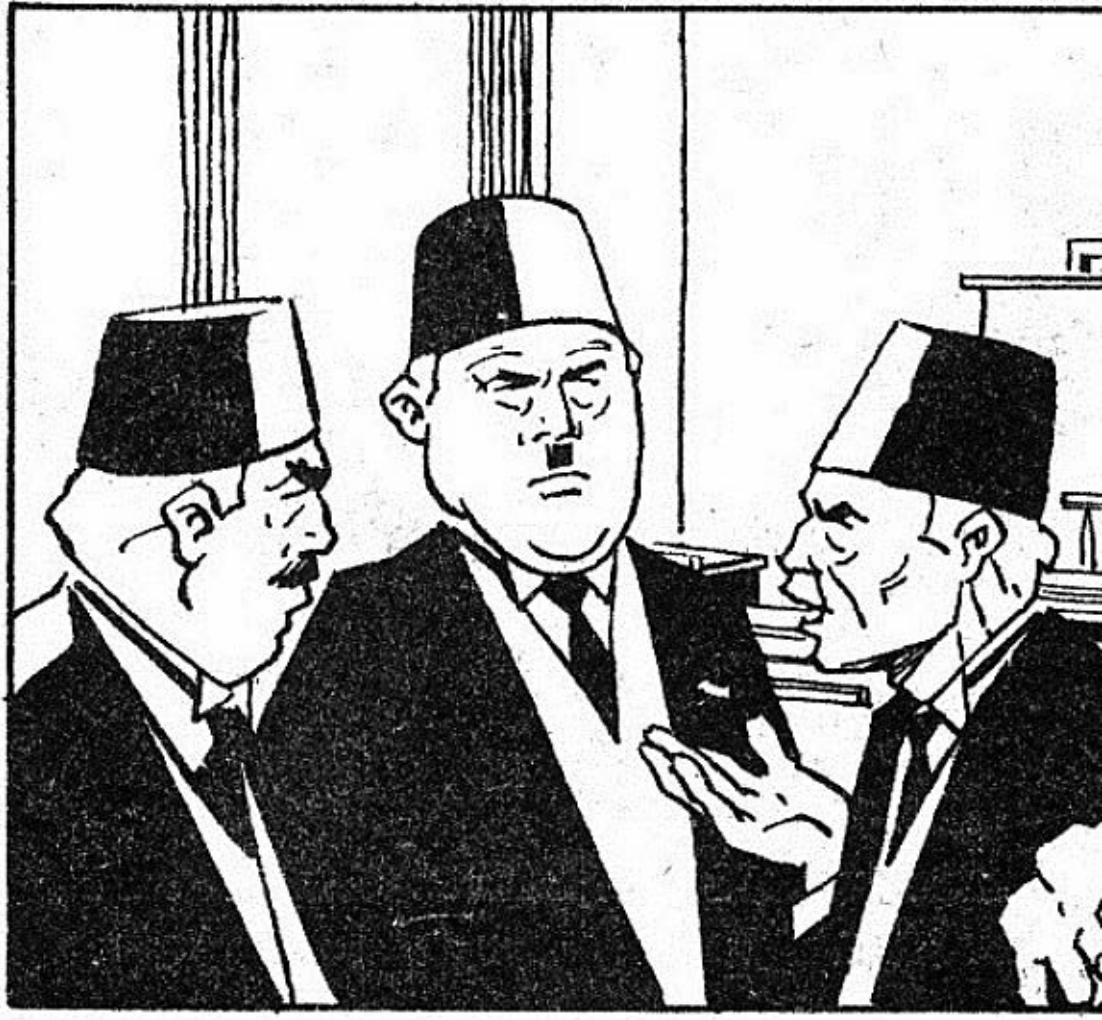

1920 yılı sonlarına doğru Pontusçular çalış
sağlam tedbirler aldık. Erzurum'da bulunan 15. K
Sivas'ta bulunan 3. Kolordumuz da çeşitli bölgeler

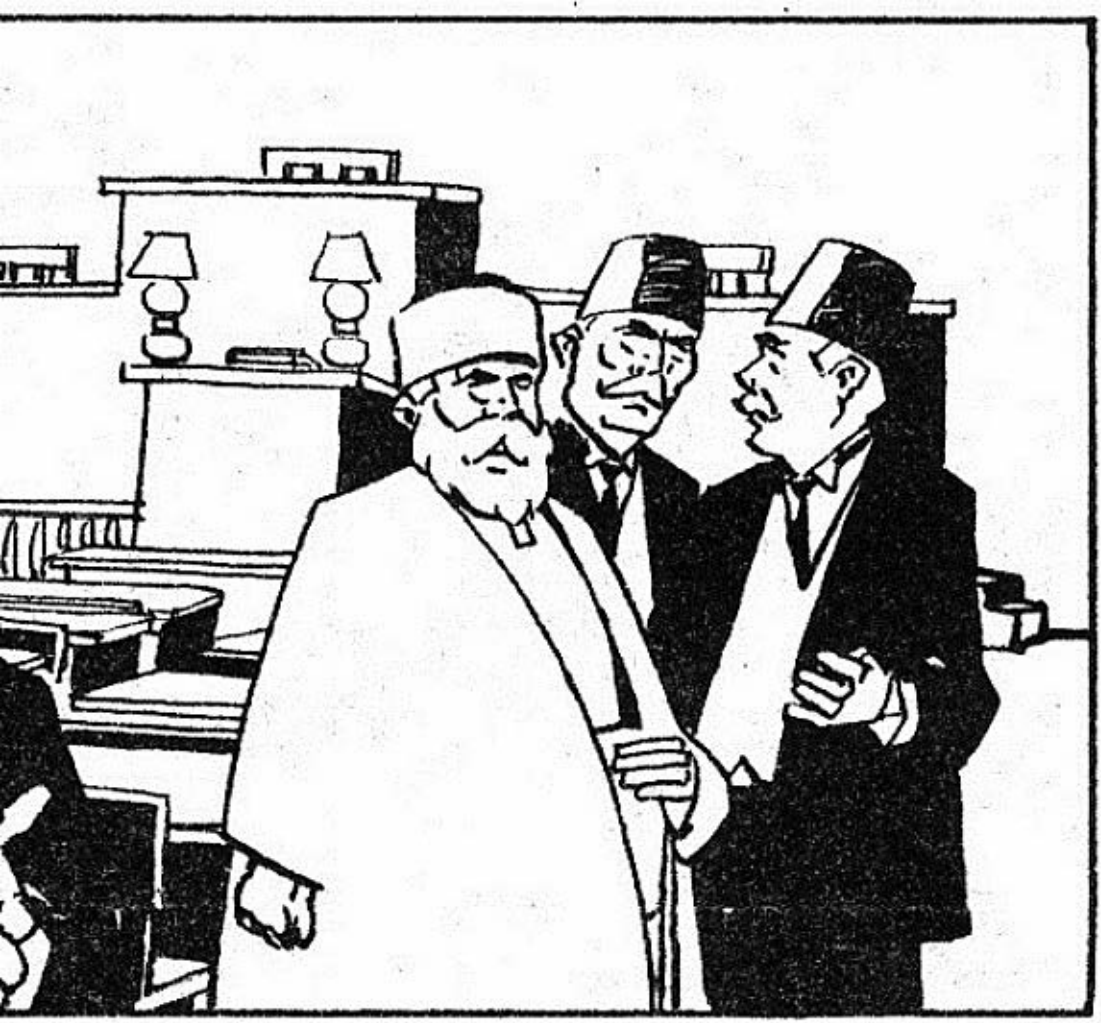
1920 yılı sonlarında ayrıca Anadolu'nun or
birtakım delibaşlar, yeniden isyanlar çıkardılar. P
tırdılar.

şmalarını artırıp tehlikeli bir durum alınca, biz de
Kolordu, Trabzon bölgesindeki çeteleri tepelerken,
rde gözüken çeteleri izlemekle uğraştı.
tasında Zile, Erbaa, Yozgat, Çayözü bölgelerinde
ontusçularla uğraşan kuvvetlerimiz bunları da bas-

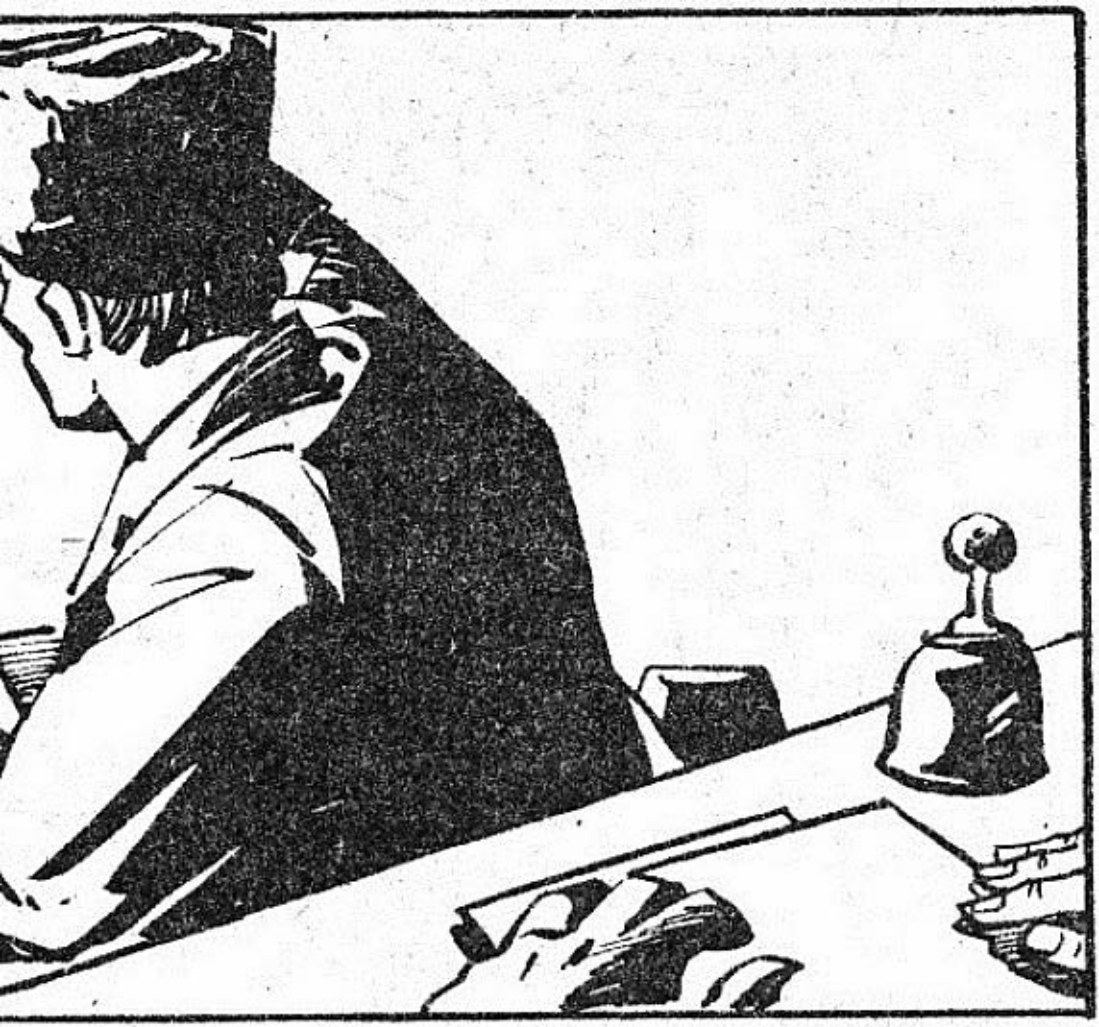
Sakarya Savaşından sonra Ankara'ya geldi
uğraşıyordum. Aradan üç dört ay geçmemişti ki
ve dayanışma yine bozuldu. Bu havayı yaratanla
yurda dönen Malta tutuklularından birkaç millet
giderek Meclis'te, tutuculardan meydana gelen ik
lamsız ve mantıksız görüşlerle Meclis'i karıştırmak

m. Başkomutanlık dışında kalan öteki görevlerimle
, Meclis'te olumsuz bir hava esmeye bayladı, birlik
ar, İngilizlerle yaptığımız özel bir anlaşma sonucu
vekili idi. Bunlara zamanla başka kişiler de katıldı.
inci bir grup ortaya çıktı. Bunlar, savundukları an-
, ordunun manevivatını kırmak istiyorlardı

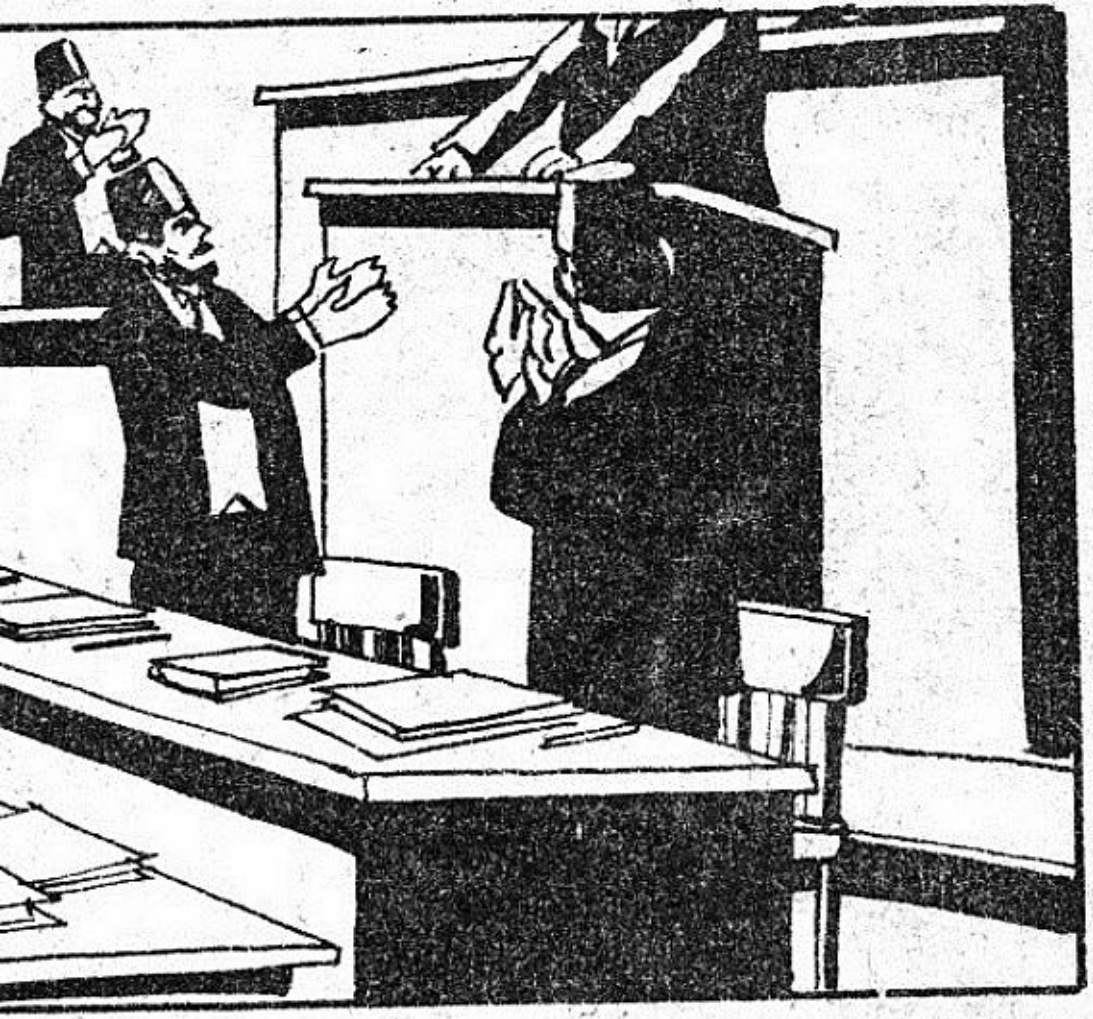
İkide birde: "Nereye gidiyoruz? Bizi kim n
lık amaçlara sürüklenir mi?" gibi sorular soru
önlemek amacı ile Meclis'te şu konuşmayı yaptı
Ama bunun zamanı vardır. Hazırlığımızı tamaml
sonuç alınamaz. Kurtuluş için, bağımsızlık için e
nı yenmekten başka çaremiz yoktur.

ereye sürüklüyor? Koskoca bir ulus, belirsiz, karan-
ıyorlardı. 4 Mart 1922 günü, bu olumsuz havayı
n: "Baylar, ordumuzun kararı saldırıya geçmektir.
amamız gerekir. Yarım hazırlıkla yapılan savaştan
ninde sonunda bütün varlığımızla vuruşarak düşma-

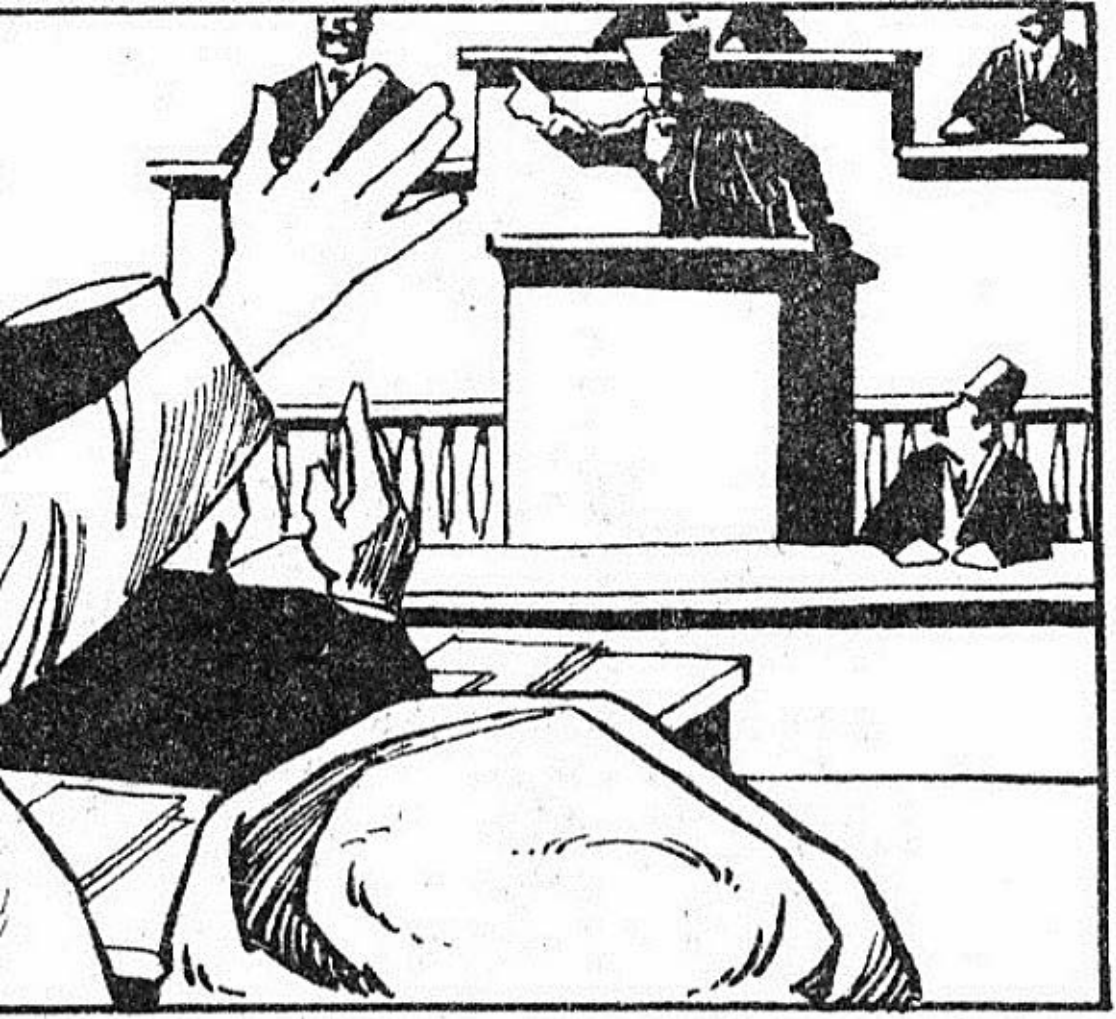
Sinir bozucu, ulusun ve ordunun maneviya
ancak düşmanlarımızın işine yarar. Kendimize g
su, bizi aşağılık duygusuna götürür. "Biz adam
maktır. Elimizde üç savaş aracı vardır: Birincisi, u
senmelidir. İkincisi, ulus adına iş gören Meclistir.
karşı güçlü oluruz.

tını sarsıcı sözlerden sakınılmalıdır. Bu tür sözler, üveneceğiz. Savaşı kaybedeceğiz düşüncesi, korku- olmayız" düşüncesinin sonu başkalarına tutsak ol- lusun kendisidir. Yapılacak iş, önce ulusça benim- Meclis, tam bir dayanışma içinde olursa düşmana

Üçüncü araç, ulusumuzun yarattığı silâhlı
vet, düşmana karşı iki cephe meydana getirir
lâhlı ordudur. Bu cephe sarsılabilir, değişebilir,
yok edemez. Temel olan iç cephedir. Bu cephe, b
hedir. Bu cephe çökerse, ulus tutsak olur, yok ol
içerden vurmak istemişlerdir. Bunda da başarı sağ

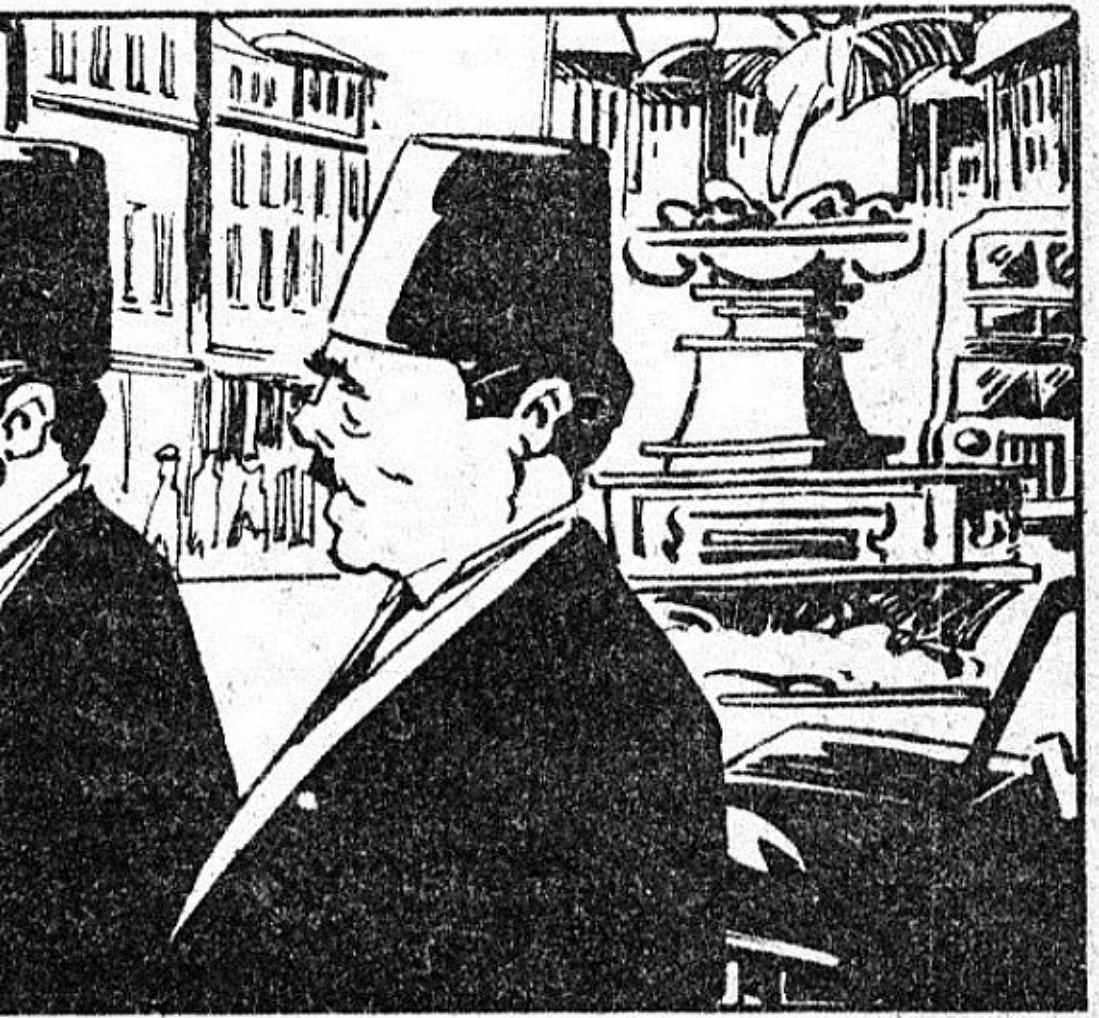

ordumuzdur. Baylar, bu üç türlü araç ya da kuv-
: İç cephe, Dış cephe, düşman karşısındaki si-
yenilebilir. Ama bu durum hiç bir zaman ulusu
ütün yurdun, bütün ulusun meydana getirdiği cep-
ur. Bunu bizden daha iyi bilen düşmanlar, bizi hep
lamışlardır.

Baylar, içimize dek sokulan arabozucula
keselim. Bunlara kulak vermeyelim. Düşman karş
lim. Ordunun savaşma gücünü azaltıcı tartışmala
tartışmalar azaldı, arabozucuların sesleri kesildi.

Böyle bir sınava hazırlanırken, bir yandan
renmek istedik.

rın karamsarlık ve umutsuzluk veren sözlerini
şısında tam bir birlik içinde olduğumuzu göstere-
rı lütfen sona erdirelim." Bu konuşmamdan sonra

da, Avrupa'nın halkımızda neler düşündüğünü öğ-

Savaşa baş vurmadan barış olanakları aradık mızı Avrupa'ya gönderdik. Londra ve Paris'te ya Düşman devletlerin Dışişleri Bakanları, Yunanlıla rine geldiği için, Yunanlılar bu öneriyi kabul ettile için kabul etmedik. Arkasından ikinci bir barış Sevr Anlaşmasının esasları dolambaçlı yollarla bize

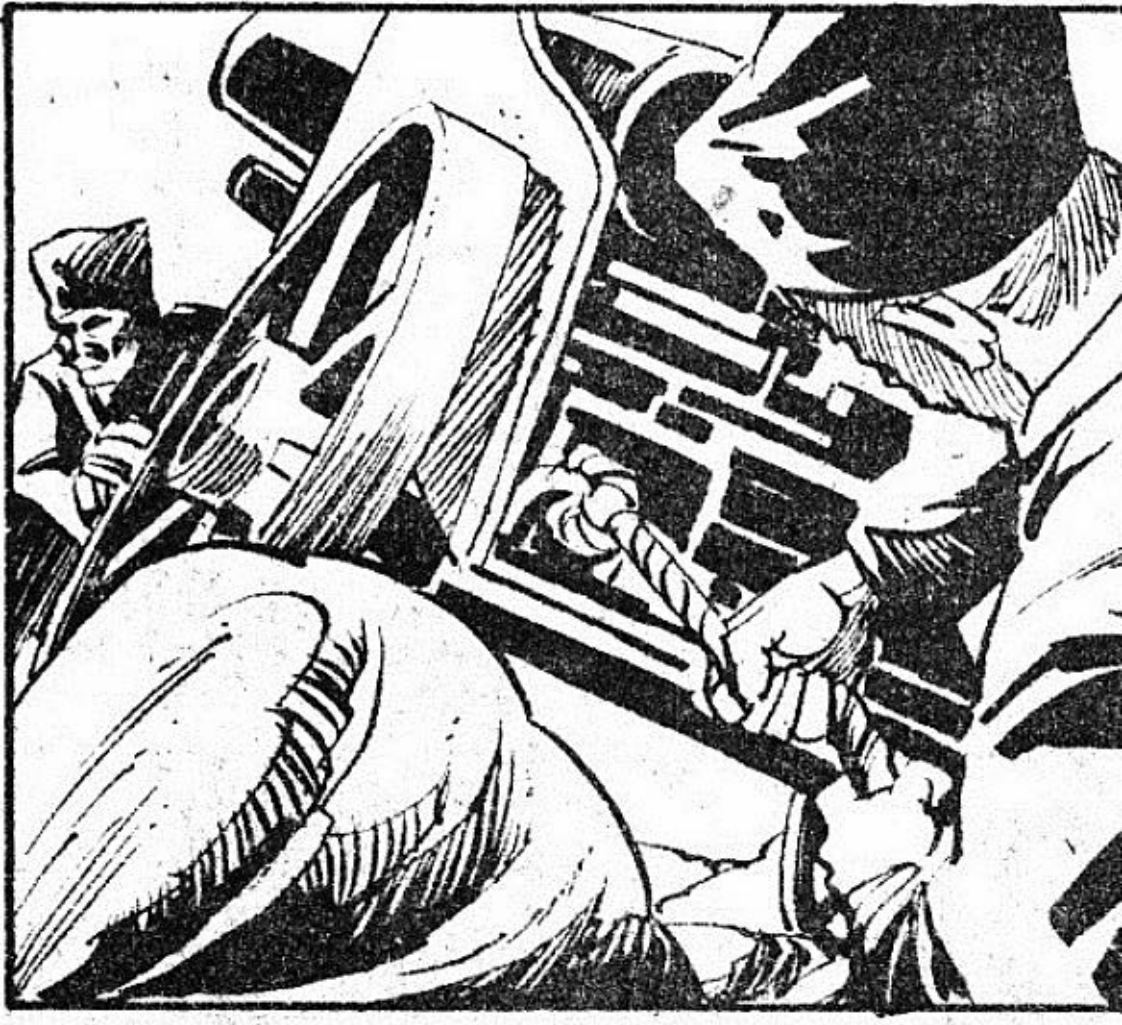
k. Bu amaçla önce Dışişleri, sonra İçişleri bakanı-
pılan görüşmelerde olumlu bir sonuç alınamadı.
rla aramızda bir ateşkes anlaşması önerdiler. İşle-
r. Fakat biz ulusal çıkarlarımıza uygun düşmediği
notası daha geldi. Buna da itibar etmedik. Çünkü
e onaylatılmak isteniyordu.

Bu görüşmelerden şu sonucu çıkardık: Düş
cesinde değildir. Bizi, bazı siyasal oyunlarla a
getirmek istiyorlar. Buna göre, daha Anadolu'ya
ya ölüm!" kararını uygulamaktan başka çare yok
Batı Cephesi Komutanı İsmet, Genelkurmay Başk
likte saldırı için son hazırlıkların acele bitirilmesin

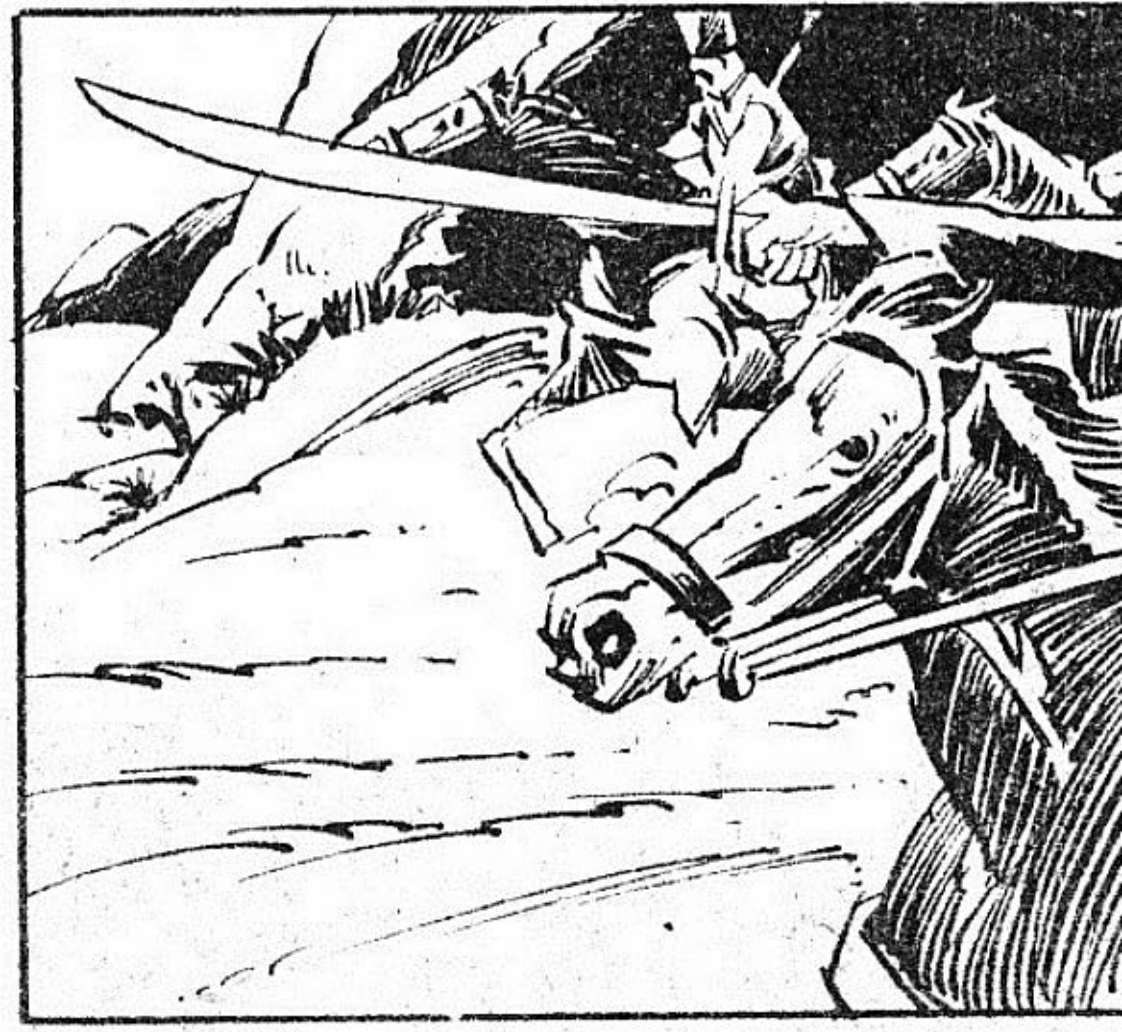
şman yurdumuzu kendiliğinden boşaltmak düşün-
ldatmak, yurdumuzu yarı bağımlı bir duruma
çıktığımız ilk günlerde verdiğimiz "Ya bağımsızlık,
ktur. Savaş hazırlıklarımız tamamlanmak üzereydi.
kanı Fevzi ve Savunma Bakanı Kâzım Paşalarla bir-
i kararlaştırdık.

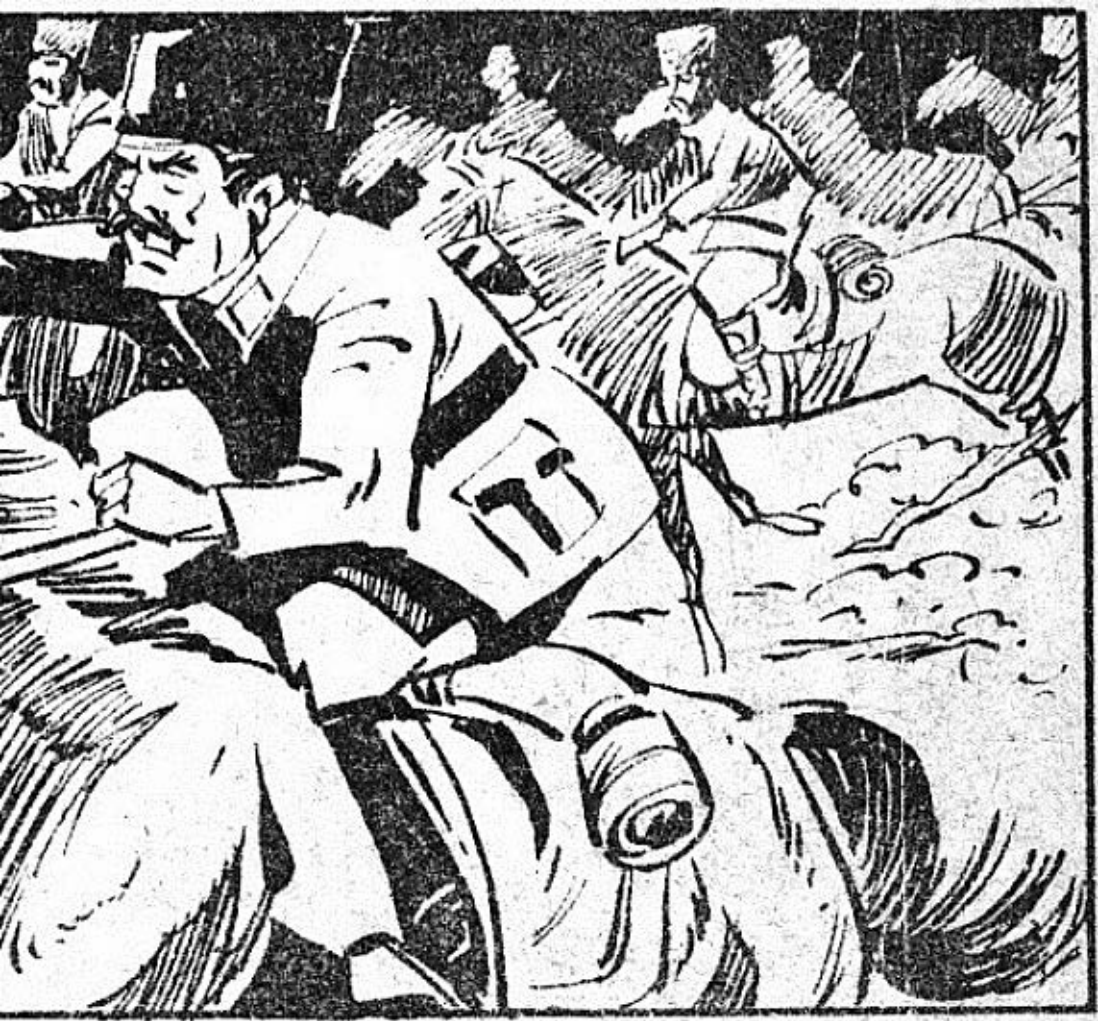
Düşman ordusu, kuvvetli bir grubu ile Afyo
ile Eskişehir bölgesinde bulunuyordu. Bunların a
Denilebilir ki Marmara'dan Menderes'e kadar uza
mizi iki ordu halinde düzenledik. Ayrıca, cepheye
insan ve tüfek gücü bakımından Yunanlılarla eşit
top, uçak, taşıt, cephane ve teknik gerek bakımın

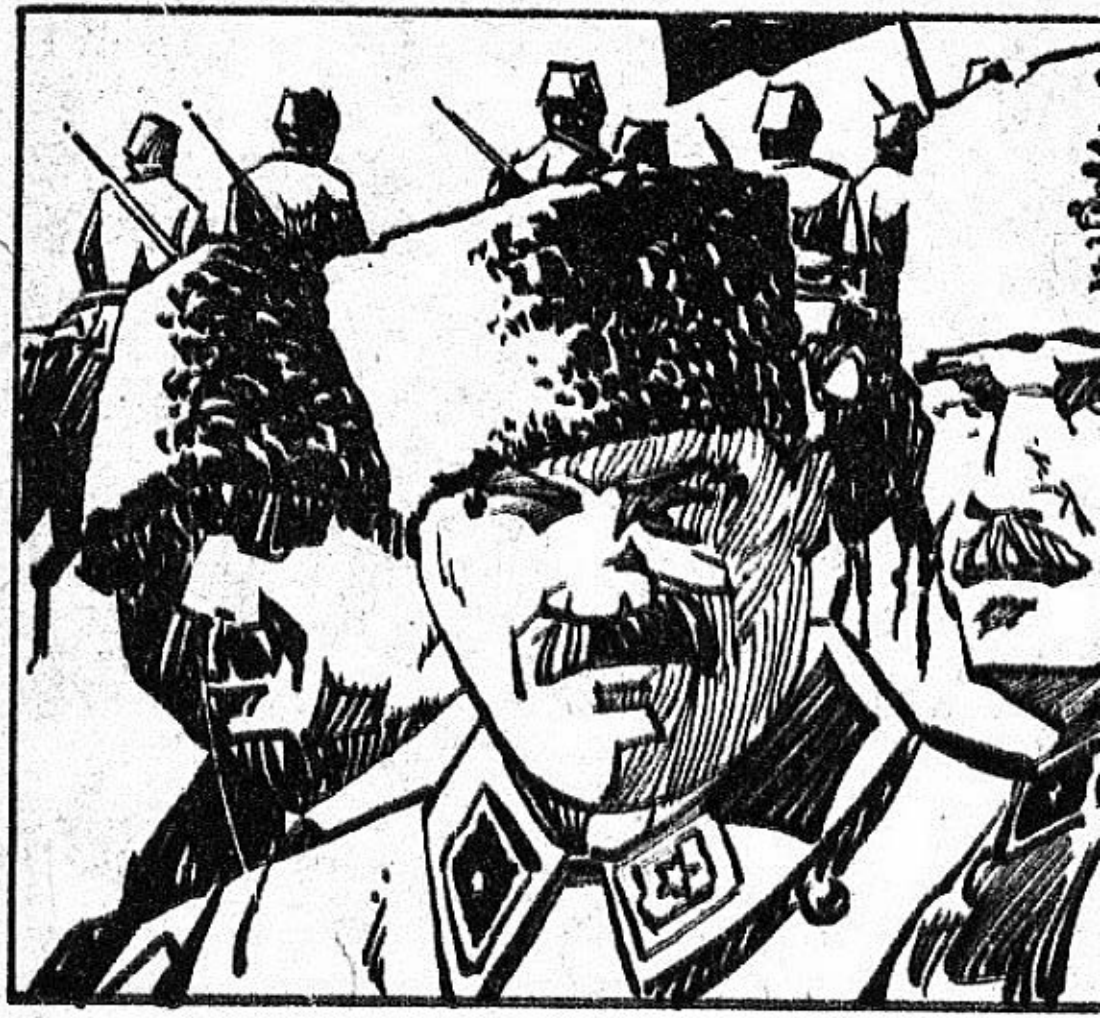
onkarahisar - Dumlupınar arasında, bir başka grubu
arasında, sağ ve solunda da başka kuvvetler vardı.
nmışlardı. Biz de Batı Cephesindeki kuvvetlerimi-
bağlı başka kuvvetlerimiz de vardı. Aşağı yukarı
güçteydik. Yalnız Yunan Ordusu makineli tüfek,
dan daha üstündü.

Buna karşılık biz de atlı (süvari) sayısı bak
nuçlu bir meydan savaşı yapmak istiyorduk. Bu a
hisar yakınlarında bulunan sağ kanadının güneyin
yerde toplanacaktık. Düşmanın en can alacak ön
Cephesi Karargâhının bulunduğu yer olan Akşeh
yaptım.

ınından üstün bulunuyorduk. Düşmanla kesin so-
maçla büyük kuvvetlerimizi, düşmanın Afyonkara-
ndeki Akarçay ile Dumlupınar karşısına kadar olan
nemli cephesi orası idi. 23 Temmuz 1922 günü Batı
ir'e gittim. Oradan Konya'ya giderek İncelemeler

28/29 Temmuz gecesi bütün ordu komutan
tük. 30 Temmuz gnü Genelkurmay Başkanı Fevz
yeniden görüşerek saldırının nasıl yapılacağını ayr
vunma Bakanı Kâzım Paşa da 1 Ağustosta Akşeh
görüşüp karara bağlandı.

Bu çalışmalardan sonra Ankara'ya döndüm

larıyle Akşehir'de bir saldırı planı üzerinde görüş-
zi Paşa ve Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa ile
rıntıları ile saptadır. Ankara'dan çağırdığımız Sa-
fr'e geldi. Savunma Bakanlığının yapacağı işler de

Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa, 6 Ağu
lanmalarını bildirdi. Genelkurmay Başkanı ve Sav
yapacağımız işler vardı. Bu saldırı buyruğundan B
durumu anlattım. Saldırının gerekçelerini açıklad
bazı milletvekilleri de ordunun kıpırdayacak durun
riel propagandalarını artırmışlardı. Onları da saldırı

stos 1922'de ordulara gizli olarak saldırıya hazır-
unma Bakanı da Ankara'ya döndüler. Ankara'da
akanlar Kurulunun haberi yoktu. Onlara iç ve dış
ım. Onlar da düşüncemi onayladılar. Meclis'teki
nda olmadığı, düzeninin bozulduğu yolundaki ge-
konusunda aydınlattım.

13 Ağustos günü Fevzi Paşa cepheye gitmi
ayrılışımı gizli tuttum. Birkaç arkadaşım, ben A
benim Çankaya'da bir çay şöleni vereceğimi de g
gitmedim. Otomobille Koçhisar üzerinden Konya'
20 Ağustos günü öğleden sonra Akşehir'deydim.
Paşa'ya 26 Ağustos sabahı düşmana saldırılmasını b

şti. Ben de üç gün sonra Ankara'dan ayrıldım. Bu nkara'da imişim gibi hareket edeceklerdi. Hatta, azetelerde yayımlattıracaklardı. Bunun için trenle ya gittin.. Orada da gelişimin gizli tutulmasını sağ- Kısa bir görüşmeden sonra cephe komutanı İsmet uyurdum.

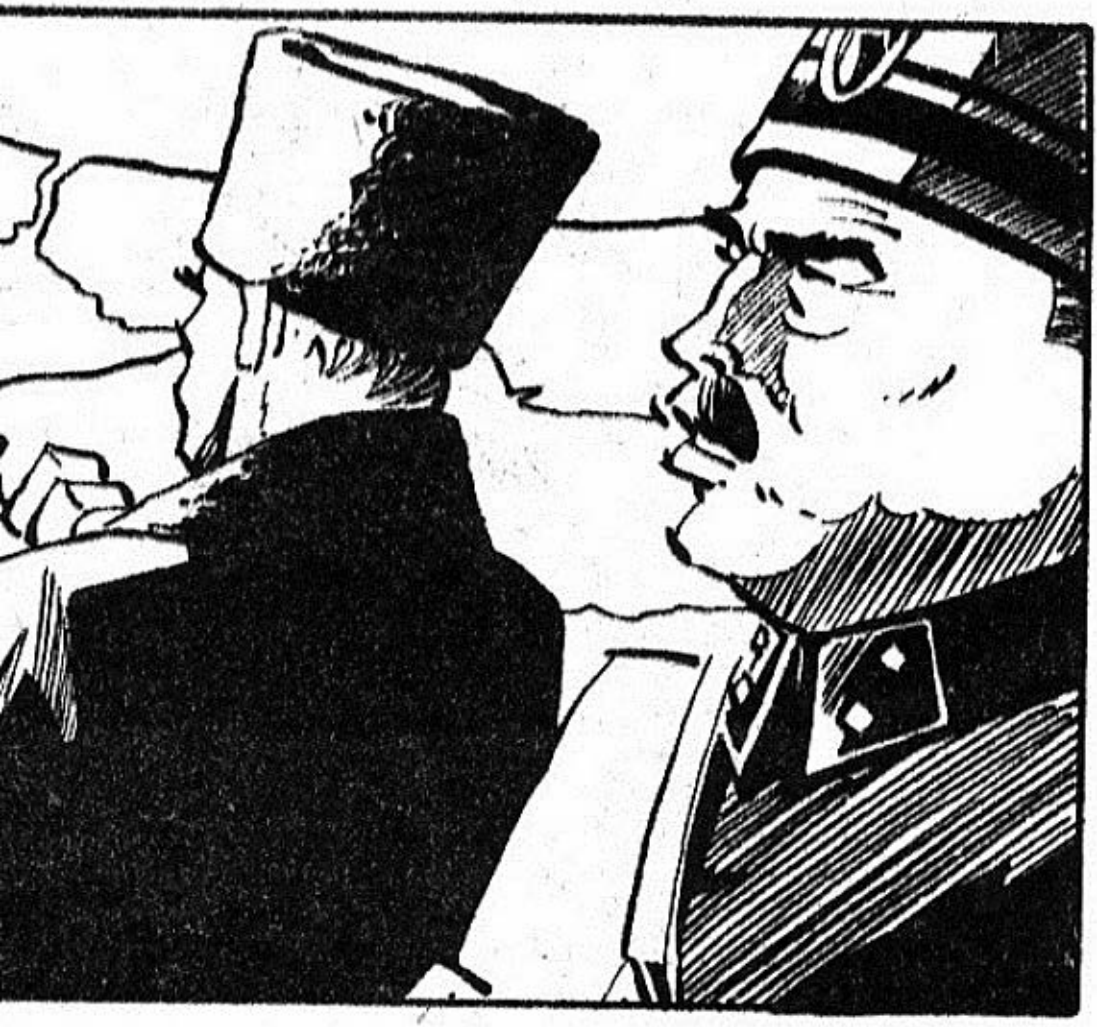
26 ve 27 Ağustos günlerinde, Afyonkarahi
şürdük. Kaçak düşman ordusunun büyük bir kısmın
yük bir meydan savaşı yaptık. Düşmanın ana güct
üzere, birçoğu da tutsak oldu. 31 Ağustos günü,
lerini kovalamaya başladılar. Onlara: "İlk hedefin
larımız, 9 Eylül 1922 günü İzmir'deydi.

isar'ın güneyinde bulunan düşman cephelerini dü-
ı Aslıhanlılar yöresinde çevirdik. 30 Ağustosta bü-
ını yok ettik. Başta başkomutan Trikopis olmak
ordularımız İzmir'e doğru kaçan düşman kuvvet-
iz Akdeniz'dir, ileri!" buyruğunu verdim. Ordu-

İzmir ve Bursa'nın kurtarılmasından sonra
ral Pele, benimle görüşmek için İzmir'e geldi. Ban
ya'ya girmemesinin uygun olacağını söyledi. Ben, b
yı kurtarmadıkça ordularımızın durdurulamayacağ
len Buyon geldi. İngiltere, İtalya ve Fransa adına be
yon'la görüşürken aynı devletlerin Dışişleri Bakanla

İstanbul'daki Fransız Olağanüstü Komiseri Gene-
a ordularımızın ' Yansız Bölge" diye andığı Trak-
böyle bir bölge tanımadığımızı bildirdim. Trakya'-
ğını söyledim. Daha sonra, bir gemi ile Bay Frank-
enimle görüşmekle görevlendirildiğini söyledi. Bu-
arı imzası ile bir nota aldık.

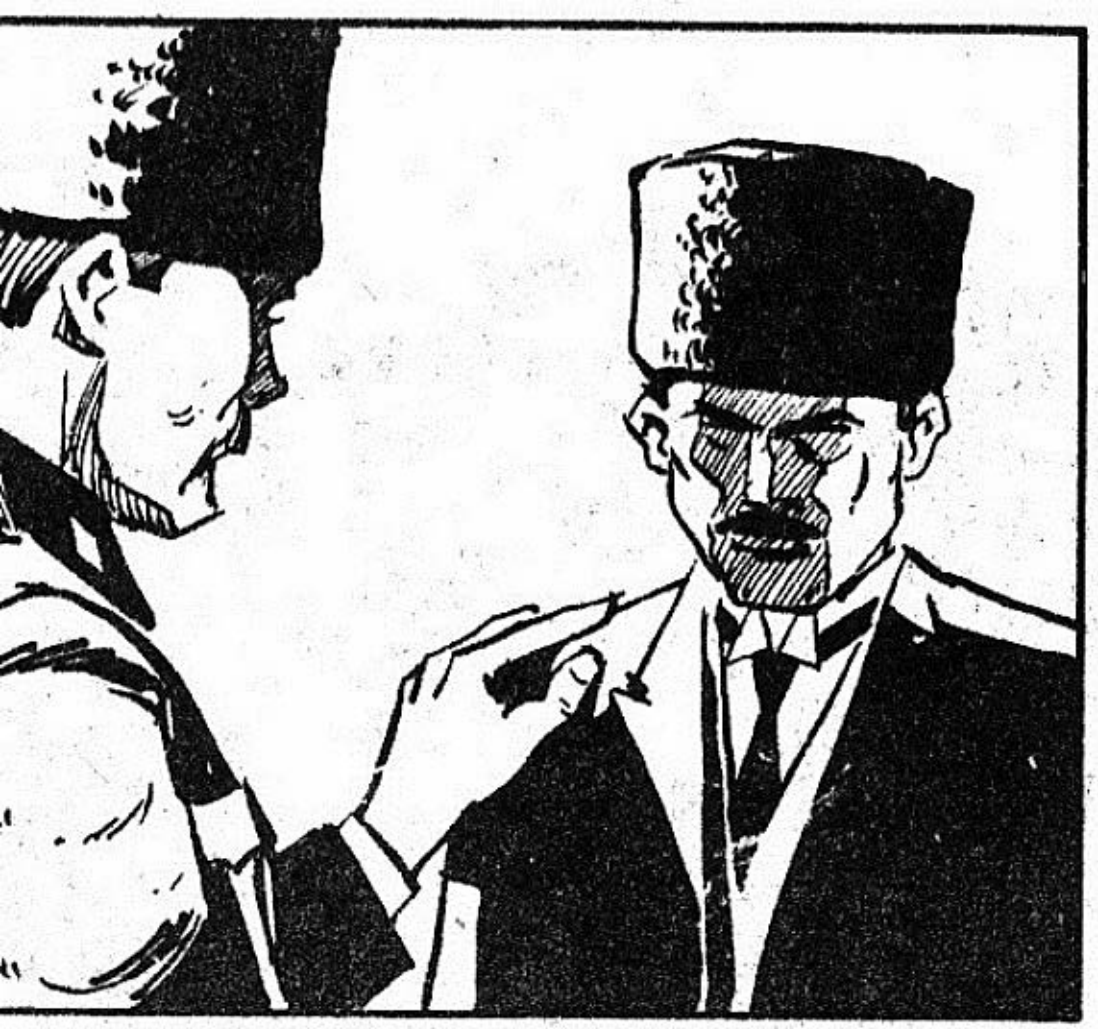
Nota, savaşın durdurulması ve barışla ilgiliy
öneriliyordu. 29 Eylül 1922 günü bu notaya karşılı
bul ettiğimi bildirdim. Ama Meriç ırmağına dek T
danya toplantısı, temsilcimiz İsmet Paşa'nın başkan
melerden sonra, 11 Ekim 1922'de "Mudanya Ateş
katıldı.

di. İzmit ya da Mudanya'da bir toplantı yapılması
k verdim, toplantının Mudanya'da yapılmasını ka-
rakya'nın hemen bize verilmesini de istedim. Mu-
ğında açıldı. İngiltere'de, süren tartışmalı görüş-
kes Anlaşması" imzalandı. Böylece Trakya yurda

Mudanya Ateşkes Anlaşmasına göre, en kıs
den Ankara'ya dönüşümde bu konuyla uğraştım.
nışman olarak İsmet Paşa'nın verilmesini önerdi.
olarak giderse daha yararlı olacağını söyledim. Bu
toplantısına gidecek kurula başkanlık yapıp yapan
sını nasıl yönettiğini ayrıntıları ile inceledim. Bu iş

a zamanda bir barış toplantısı yapılacaktı. İzmir'-
Bakanlar Kurulu Başkanı Rauf Bey, kendisine da-
Ben de, İsmet Paşa danışman olarak değil, başkan
ursa'da kaldığım süre içinde İsmet Paşa'nın barış
nayacağını yeniden inceledim. Mudanya Toplantı-
şi İsmet Paşa'nın yapabileceğine karar verdim.

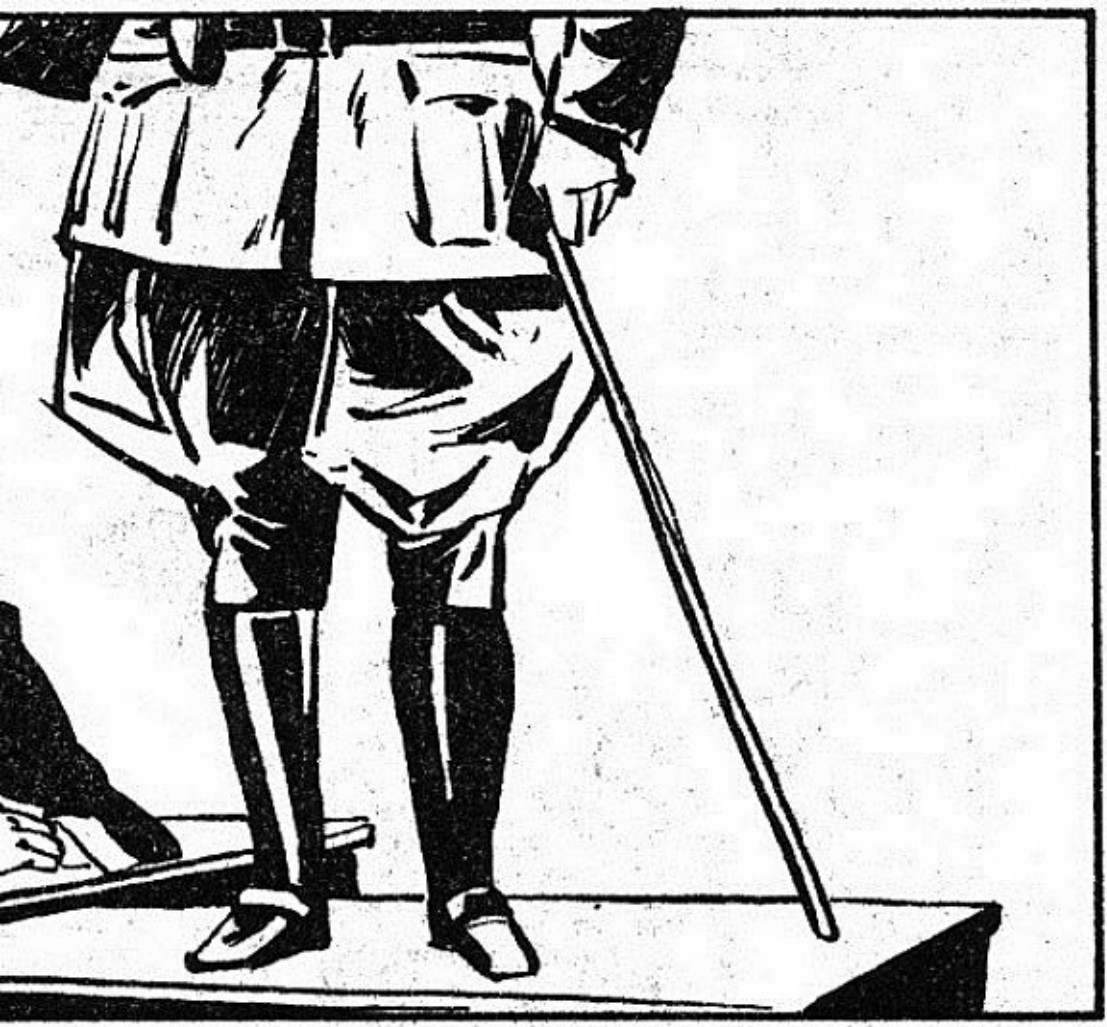
28 Ekim 1922'de bizi Lozan'da toplanacak
rine çağırdılar. Bizimle birlikte İstanbul Hüküme
bütün yıkıldığı halde, toplantıya İstanbul Hükü
çözümlenmesi zamanının geldiğini gösteriyordu. P
kın arkadaşlarımdan bazıları ile konuştum. Düşün
dım. İşi Meclis'e getirdim.

ve çalışmalarına başlayacak olan barış görüşmele-
ti de toplantıya çağrılmıştı. Osmanlı Devleti büs-
metinin de çağrılması, artık önemli bir sorunun
Padişahlığın kaldırılmasına karar verdim. Önce, ya-
ceme katılmadılar. Fakat ben bu konuda kararlıy-

Bu arada, altında benim de imzam bulunan
Osmanlı Devletinin yıkıldığı; yeni bir Türkiye D
haklarının ulusta olduğu belirtiliyordu. Hocalard
lığın halifelikten ayrılamayacağını söyleyerek pa
belirttiler. Bu biçim görüşmelerle istenilen sonu
Başkanından söz aldım. Önümdeki sıranın üstüne ç

n, seksen imzalı bir önerge okundu. Bu önergede. evleti'nin doğduğu, Anayasa gereğince egemenlik lan oluşan Dinişleri Komisyonu üyeleri, padişah- dişahlığın kaldırılması görüşüne karşı olduklarını ıca varılamayacağını anlayınca, Karma Komisyon çıktım. Yüksek sesle şunları söyledim:

"Efendiler, egemenliği hiç kimse, hiç kims
Egemenlik güçle, kudretle ve zorla alınır. Osmano
muşlardı. Bu yolsuzluklarını altı yüzyıldan beri sü
ra artık yeter diyerek ve bunlara karşı ayaklanar
bir olup bittidir. Söz konusu olan, ulusa egemenli
değildir. Sorun, gerçekleşmiş bir olayı yasa ile sapt

ce, hiç kimseye görüşmeyle, tartışmayla veremez. ğluları, zorla Türk Ulusunun egemenliğine el koy- rdürmüşlerdi. Şimdi de Türk Ulusu bu saldırganla- ak egemenliğini kendi eline almış bulunuyor. Bu ğini bırakacak mıyız, bırakmayacak mıyız sorunu tamaktan başka bir şey değildir.

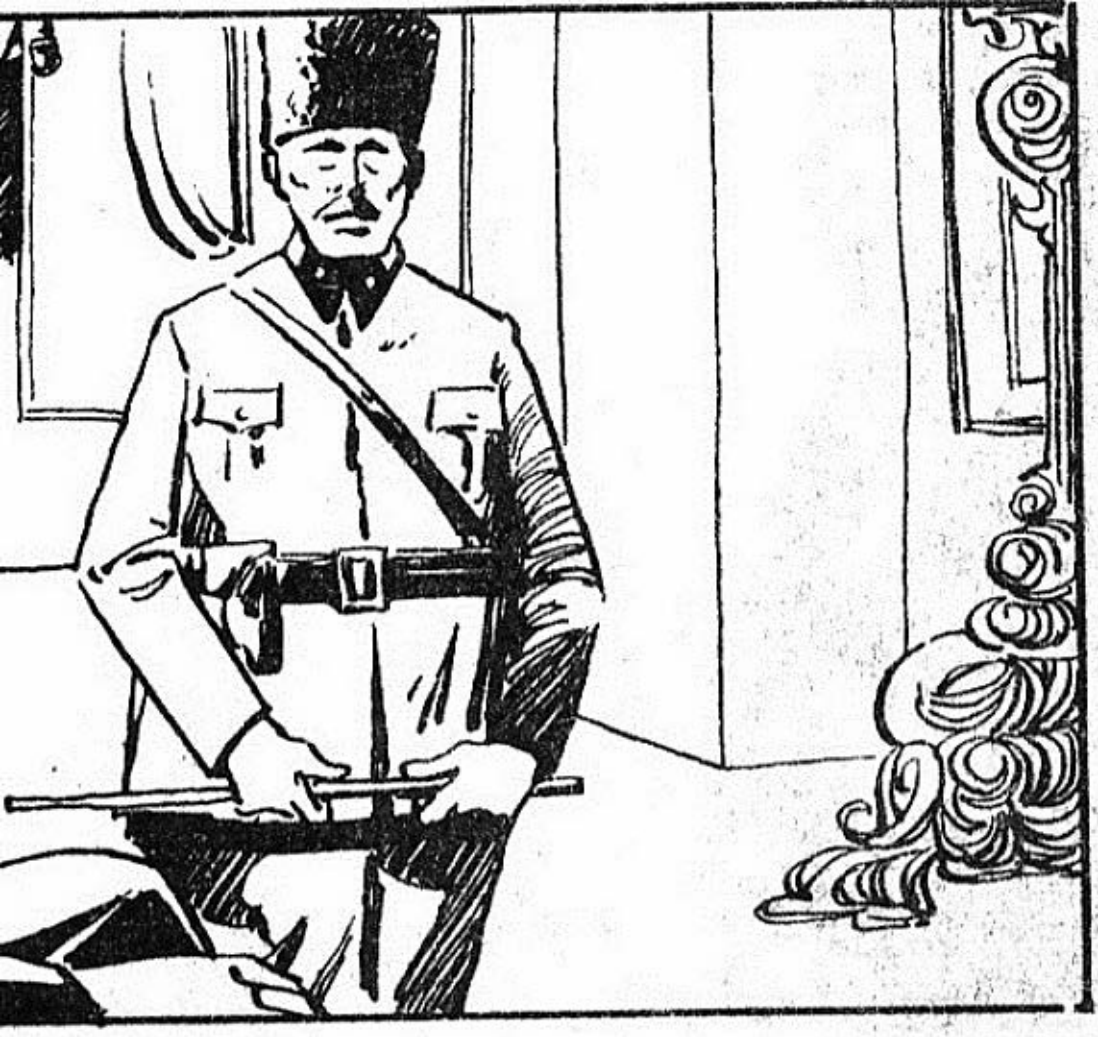
17 Kasım 1922 günü İstanbul'dan gelen b
Efendi, bu gece saraydan kaçmıştır. "Padişah ha
canını tehlikede gördüğünden, bütün Müslümanlar
hem de İstanbul'dan, başka bir yere götürülmesini
komutanı General Sör Şarl Harington, padişah h
sine dek kendisine eşlik etmiştir.

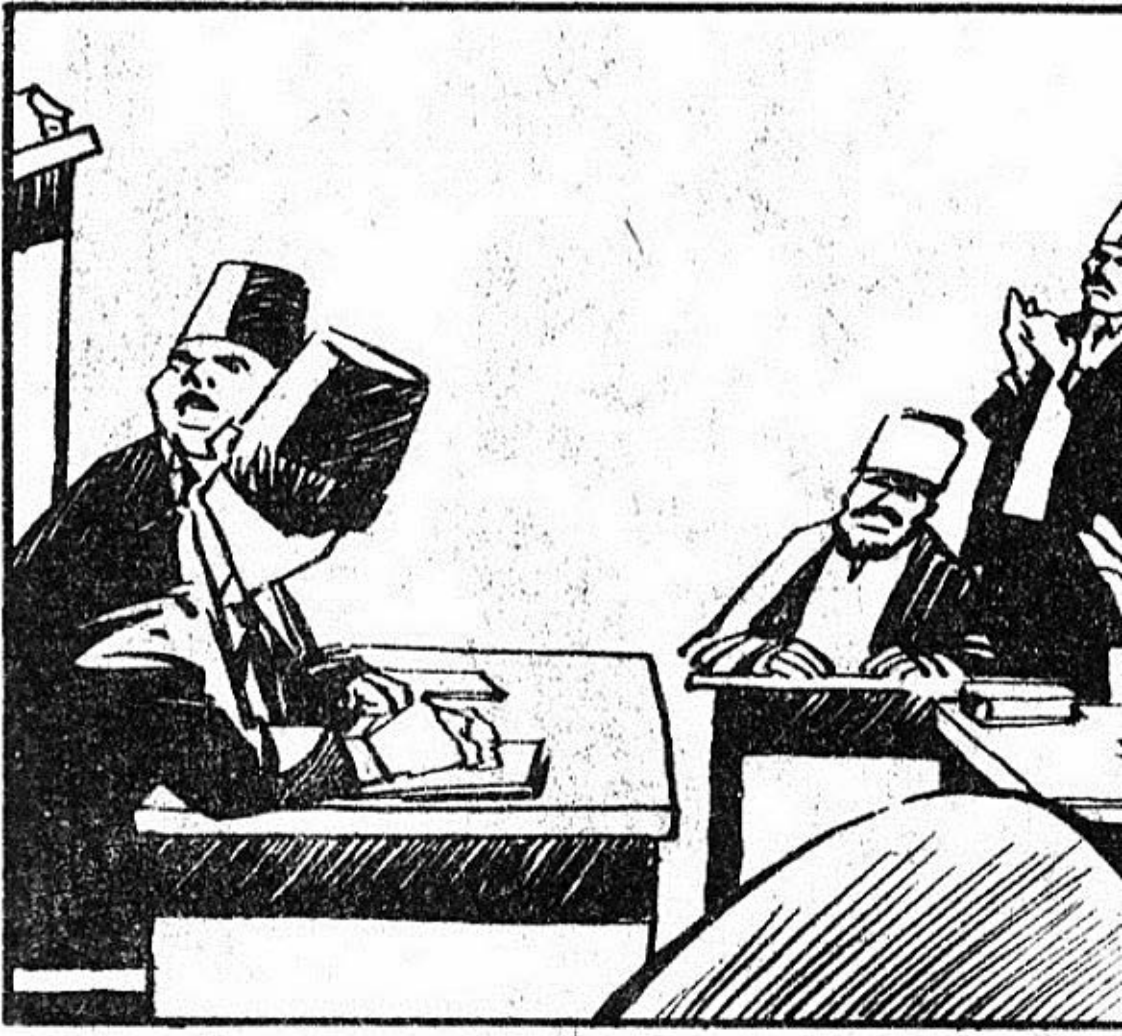
bir telyazısından şu haberi öğrendik: "Vahdettin
zretleri bugünkü durum karşısında özgürlüğünü ve
ın halifesi kimliği ile hem İngiliz koruyuculuğunu,
i istemiştir. Türkiye'deki İngiliz Kuvvetlerinin Baş-
hazretlerini almaya giderek, bir İngiliz savaş gemi-

Padişahlık kaldırıldıktan sonra, Vahdettin'i
mesi gerekiyordu. Halifelik görevine getirilecek e
düm. İstanbul'da bulunan görevlimiz Refet Paşa'
Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin padişahlık ve ha
tiğini bildirir bir belge alıp göndermesini yazdım
Efendi, "Müslümanların Halifesi" unvanını kullana

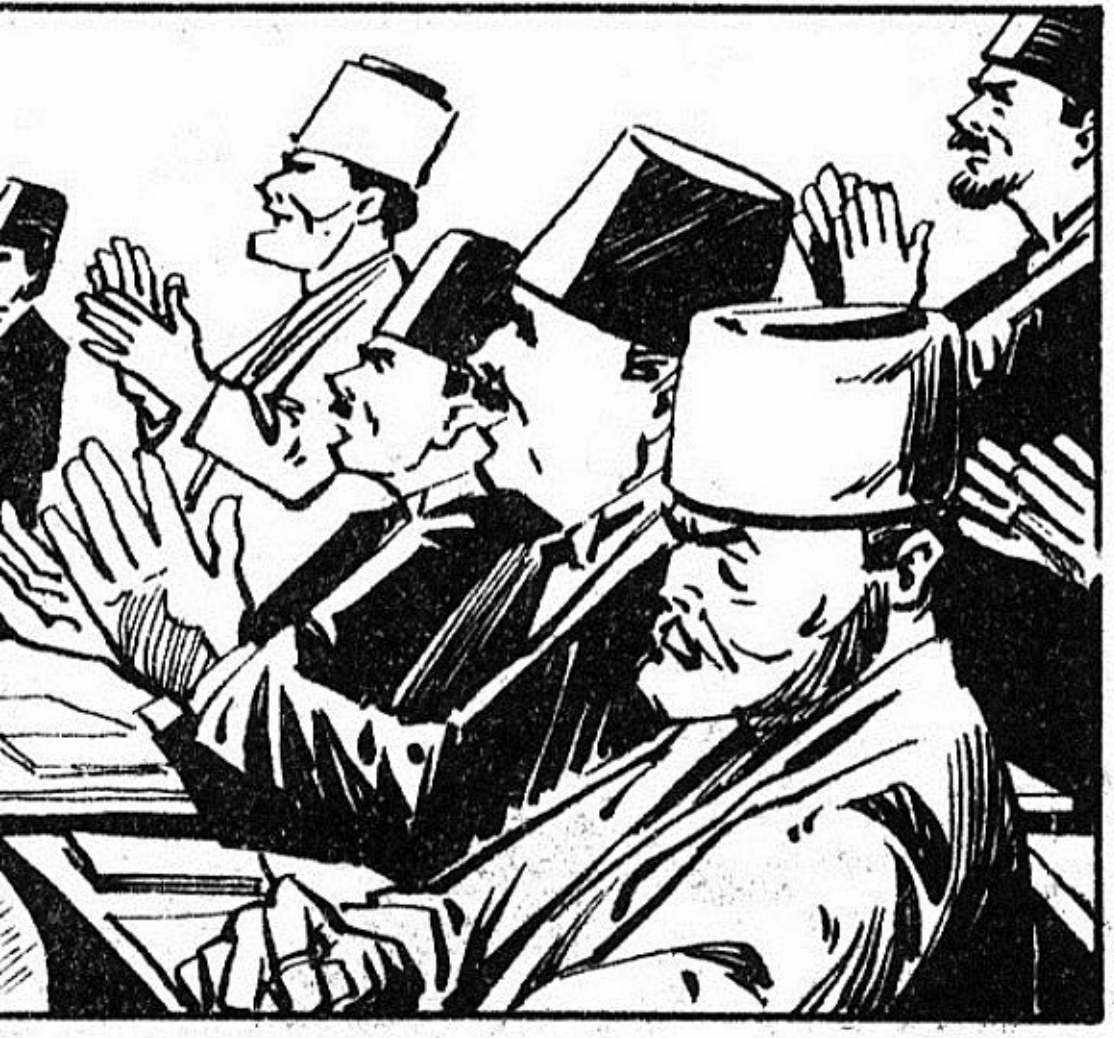

n halifelikten çıkarılıp yerine yeni bir halife geçil-
n uygun kişinin Abdülmecit Efendi olduğunu gör-
'dan, Abdülmecit Efendi ile görüşmesini istedim,
lifelik konusunda aldığı kararı koşulsuz kabul et-
n. Refet Paşa'dan şunları da istedim: Abdülmecit
acaktır.

Bu Meclis Türk Ulusunun Meclis'idir. Meclis
ğı ve alın yazısı ile ilgilidir Müslümanlık dünyası
büyük gücümüz, yeni durumumuz ve niteliğimiz
yabancılara sığınabilirler. Ama yeni Türkiye'nin y

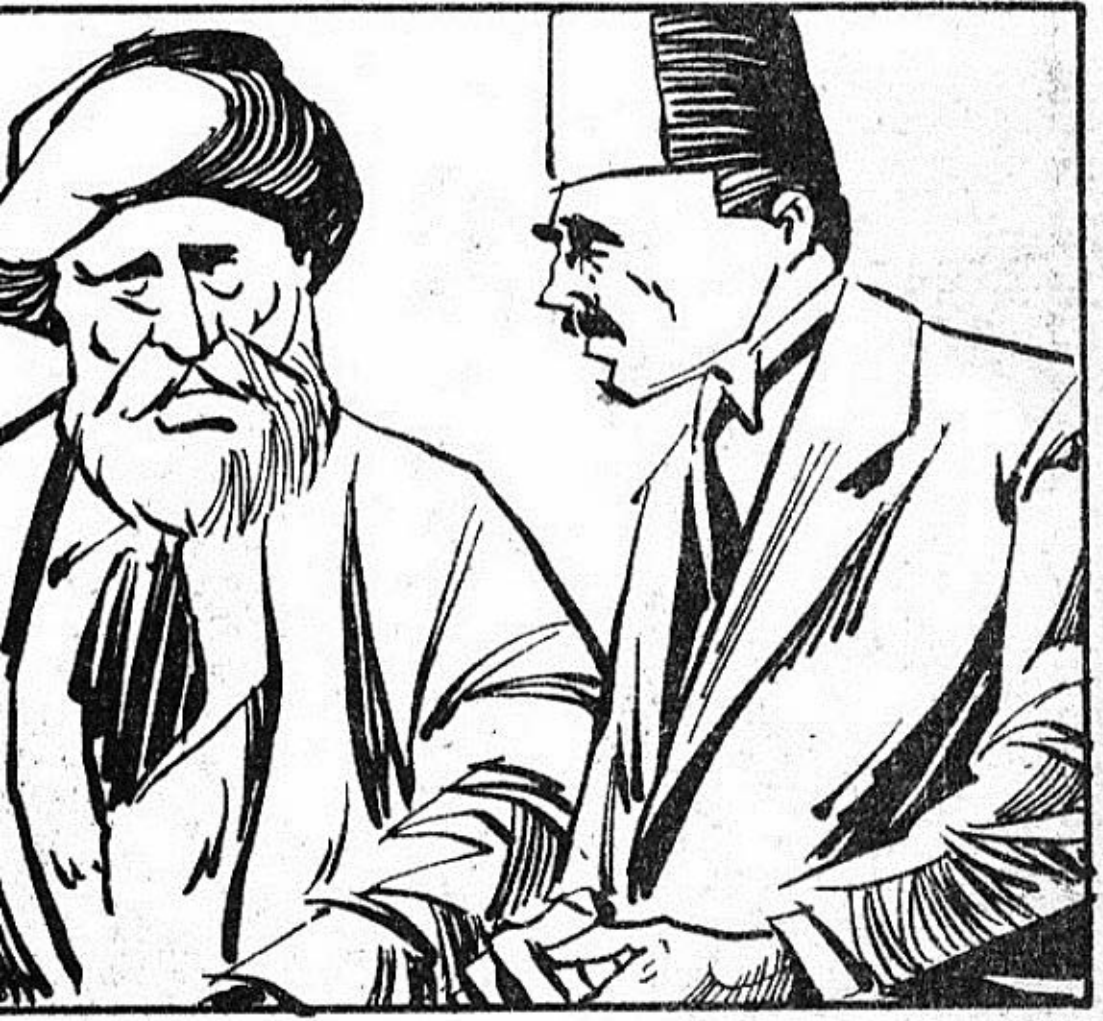
Türk Ulusu, egemenliğini koşulsuz ve sınır
lamda ortaklık kabul etmez.

s'in varlığı, Türk Ulusunun ve Türk yurdunun varlı-
na etkin bir güç değildir. Bizim, dünya gözündeki
dir. Halife tutsak olabilir. Halife sanını taşıyanlar,
önetim biçimini sarsamazlar.
sız olarak elinde tutacaktır. Egemenlik, hiç bir an-

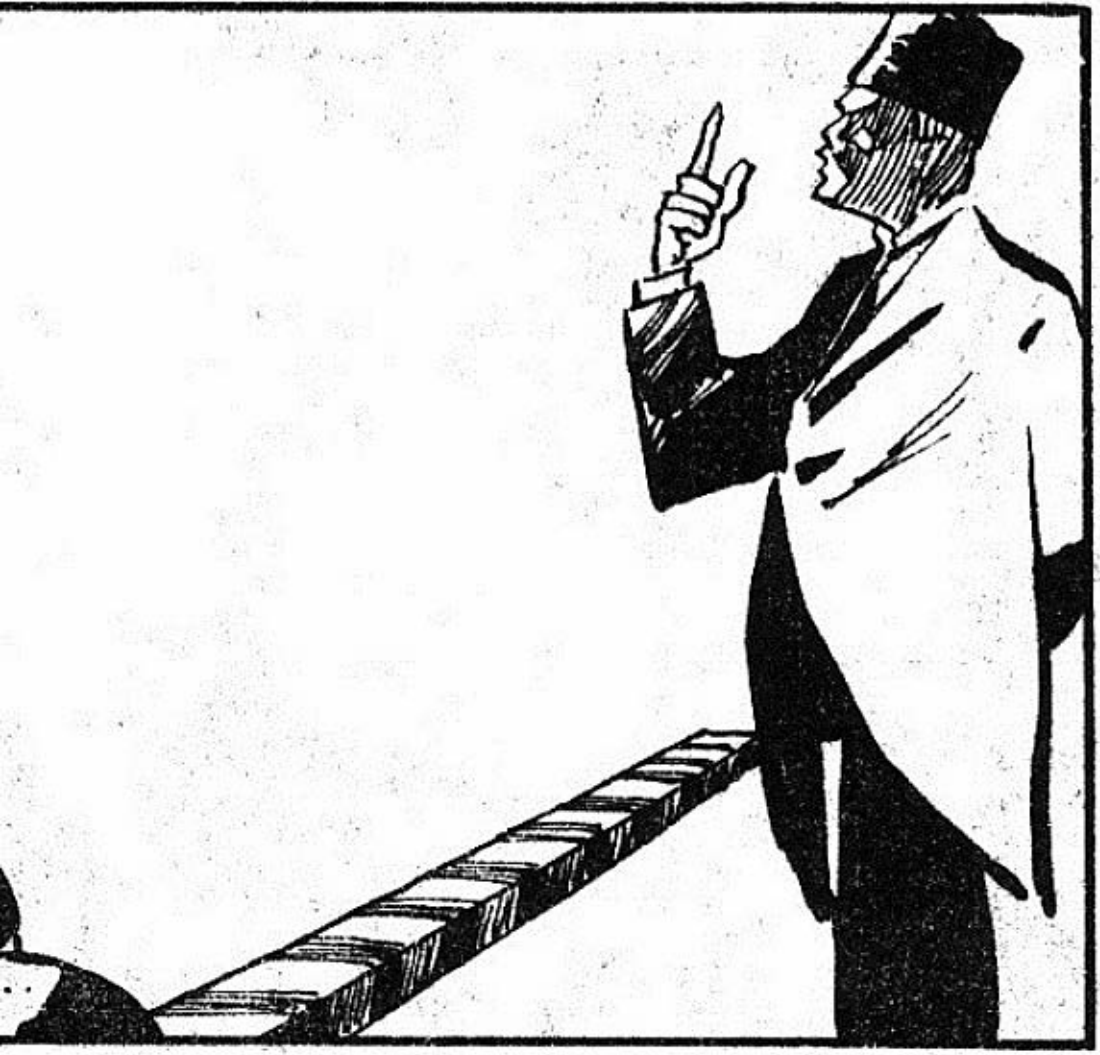
Yaptığımız uyarmalar karşısında Abdülmeci
ama bazı gerici çevreler bu sorunla ilgili tartışmala
rici bir grup, "Afyonkarahisar Milletvekili Hoca S
Meclis" adında bir kitapcık yayımladı. Kitabı "H
rını ve görevlerini ortadan kaldırmak hiç kimseni
lümanlar kuşku ve üzüntü içindedir." gibi sözlerle

it Efendi davranışlarına bir parça çeki düzen verdi, arı sürdürmeye, halk içinde yaymaya çalıştılar. Ge- Şükrü" imzasıyla "İslâm Halifeliği ve Büyük Millet Halife demek, hükümet demektir. Halifeliğin hakla- n, hiç bir meclisin elinde değildir" deniliyor. Müs- ortalık bulandırmak isteniyordu.

Padişahlığın kaldırılışı ve halifeik sorunund
halk ile yakından görüşmek için bir yurt gezisi d
lışma yılına girmiş bulunuyordu. Seçimler yaklaş
tirmek kararını vermiştim. Bu konularda, halkla k
istiyordum. Eskişehir'en başlayarak İzmit, Bursa,
yarak uzun uzun göüştüm.

lan doğan bu tip gerici propagandalar konusunda
üzenlemeyi yararlı gördüm. Ayrıca, Meclis son ça-
mıştı. Derneği"nin bir siyasal parti durumuna ge-
karşı karşıya gelip düşünce eğilimlerini öğrenmek
İzmir ve Balıkesir'de halkı uygun yerlerde topla-

Halifelik konusunda da halkın kuşku ve ka
yaptım. Kesin olarak dedim ki: "Ulusumuzun kur
lığına, unvanı ne olursa olsun hiç bir kimseyi karış
lığını koruyor ve sonsuza kadar da koruyacaktır!"
ları içine alan bir devlet kurmak göreviyle yüküm
mesi için, Türkiye Devleti ve onun bir avuç insanı

ygısını gidermek için her yerde uzun konuşmalar
duğu yeni devletin alın yazısına, işlerine bağımsız-
tırmayız. Ulus, kurduğu devleti ve onun bağımsız-
Halkımıza şunları da anlattım: " Bütün Müslüman-
lüymüş gibi görülen bir halifenin görevini yapabil-
bu halifenin buyruğuna verilemez.

Parti kurma konusundaki ilk düşüncemi 7 A
muoyuna duyurmuştum. Parti programının hazırla
dımını istemiştim. Bunun üzerine birçok kimse, b
gezi sırasında yaptığım görüşmelerde halkımız da
ti. İleri sürülen düşünceleri inceledim. Kendi görüş
dım. Bunları İkinci Büyük Millet Meclisinin seçimi

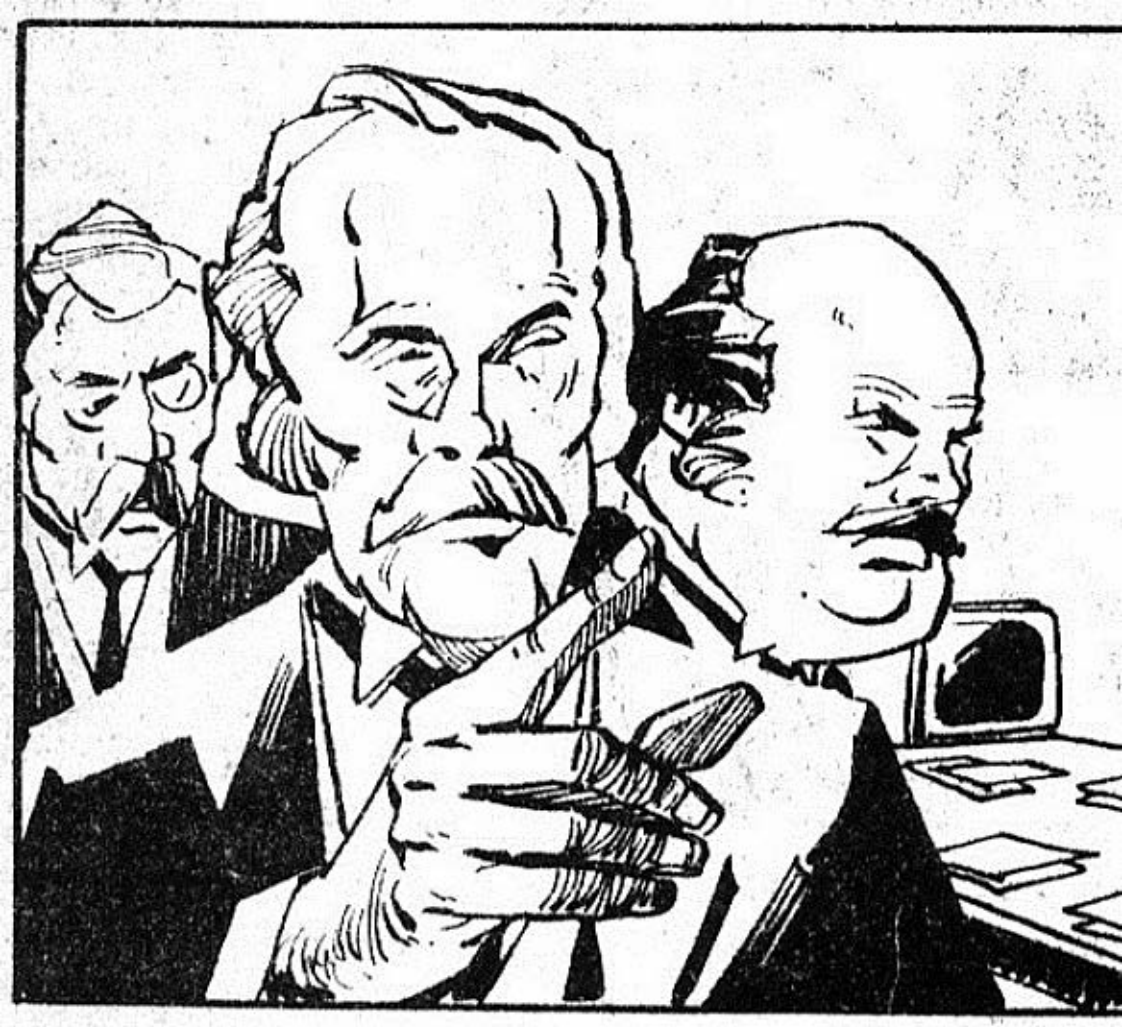
Aralık 1922 günü Ankara gazeteleri aracılığı ile ka-
anmasında bilim adamlarının ve yurtseverlerin yar-
ana yazılı olarak düşüncelerini bildirmişti. Ayrıca,
bu konudaki düşüncelerini ve eğilimini belirtmiş-
lerimle birleştirerek birtakım ilkeler halinde sapta-
sırasında bir program olarak yayınladım.

Bu program, bugüne dek yaptığımız işleri i
mış olanları da vardı: Cumhuriyetin ilânı, halifeli
ve tekkelerin kapatılması, şapka giyilmesi...gibi. B
ve gericilere, bütün ulusu yanıltma fırsatı vermek
zümleneceğine inanıyordum. Kısa programımız, "
Partinin adına, bilindiği gibi sonradan, "Cumhuriye

çine alıyordu. Bununla birlikte programa yazılma-
ğin ve Dinişleri Bakanlığının kaldırılması, medrese
u sorunları önceden programa yazarak, bilgisizlere
istemedim. Zamanı gelince, bütün sorunların çö-
Halk Partisi"nin kuruluşuna ve çalışmasına yetti.
et Halk Partisi denildi.

Lozan barış görüşmeleri, 21 Kasım 1922 g
Paşa temsil etti. Trabzon Milletvekili Hasan Bey il
başkanlığındaki Temsilciler Kurulu'nu meydana ge
yakından izledim. Görüşmeler ateşli ve tartışmalı
ca teslim etmek istemiyorlardı. Ben bunu olağan bu
nusu edilen sorunlar, üç dört yıllık sorunlar değildi.

ünü başladı. Bu görüşmelerde devletimizi İsmet
e Sinop Milletvekili Rıza Nur Bey, İsmet Paşa'nın
tiriyorlardı. Ankara'da Lozan barış görüşmelerini
geçiyordu. Düşman Devletler, haklarımızı kolay-
ıluyordum. Çünkü Lozan Barış Masasında söz ko-
. Yüzyıllık hesaplar görülüyordu.

Bilindiği gibi, yeni Türk Devle*inden öncek
da birtakım ayrıcalık haklarının tutsağı idi. Hristiy
ların kendi yurtlarında yabancıları yargılama hakla
letin varlığına yönelmiş yabancı tehlikelere karşı t
ni kuran temel ögenin, yani Türk Ulusunun, insa
yasak edilmişti. Bu gibi durumlarda yabancı devleti

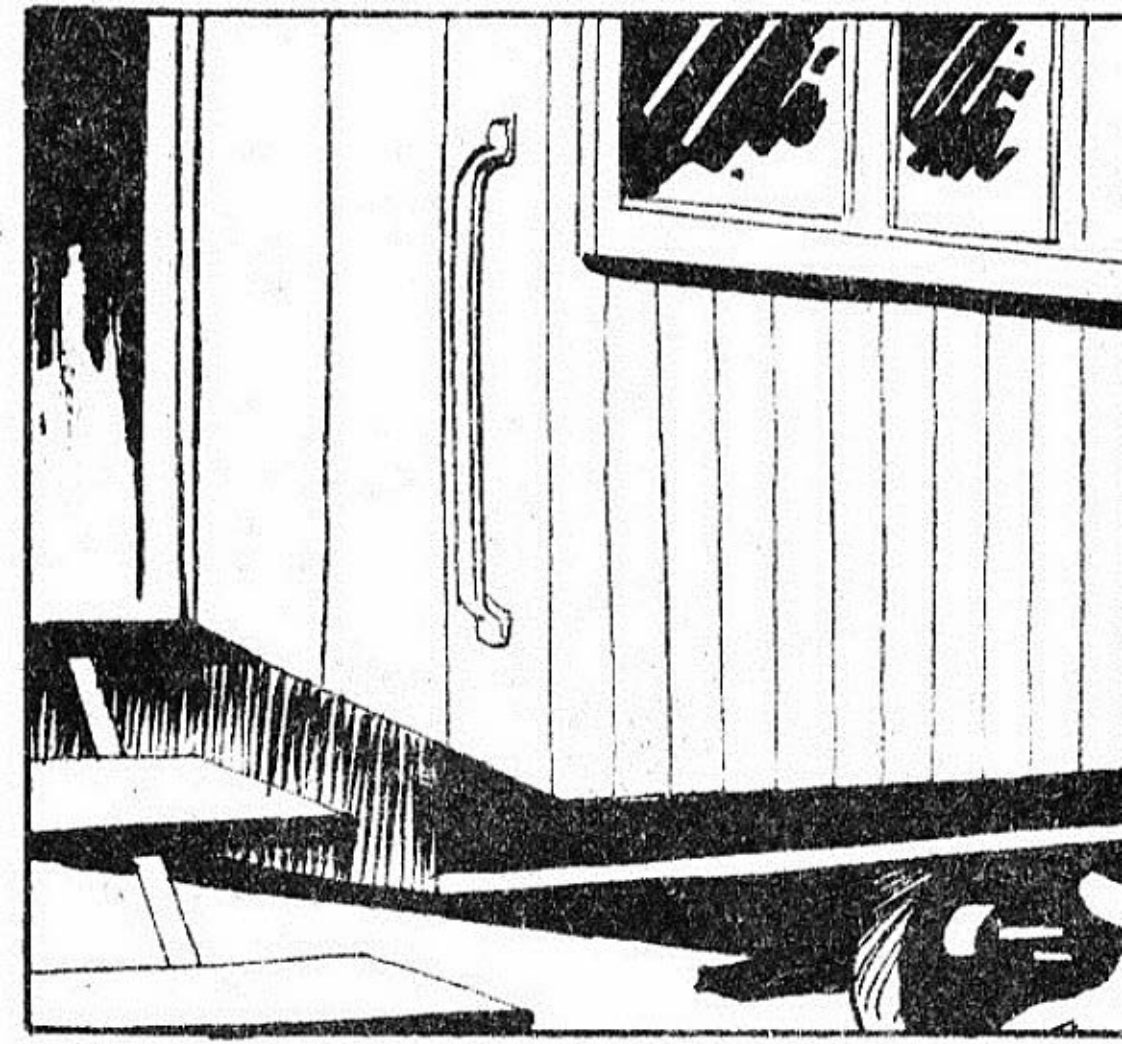
ki Osmanlı Devleti, "Eski Antlaşmalar" adı altın-
yan halk, birçok üstünlükler kazanmıştı. Osmanlı
arı yoktu. Yabancılardan vergi alınamıyordu. Dev-
tedbir almak yasaktı! Osmanlı Devletinin, kendisi-
nca yaşamasını sağlayacak yollara başvurmaı da
ler hemen engel olurdu.

Vârisi olduğumuz Osmanlı Devletinin dün
Uluslararası hakların dışında bırakılmıştı. Sanki k
yordu. Geçmişteki yanlışlıklarla, savsaklamalarla
larının bizden sorulmaması gerekirken, bu konuda
Ulusu ve yurdu gerçek bağımsızlığına, egemenliği
özveride bulunmak da bizim üzerimize yükletilmişt

ya gözünde hiç bir değeri ve erdemi kalmamıştı. koruyuculuk ve güdüm altına alınmış gibi görülü- hiç bir ilgimiz yokken, yüzyılların birikmiş hesap- da dünya ile karşı karşıya gelmek bize düşmüştü. ne kavuşturmak için bu güçlüklere katlanmak ve i.

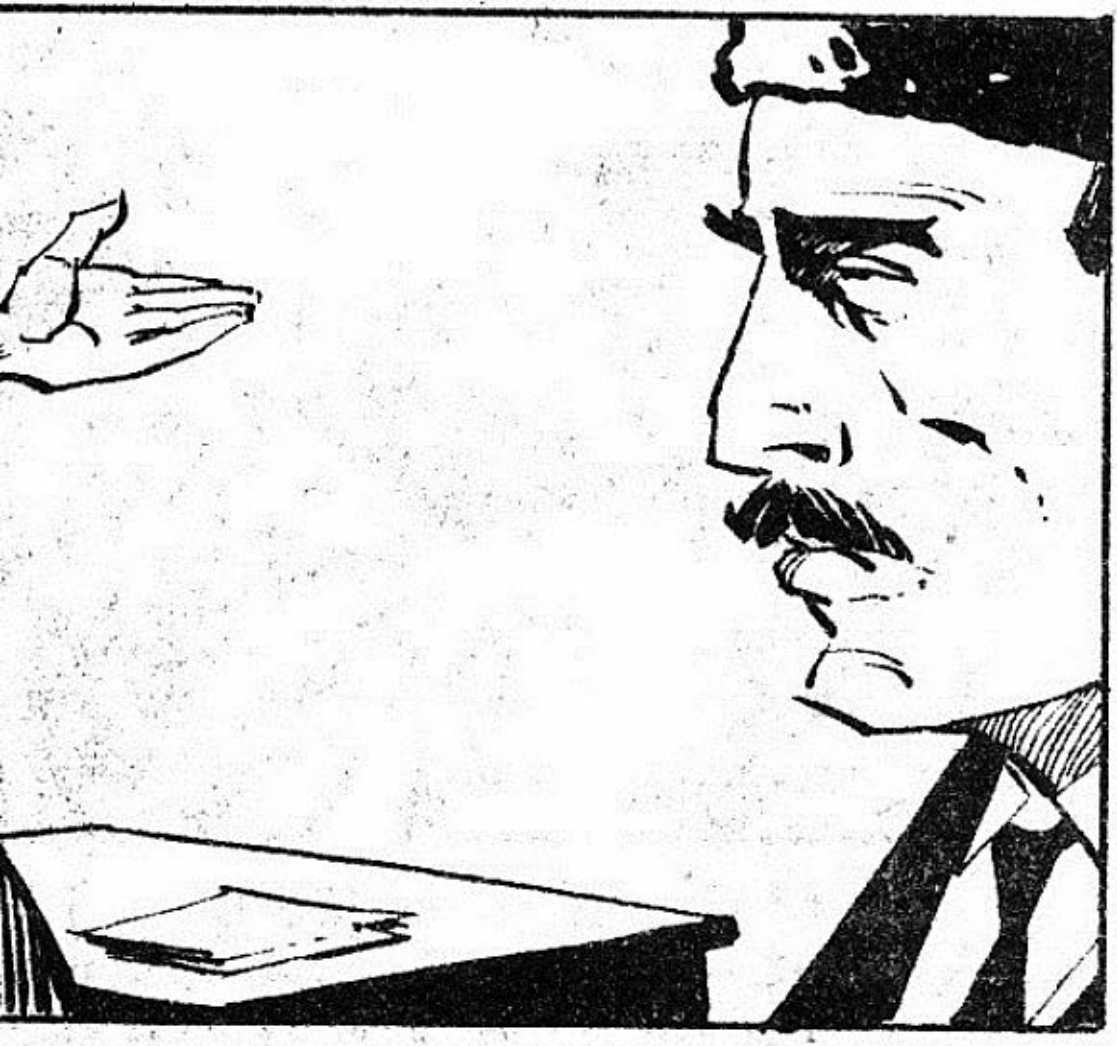
Toplantı iki aya yakın sürdü. Düşman devle
rıda bağımsızlığımızı zedeleyen koşullar vardı. Ö
maddeler çok ağırdı. Elbette bu tasarıyı böylece
noktaları imza ederek barış yapalım" önerisinde
bazı çözüm yolları belirmişti. Ama önerimiz, dikl
1923 günü ileri bir tarihte devam edilmek üzere kes

tler kurulumuza bir barış tasarısı verdiler. Bu tasa-
özellikle adalet, maliye ve ekonomik işlerle ilgili
kabul edemezdik. Temsilcilerimiz: "Anlaştığımız
bulundular. Görüşmelerde kabul edebileceğimiz
kate alınmadı. Bunun üzerine görüşmeler 4 şubat
ildi.

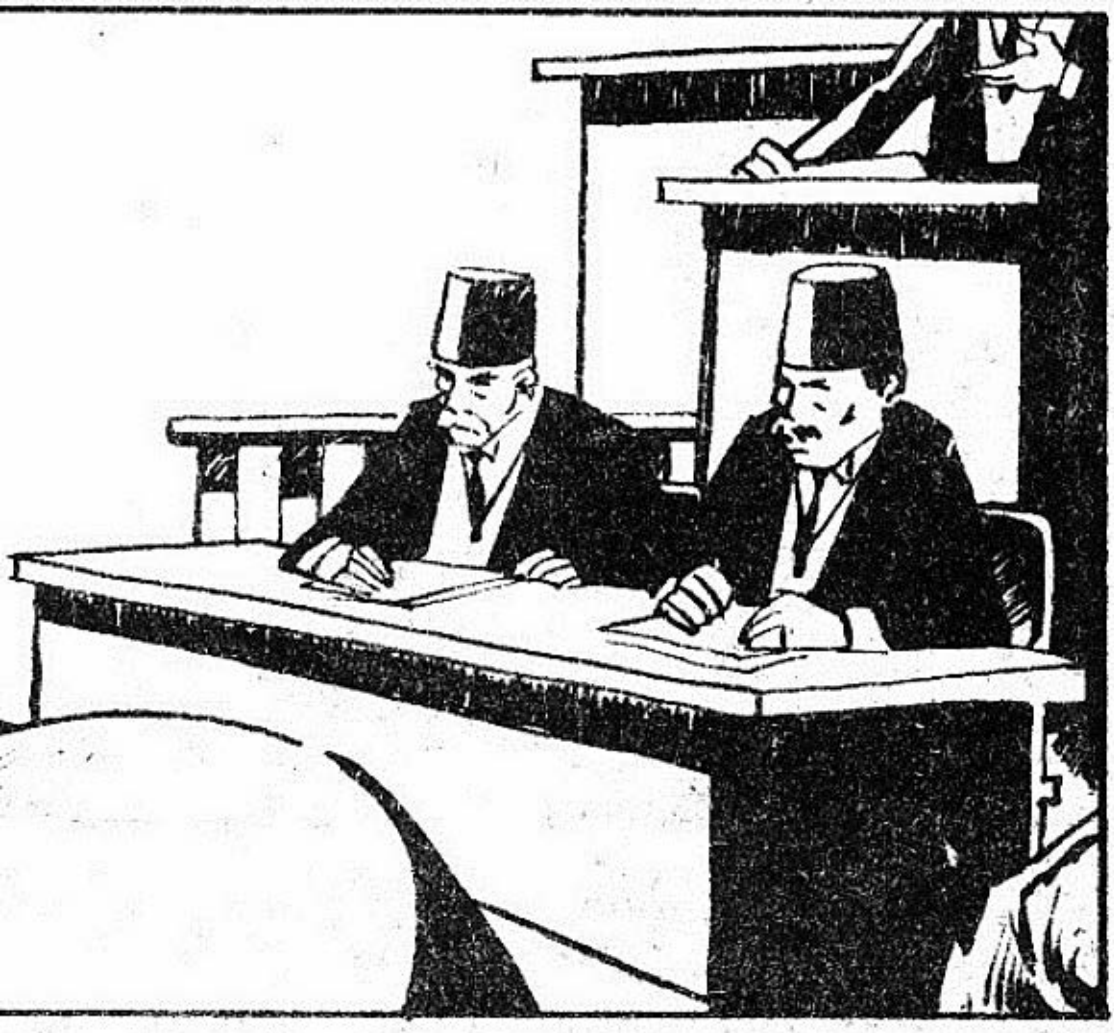
18 Şubat 1923 günü, İsmet Paşa ile Eskişeh
meden önce, Ankara'da tuhaf bir hava yayılmış. İs
se bilgi vermeden benimle buluşup görüşmesi
kötüye yoranlar olmuş. Ankara'ya gelişimizden so
lattı. Ve yeni yönerge istedi. Meclis'in görüşünü
Meclis'te ateşli bir tartışma başladı.

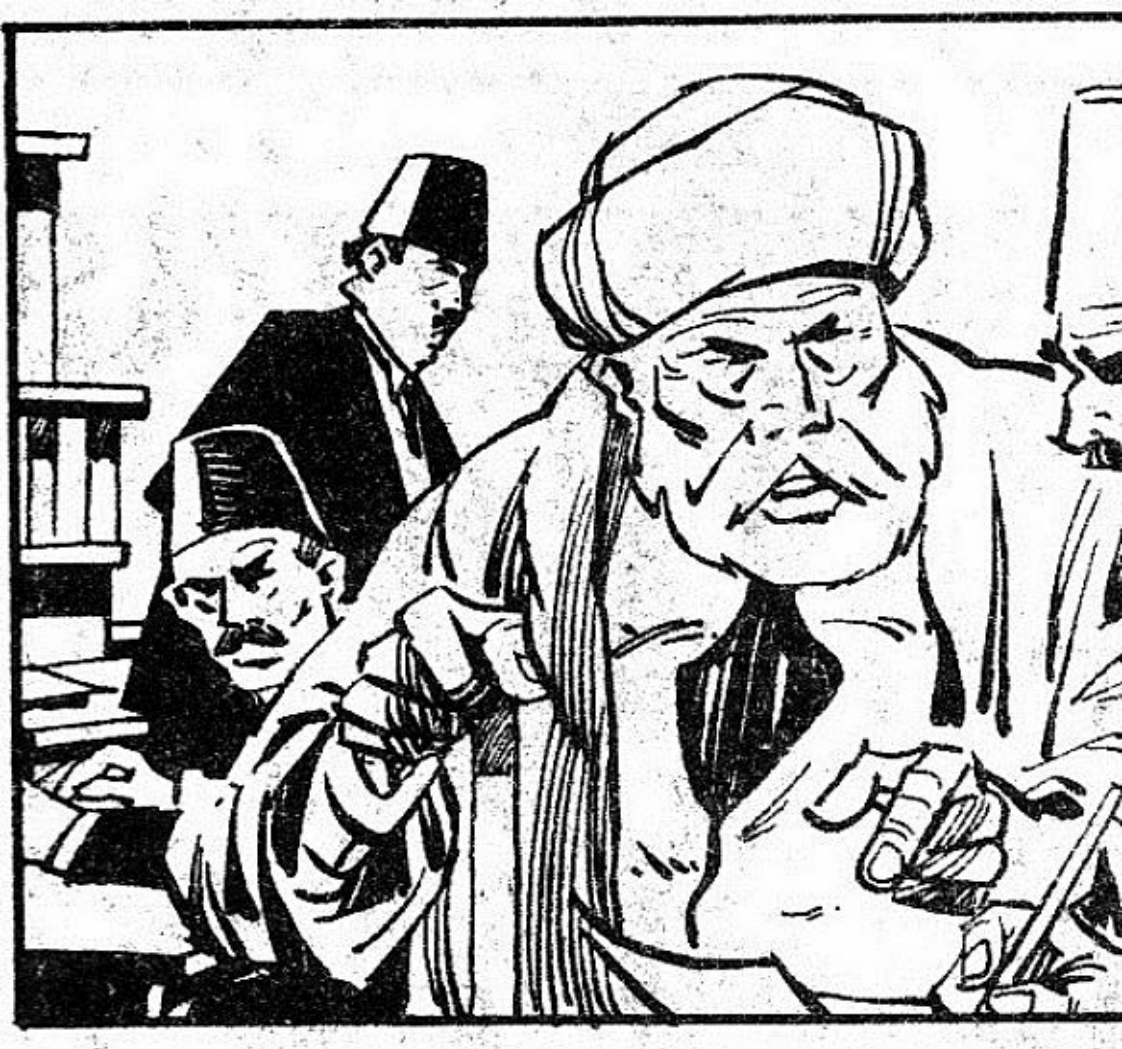
hir'de buluşup birlikte Ankara'ya geldik. Biz gel-
şmet Paşa'nın Ankara'ya gelip hükümete ve mecli-
i sakıncalı. Eskişehir'de birleşip görüşmemizi
onra İsmet Paşa, Bakanlar Kurulu'nda durumu an-
de öğrenmek gerekliydi. Konu, Meclis'e getirildi.

27 Şubat 1923 günü gizli oturumda başla
dan sonuna dek, tartışmalara katılmak zorunda ka
pacaklarını bilemiyorlardı. Bunların yüzünden Me
rar veremeyecek duruma geldi. Meclis'in bu durun
nuşma ile konuyu her yönden açıkladım. Akla g
dinlemek, bu kurulun yapacağı açıklamalara inan

yan saldırılar, 6 Marta kadar sürdü. Ben de başın-
ıldım. Karşıt görüştekiler, ne yaptıklarını ve ne ya-
elis çalışamayacak : olumlu ya da olumsuz bir ka-
na gelmesi üzüntü vericiydi. Yaptığım genel bir ko-
gelen her şeyi söyledim. Temsilciler Kurulumuzu
mak ve ona göre durumu değerlendirmek gerekti.

Üç milletvekili bir önerge hazırlamışlar. B
günü, bu önergenin Mecliste okunarak Tasarı Ko
tasarısının okunmadan komisyona gönderilmesi
rum milletvekili Süleyman Necati, Mersin milletv
rin özel bir amaç güderek hazırladıkları yasa ta
şuydu: Beni yurttaşlık haklarından yoksun kılmal

u önergede yazılanları öğrenmiştim. 2 Aralık 1922
misyonuna gönderilmesi istendi. Başkan: "Bu yasa
gerekir, " dedi. Konuyu geçiştirmek istedi. Erzu-
ekili Selâhattin ve Samsun milletvekili Emin Beyle-
sarısı, doğrudan doğruya benimle ilgiliydi ve özü
k; milletvekili seçtirmemek!

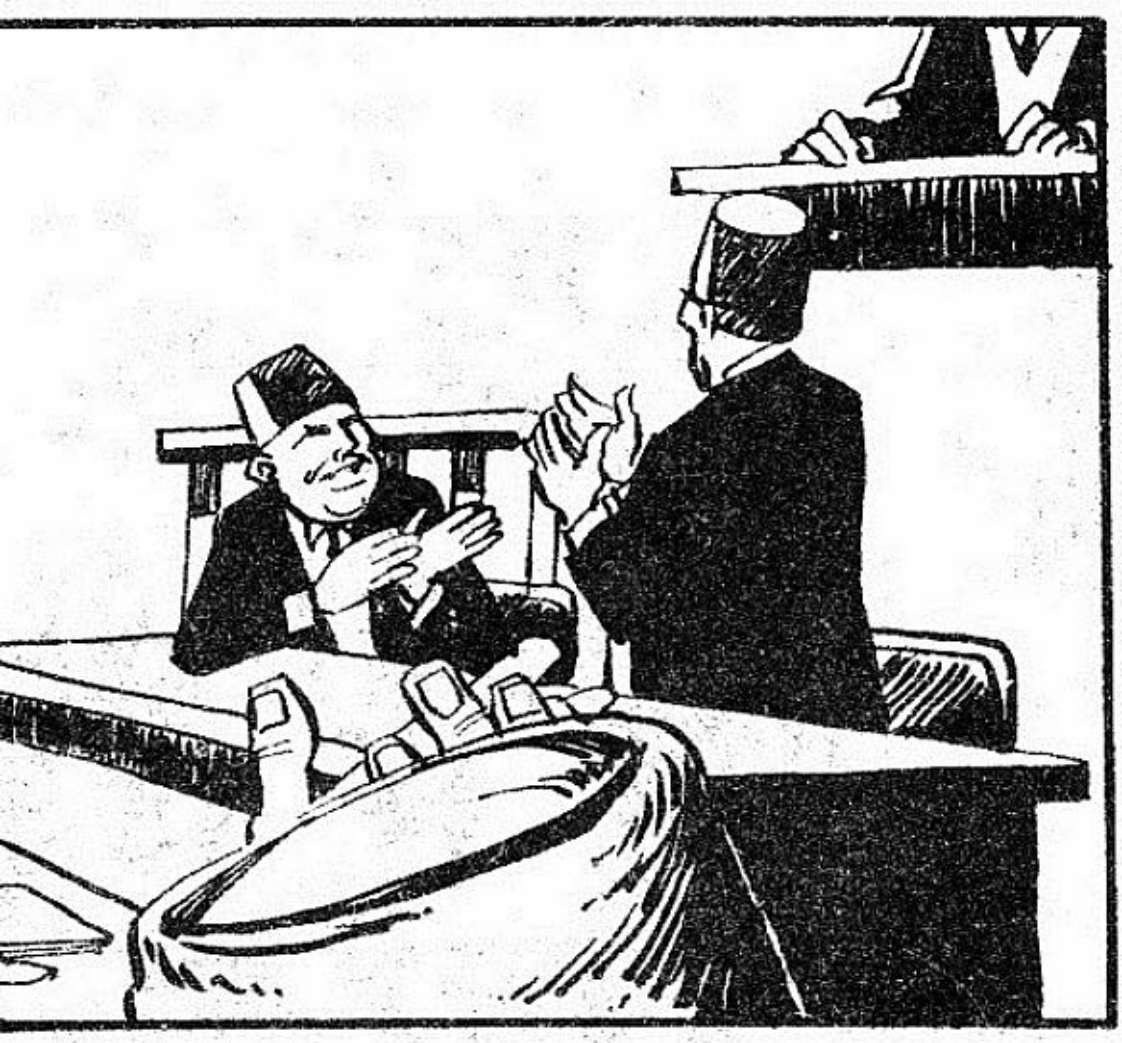
Tasarının 14. maddesinde aynen şunlar ya
için, Türkiye'nin bugünkü sınırları içindeki yerle
yerleşmiş olmak gerekir. Hemen söz alıp şu konu
bugünkü sınırlar dışında kalmış bulunuyor. İkinci
da değilim. Doğum yerim, bugünkü ulusal sınırımı
istemiş değilim ve bunda hiç bir suçum yoktur.

azılıydı. Büyük Millet Meclisine üye seçilebilmek
r halkından olmak ya da kendi seçim bölgesinde
ışmayı yaptım: Ne yazık ki, benim doğum yerim,
si, herhangi bir seçim bölgesinde beş yıl oturmuş
ızın dışında kalmıştır. Ama bu böyle ise, bunu ben

Sanıyorum ki, ondan sonraki çalışmalarım
ölçüde çalışmış bulunuyorum. Ben sanıyordum
ni ve yakınlığını kazandım. Bu sevgi ve yakınlıkl
lacağımı hiç aklıma getirmezdim. Sanıyorum ki,
işimden ayırmaya çalışacaklardır. Ama hiç bir za
üç kişi bile olsa, düşmanlar gibi düşünen üyeler bu

ı herkes bilir. Hiç bir yerde, beş yıl oturamayacak
ki, bu çalışmalarımdan dolayı ulusumun sevgisi-
ara karşılık, yurttaşlık haklarından yoksun bırakı-
dış düşmanlar canıma kıyarak da beni yurdumdaki
aman düşünüp düşleyemezdim ki, yüce Mecliste, iki
ulunabilsin.

Birinci Büyük Millet Meclisi'nin bu karışık
da, Meclis'in görev yapamayacak bir duruma geld
soğukkanlılıkla inceleyen bazı milletvekilleri, ban
lis'i yenilemek, yeni bir seçime gitmek gerektiği
Başkanı Rauf Bey'e açtım. O da Bakanlar Kurulu
da bir görüş birliğine vardık.

durumu beni düşündürmeye başladı. Halk arasında
iği kaygısının yaygınlaştığı sezildi. Olup bitenleri
a gelip üzüntülerini bildiriyorlardı. Artık bu Mec-
sonucuna vardım. Konuyu önce Bakanlar Kurulu
'nu topladı. Meclis'e bir önerge verilmesi konusun-

Kurtuluş Savaşımız, ulusumuzun ününe ve
Antlaşması'nın 24 Temmuz 1923'te imzalanması
Hükümetin, yüksek kişiliğine vermiş olduğu yeni
ra sıra işlerle örülü olan ömrünüzü bu kez de tari
sonra yurdumuzun barışa ve bağımsızlığa kavuşt
ve çalışmalarınızda size yardım eden bütün kurul ü

şanına yaraşır bir barışla sonuçlandı. Lozan Barış üzerine, İsmet Paşa'ya şu teli yazdım: "Ulusun ve görevi başarı ile sonuçlandırdınız. Yurda yararlı sıhsel bir başarı ile yücelttiniz. Uzun savaşmalardan uğu bugünlerde parlak başarılarınızdan dolayı sizi üyelerini içten duygularla kutlarım.

Bakanlar Kurulu Başkanı Rauf Bey de şu t
mış olan kutsal Türkiye'mizin soylu halkı, uğra
linci ve bütün varlığı ile, yaşama hakkını ve bağım
maz ve yenilmez ulusal ordusuyla. Büyük Başkan
larımızın yönetiminde zaferden zafere yürüdü. Bağ
masındaki çalışmalardan dolayı, başka yüksek kişi

teli gönderdi: "Yüzyıllarca özgür ve bağımsız yaşa-
dığı haksız ve acıklı saldırılar karşısında bütün bi-
nsızlığını kurtarmak için ayaklanarak, kurduğu yıl-
ımızın ve Başkomutanımızın ve gözüpek komutan-
ğımsızlığını güven altına alan bir antlaşmanın yapıl-
iliğiniz olmak üzere herkesi kutlarım.

Lozan Barış görüşmeleri sonunda varılan s
ya sınırı, Mudanya Antlaşmasında saptandığı gibi
tir. Bozcaada ve İmroz Türkiye'ye veriliyor, Midil
ile Yunanlılara bırakılıyordu. Boğazlarımız, askere
uluslararası bir kurul tarafından gözetilip denetl
kalkacaktı.

onuçların belli başlıları şöyle özetlenebilir: Trak-
, Karaağaç bizle olmak üzere, Meriç'ten geçecek-
li, Sakız, Sisam askersiz duruma getirilmek koşulu
den arındırılacak ve Türkiye'nin başkanlığı altında
lenecekti. Yabancılara verilmiş bütün ayrıcalıklar

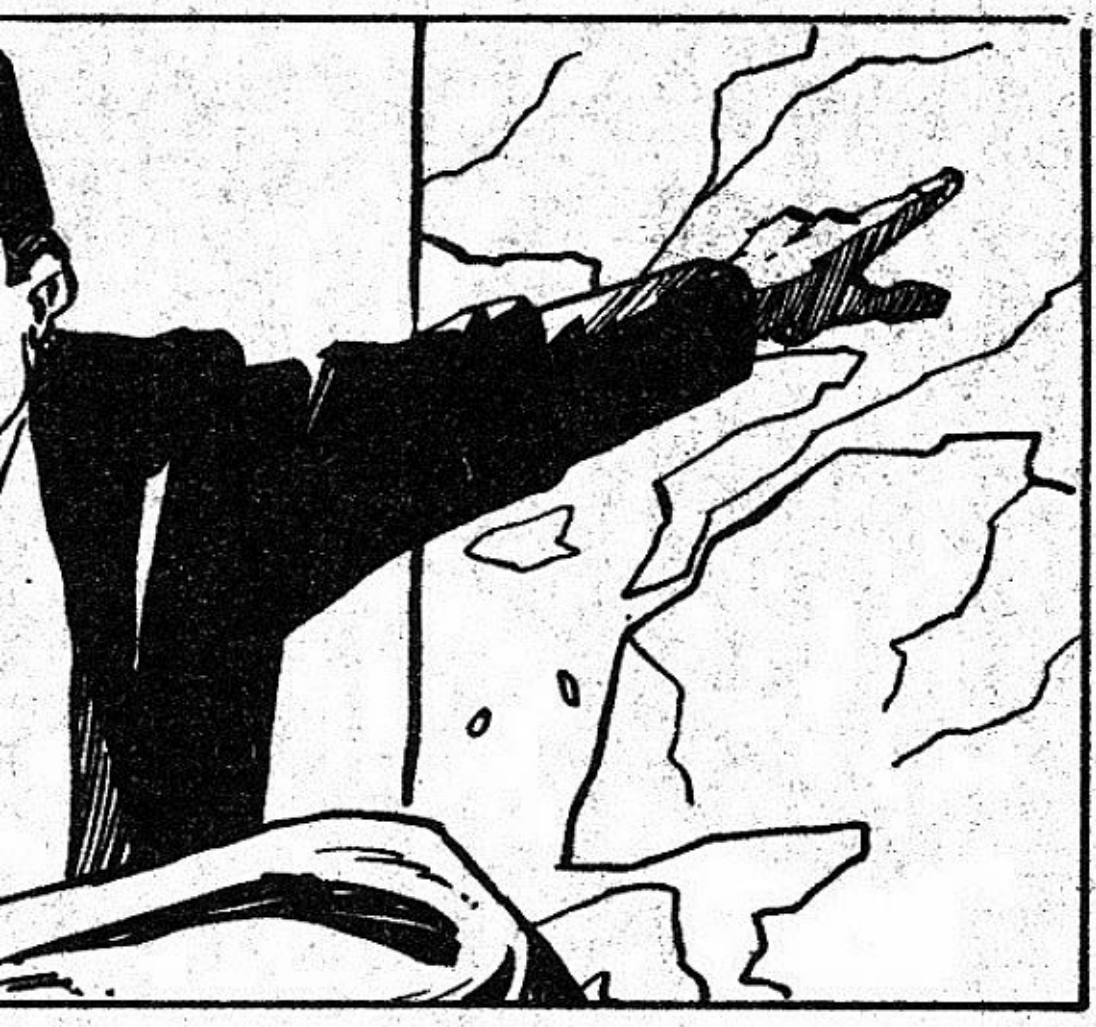
İsmet Paşa, Lozan görüşmelerini, verilen yö
larını zamanında Ankara'ya bildiriyordu. Zamanla
tüş biçimini beğenmezlik duygusu uyanmış. Bu d
aşılamak isteğine kapılmıştı. Bakanlar Kurulu'nda
bu işi başaramayacak" denmeye başlanmıştı. En
bir evreye girdiğinden söz ederek, benim izlemem

önergeye uygun olarak yürütüyor, görüşme sonuç-
ı, Rauf Bey'de, İsmet Paşa'nın, görüşmeleri yürü-
uygusunu Bakanlar Kurulu'ndaki arkadaşlarına da
İsmet Paşa'nın raporları okundukça, "İsmet Paşa
sonunda İsmet Paşa, görüşmelerin ağır ve önemli
i yazdı.

Anlaşmazlık konusunun biri, Yunanlıların
runu id. İsmet Paşa, Yunanlılardan savaş parası al
ın alınn asının daha uygun olacağını bildiriyordu.
parasını an vazgeçemeyiz," diyordu. Ben bu kon
dum. Fakat sorunu öyle bir biçimde çözümleme
lerek barış yapılsın, hem de Rauf Bey ve başkanlık

ödemesi gereken onarım parasıyla, Karaağaç so-
manın zor olacağını, bu paraya karşılık Karaağaç'-
Buna karşı Rauf Bey, Karaağaç'a karşılık, onarım
uda, İsmet Paşa'nın görünü akla daha yakın bul-
k gerekti ki, hem İsmet Paşa'nın önerisi kabul edi-
ettiği Bakanlar Kurulu yerinde kalıp çalışsın.

Sonunda İsmet Paşa'dan, Yunanlılardan alı
bıraktırılmasının sağlanmasını istedik. Bu konuda
da sona erdi Fakat ayrıcalıklarla ilgili yazışmalar
Bey'e sert bir yazı yazmış. Bakanlar Kurulu
vermediğinden yakınmış. Bu anlaşmazlığı da aray
Bey arasındaki soğukluk bir türlü önlenemedi.

nacak onarım parasına karşılık, Karaağaç'ın bize
Rauf Bey'le İsmet Paşa arasındaki anlaşmazlık
, iki yanı yeniden sinirlendirdi. İsmet Paşa, Rauf
'nun istenilen yönergelere zamanında karşılık
a girerek sona erdirdim. Ama, İsmet Paşa ile Rauf

Rauf Bey'in, İsmet Paşa'ya olan kızgınlığı
Bakanlar Kurulu Başkanlığından çekilmesine yol
revini bitirdikten sonra Ankara'ya dönmek üzere y
kından alkışlamak için can atıyordu. O günlerde
Çankaya'ya, yanıma geldiler. Daha sonraki günler
Paşa ile çalışmak istemiyordu.

, barış görüşmeleri bittikten sonra iyice arttı. Ve
açtı. Barış görüşmelerine katılan kurulumuz gö-
yolda bulunuyordu. Herkes kurulu karşılamak, ya-
Bakanlar Kurulu Başkanı Rauf Paşa ile birlikte
de Rauf Bey Bakanlar Kurulu'ndan çekildi. İsmet

Devletin başkentini bir an önce saptayarak
Gerçekten de, bilindiği gibi, başkentin İstanbul o
de öteden beri içerde ve dışarda kararsızlıklar gö
rinden bir bölüğü, Refet Paşa başta olmak üzere,
lere dayanarak tanıtlamaya çalışıyorlardı. Biz ka
olacaktı.

iç ve dış kararsızlıklara son vermek gerekiyordu.
larak kalacağı ya da Ankara olacağı sorunu üzerin-
rülüyordu. Bu arada İstanbul'un yeni milletvekille-
İstanbul'un başkent olarak kalması gereğini örnek-
rarımızı daha önceden vermiştik: Başkent Ankara

Çok geçmeden Meclis'te, Fethi Bey'in ba
yergiler başladı. Bazı milletvekilleri isteklerini ge
mışlardı.. Yeni seçimde partimiz adına milletveki
Bakanlar Kurulu'na karşı olan akımları körükley
hazırlamaya çalışıyorlardı. Karşıcıl duruma geçec
nu aldatarak Hükümete ve Meclis'e etkin bir durun

şkanlığında kurulan hükümete karşı taşlamalar ve
rçekleştirmek için hükümeti beğenmemeye başla-
lliğine seçilmeleri sağlanmış olan bir takımları da
verek kendi amaçlarına göre yararlanma yollarını
çekleri sezilen milletvekillerinin Meclis çoğunluğu-
n almak amacında oldukları anlaşılıyordu.

25 Ekim 1923 Perşembe günü Bakanlar Ku
Bey'in ve öbür bakanların çekilmeleri zamanının
Şimdiki bakanların yeniden görev almamalarını ist

Yalnız o zamanlar, bakanlar gibi seçilen ve
Başkanı Fevzi Paşa bu karar dışında tutuldu. Çü
seye verilmesi doğru görülmedi.

urulu, Çankaya'da benim yanımda toplandı. Fethi
geldiğini ve bunun gerekli olduğunu ileri sürdüm.
edim.
Bakanlar Kurulu'nun bir üyesi olan Genel Kurmay
nkü, ordu yönetim ve komutasının rasgele bir kim-

Bakanlar Kurulu ile Çankaya'da yaptığımı
bana verildi. Bu yazı önce 27 Ekim günü yaptığı
nı gün saat beşe doğru Meclis'te okundu. Bakanlar
leri grup grup toplanarak yeni Bakanlar Kurulu lis
günü geç vakte dek sürdü. Fakat hiç bir grup, Me
aday listesi yapamadı.

z toplantı sonunda, bir çekilme yazısı hazırlandı,
mız parti Genel Kurulu toplantısında, sonra da ay-
Kurulu'nun çekildiği belli olur olmaz milletvekil-
steleri düzenlemeye başladılar. Bu durum 28 Ekim
eclisin çoğunluğu tarafından benimsenebilecek bir

Meclisten ayrılırken koridorlarda beni bek
Çankaya'daki evime akşam yemeğine çağırdım.
ğiz!" dedim. Orada bulunan arkadaşlar, hemen d
dakikada, yapılacak işler için kısa bir program dü
met Paşa ile yalnız kaldıktan sonra bir yasa tasarıs
yasanın devlet biçimini saptayan maddelerini şöyle

lemekte olan bazı arkadaşlara rastladım. Bunları
Yemek yenirken: "Yarın Cumhuriyet ilân edece-
üşüncemi benimsediler. Yemeği bıraktık. Hemen o
zenledim ve arkadaşları görevlendirdim. O gece İs-
sı hazırladık. Bu tasarıda 20 Ocak 1921 günlü Ana-
ece değiştirmiştim:

" Türkiye Devleti'nin hükümet biçimi Cumhuriyettir."

" Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisince yönetilir. Meclis, hükümetin yönetim kollarını bakanlar aracılığıyla yönetir."

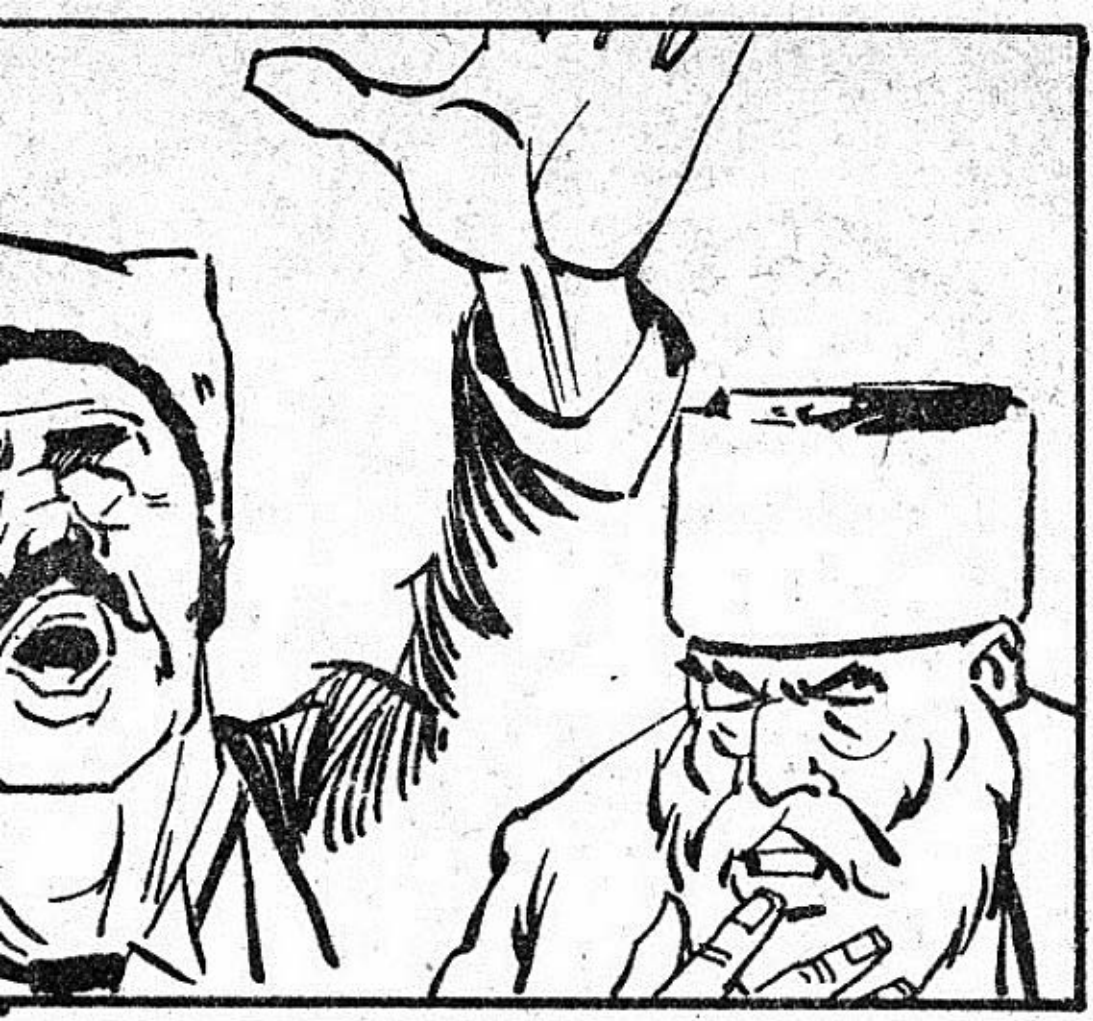
"Türkiye Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca ve kendi üyeleri arasından bir seçim dönemi için seçilir. Başkanlık görevi, yeni cumhurbaşkanının seçilmesine kadar sürer. Eski başkan yeniden seçilebilir."

" Türkiye Cumhurbaşkanı, Devletin Başkanıdır. Bu kimliği ile gerekli gördükçe meclise ve Bakanlar Kuruluna başkanlık eder."

" Cumhurbaşkanı, Başbakanı meclis üyeleri arasından seçer. Öbür bakanları da Başbakan, yine meclis üyeleri arasından seçer. Sonra hepsini Cumhurbaşkanı, meclisin onayına sunar. Meclis toplantı halinde değilse, onaylama meclisin toplantısına bırakılır."

Öğleden önce saat onda, Halk Partisi Gru
başkanlığında toplandı. Bakanlar Kurulu seçimi
dım. Çankaya'da evimde çalıştım. Fethi Bey, Kuru
gösterildiği bir aday listesi sunmuş. Okunan bu li
söz alarak, kendisinin seçilmemesini önermiş. "B
dir. Yeni seçilenler eskilerden daha güçlü olmalıdır

bu, Grup Yönetim Kurulu Başkanı Fethi Bey'in görüşmelerine başlandı. Ben görüşmelere katılma-ula Fuat Paşa'nın, Bakanlar Kurulu Başkanı olarak stede iktisat Bakanlığına aday gösterilen Celâl Bey u listedeki kişiler, çekilenlerden daha güçlü değil-." demiş. Bundan sonra bu konuşmalar olmuş:

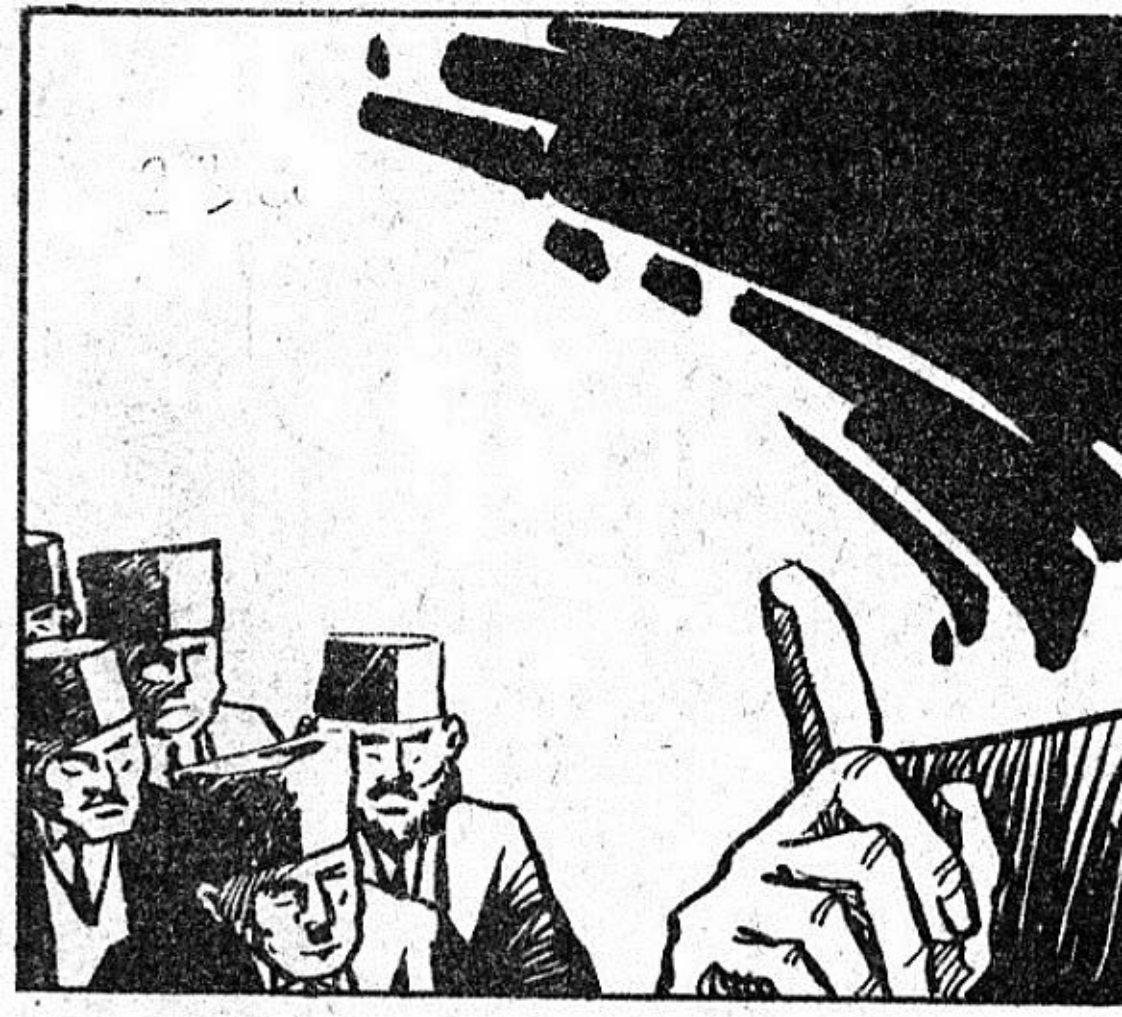

"Baylar, Bakanlar Kurulu seçiminde görüş
kadar izin verin. Bulacağım çözüm yolunu bilg
koydu; kabul olundu. Bu bir saat içinde gereken
Ekim gecesi hazırladığım yasa tasarısını gösterdi
buçukta Parti Genel Kurulu yeniden Fethi Bey'in

Şu konuşmayı yaptım:

ayrılığına düşüldüğü anlaşılmıştır. Bana bir saat inize sunarım." Başkan Fethi Bey, öneriyi ona kişileri Meclisteki odama çağırarak onlara 28/29 m. Kendileriyle görüştüm. Öğleden sonra saat bir başkanlığında toplandı. İlk söz bende idi.

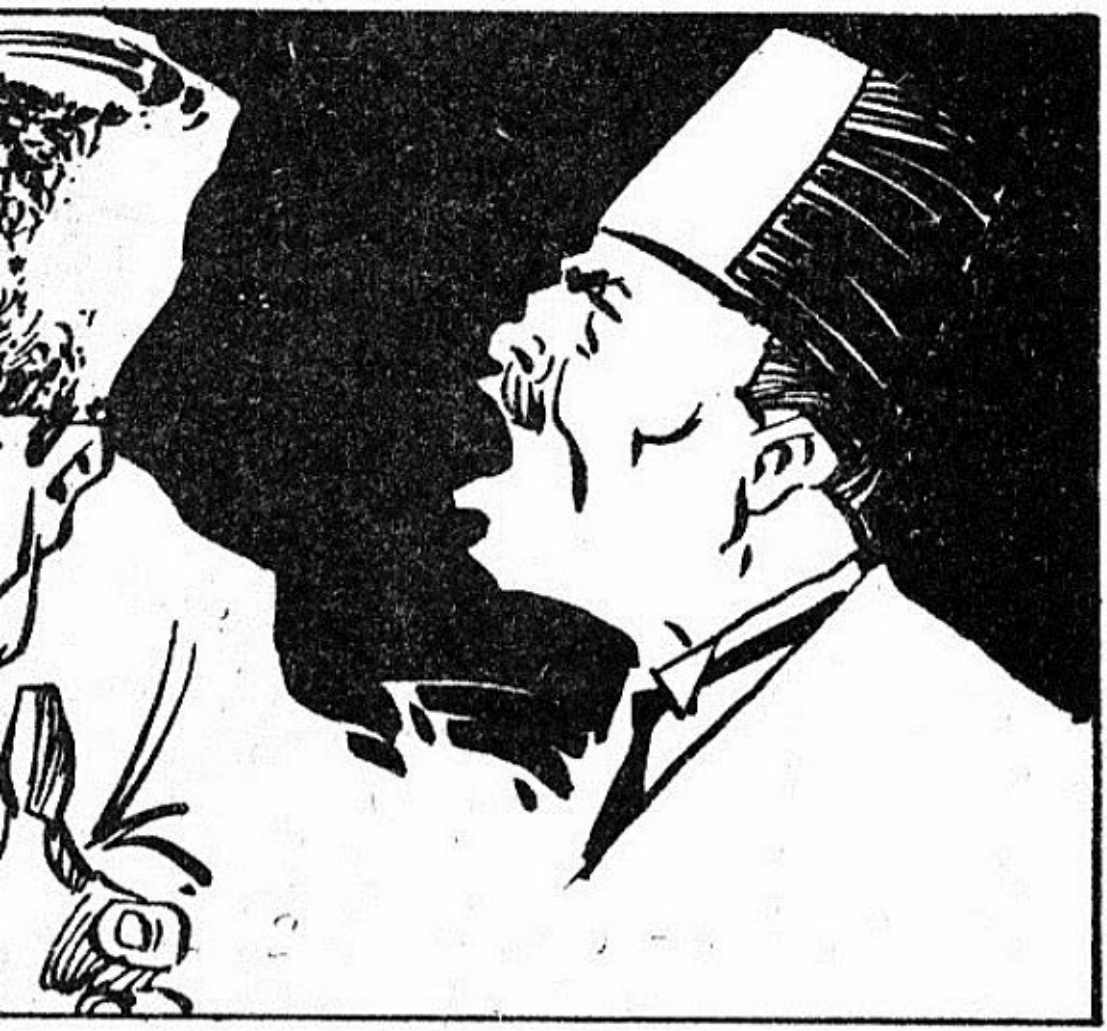
"Sayın arkadaşlar, çözümlenmesinde güçlü
anlaşılmış olduğu kanısındayım. Eksiklik ve kötü
dedir. Gerçekten, yürürlükteki Anayasamız gere
zaman, bütün arkadaşların her biri, bakanları ve
Hepiniz birden Bakanlar Kurulu seçmek zorun
zamanı gelmiştir. Yüce kurulunuz, bu sorunun çö

ğe uğradınız sorunun nedeninin, bütün arkaşlarca
lük, uygulamakta olduğumuz yöntem ve biçimler-
eğince bir bakanlar kurulu kurmaya giriştiğimiz
e bakanlar kurulunu seçmek zorunda bulunuyor.
da bulunmanızdan doğan güçlüğün giderilmesi
özümlenmesi için beni görevlendirdi.

Bundan sonra İsmet Paşa söz alarak şu yol
kabul edelim. Bütün dünya bizim bir hükümet biç
sonuca bağlayalım. Cumhurbaşkanı olmadan, ba
yasaya uygun olarak seçebilmek için Gazi Paşa H
Paşa'dan sonra, rahmetli Abdurrahman Şeref Bey
"Hükümet biçimlerini birer birer saymak gereksizd

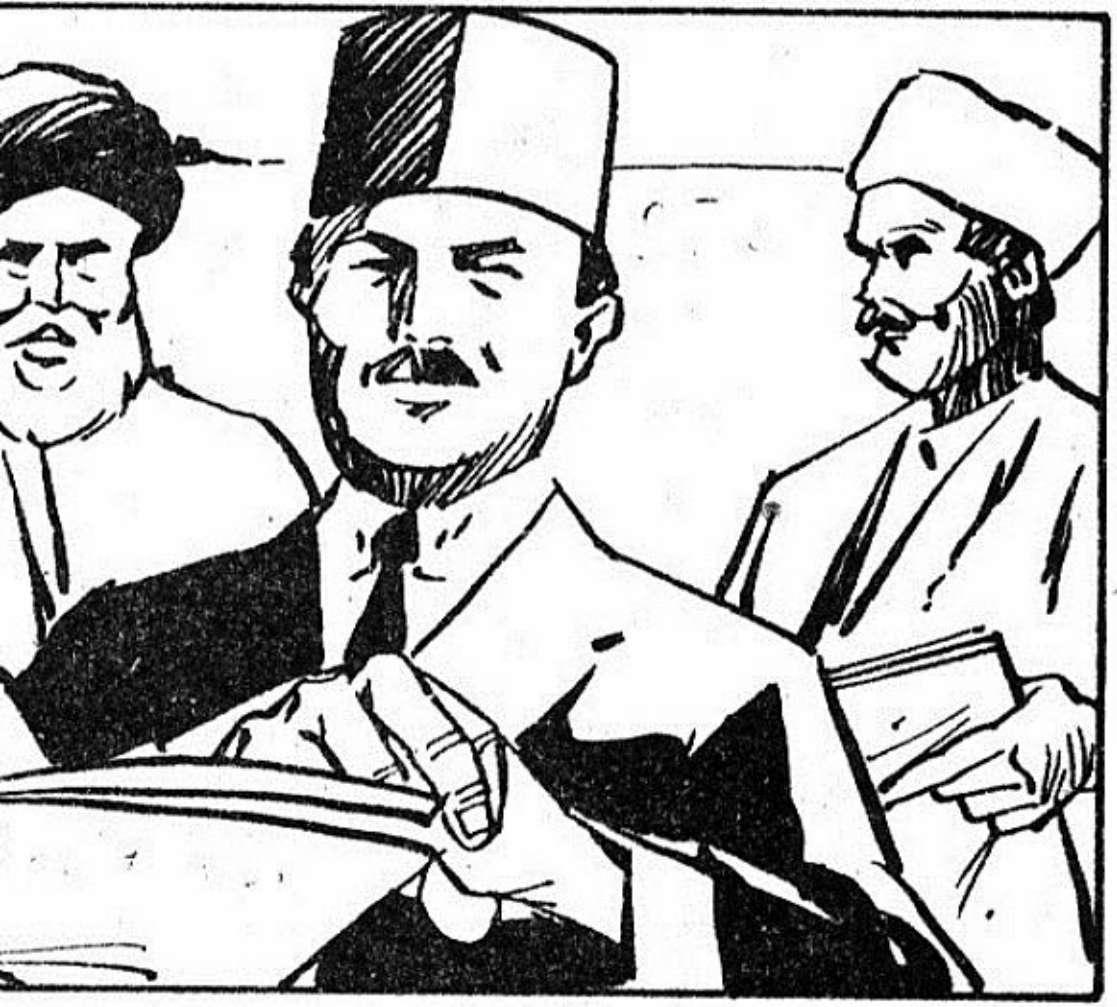
lda bir konuşma yaptı: "Parti Başkanının önerisini imi görüştüğümüzü biliyor. Bu görüşmelerimizi bir aşbakan seçme önerisi yasa dışı olur. Başbakanı lazretlerinin önerisinin yasalaşması gerekir." İsmet yaptığı konuşma sırasında şu sözleri de söyledi: lir. Egemenlik sınırsız ve koşulsuz, ulusundur.

Ondan sonra, cumhurbaşkanı seçilmesi için Meclis'in oyuna baş vuruldu. "Türkiye Cumhuriyeti Başkanlığı seçimi için yapılan oylamaya yüz elli sekiz kişi katılmış ve cumhurbaşkanlığına, yüz elli sekiz üye, oybirliği ile Ankara Milletvekili Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerini seçmişlerdir." Meclis'in beni cumhurbaşkanı seçmesinden sonra, şu konuşmayı yaptım: Sayın arkadaşlarım, Anayasamızın bazı maddelerini açıklamak için özel komisyonca yüksek kurulunuza önerilen yasa tasarısını kabul ettiniz. Böylece Türkiye Devleti'nin öteden beri dünyaca bilinen niteliği, daha da açıklık kazandı. Uluslararası belli adıyle adlandırıldı. Bunun doğal gereği olarak, bugüne kadar meclis başkanlığında bulundurduğunuz arkadaşlarınıza yaptırdığınız görevi, cumhurbaşkanı unvanı ile yine bu arkadaşınıza verdiniz. Bu seçim dolayısıyla şimdiye kadar benim için gösterdiğiniz sevgiyi, yakınlığı ve güveni bir kez daha göstermekle yüksek değerbilirliğinizi tanıtlamış oldunuz. Bundan dolayı yüce Meclise gönlümüz bütün içtenliğiyle teşekkürler ederim. Her zaman, Ulusun sevgisine dayanarak hep birlikte ileriye gideceğiz. Türkiye Cumhuriyeti mutlu, başarılı olacaktır."

İstanbul'daki birkaç gazete aracılığı ile Cu
yaptığımız işin devlet yönetiminde yeterlik kazan
ğını; Cumhuriyetin alkış ve şenliklerle yaşamaya
meyeceğini.... yazdılar. Kamuoyunu kuşkuya ve
ri giderek İstanbul halkının da kendileri gibi düş
ğildi. İstanbullular, Cumhuriyetin ilânını büyük sev

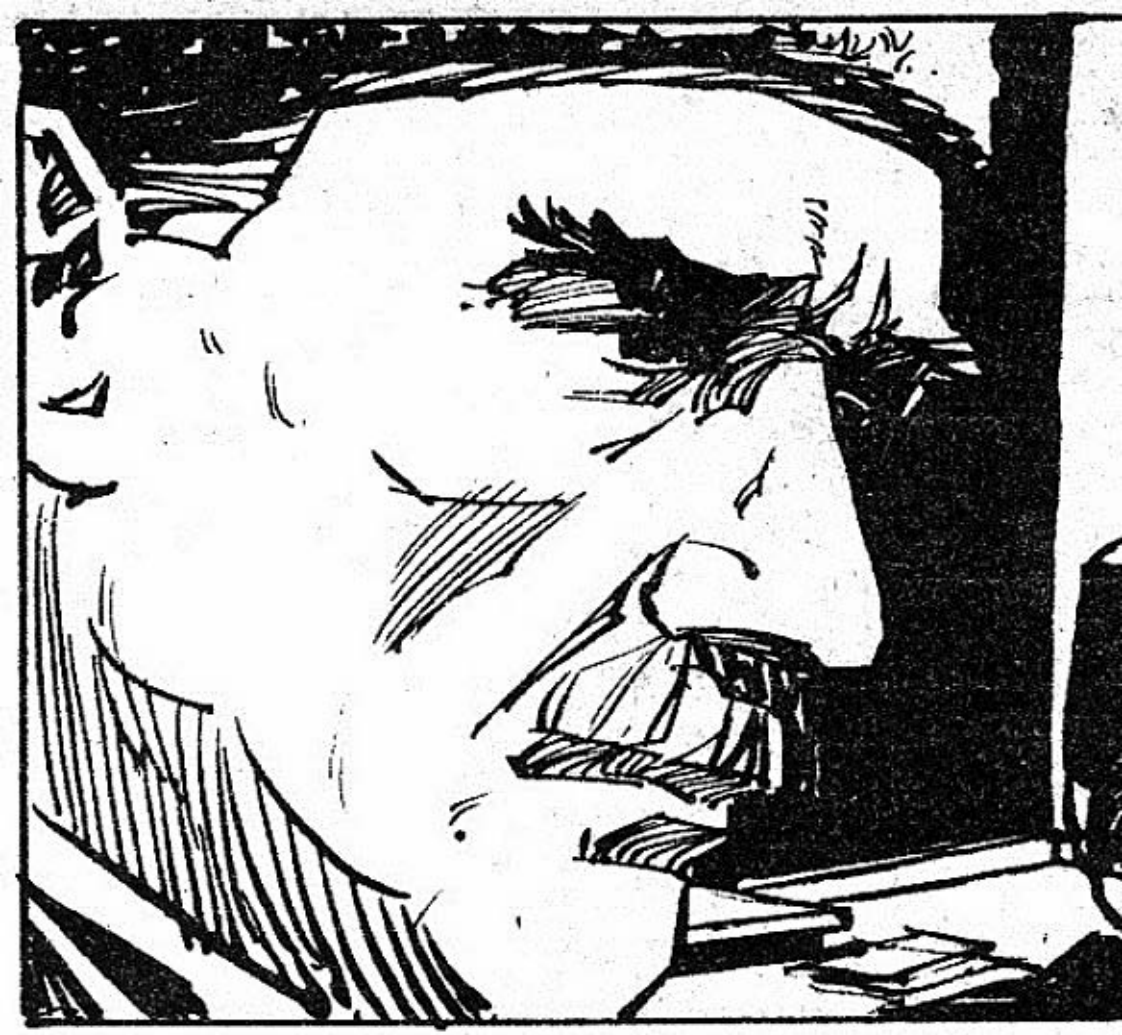
mhuriyetin ilânının bir olup bittiye getirildiğini; mış, kafalardan çıkacak düşünce sonucu olmadı- cağını; bir büyü olmadığını; kafalarımızı değiştir- düzensizliğe sürüklemek istediler. Bunlar, daa ile- indüğünü yaymaya çalıştılar. Oysa gerçek öle de- inçlerle karşıladılar.

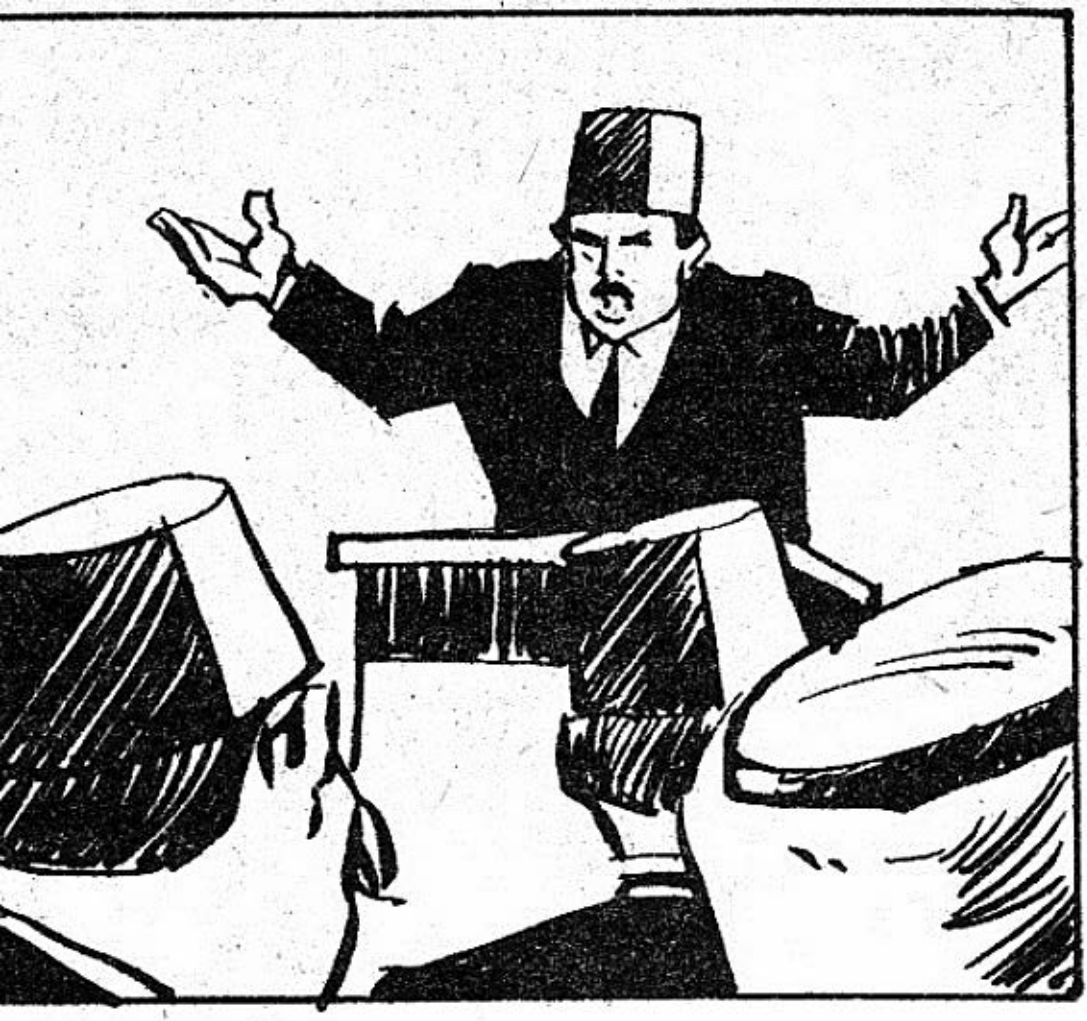
Bazı kişiler ve gazeteciler, Cumhuriyet ilân
kapıldılar. Halifenin görevden çekildiği, ya da çe
lar yayımlandı. Sonra bu çeşit yazılar, haberler b
garalarında yine Cumhuriyete karşı kişilerce düze
du: "Türk Ulusu, ulusal egemenliğini elde etti. C
en doğru yönetim Meşrutiyet yönetimidir.

edildiğinde, halifeye de bir rol yaptırmak isteğine
kileceği üzerine gazetelerde söylentiler, yalanlama-
birbirini izledi. Halifelik konusunda çıkarılan yay-
enlendiği anlaşıldı. Yapmak istedikleri, özetle şuy-
umhuriyetin ilânı gereksizdir, yanlıştır. Türkiye'd

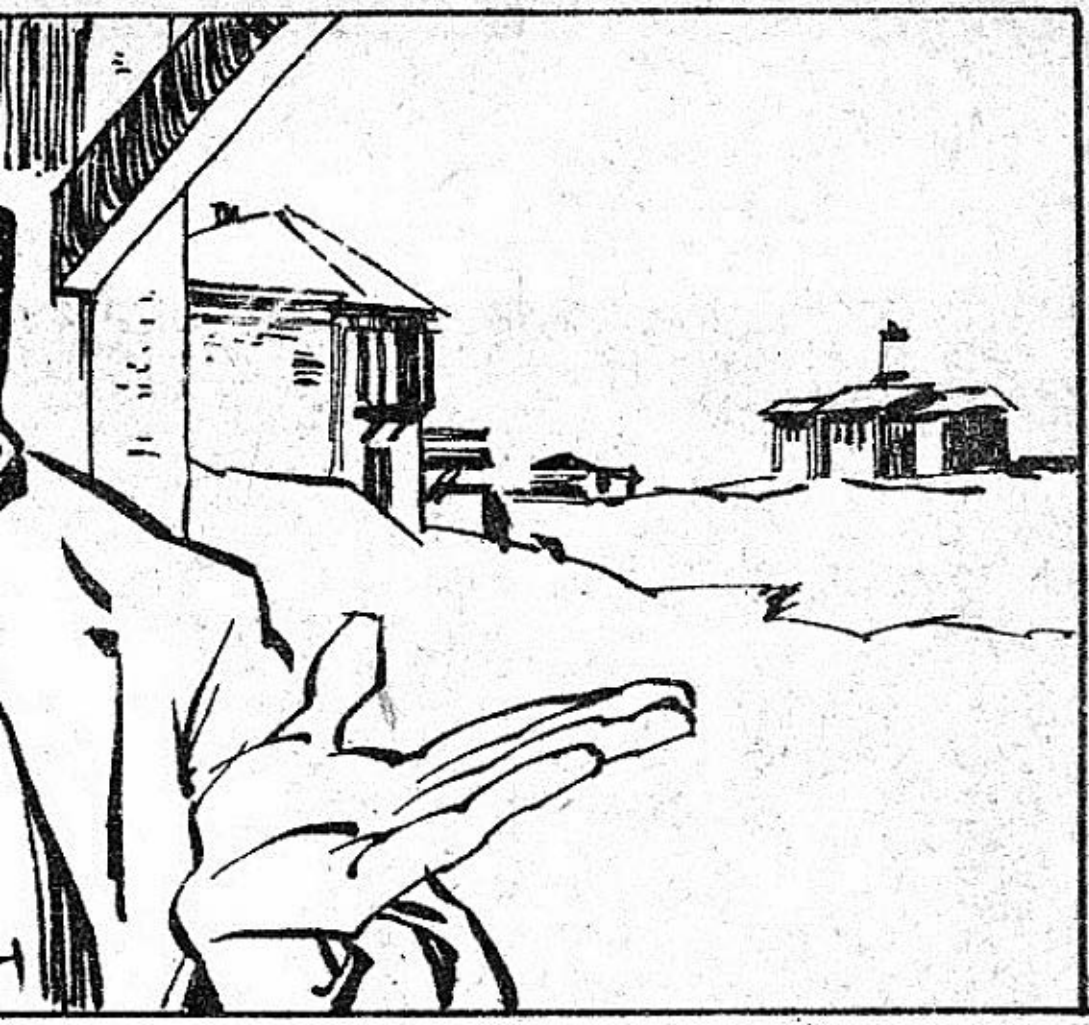
Rauf Bey, "Cumhuriyetin ilânında acele edi
lerdir. Bu yoldaki davranışın içyüzünü anlamak ge
yarın ne olacağı belli olmaz. Cumhuriyetin ilânın
takım propagandalarla, arkadaşlarımızı partiye ve
ki, geceli gündüzlü yaptığı görüşme ve konuşmalar
mek; sonra da yapılan yanlışlığı düzeltmek istiyor.

lmiştir. Bu aceleciliği gösterenler sorumsuz kişi-
rekir. Gizli bir yönetim var. Buna ses çıkarılmazsa
ı zorunlu kılan etken ne imiş, anlayalım." gibi bir-
bize karşı kışkırtmaya koyudu. Böylece anlaşıldı
la bu sakat düşüncesini milletvekillerine benimset-

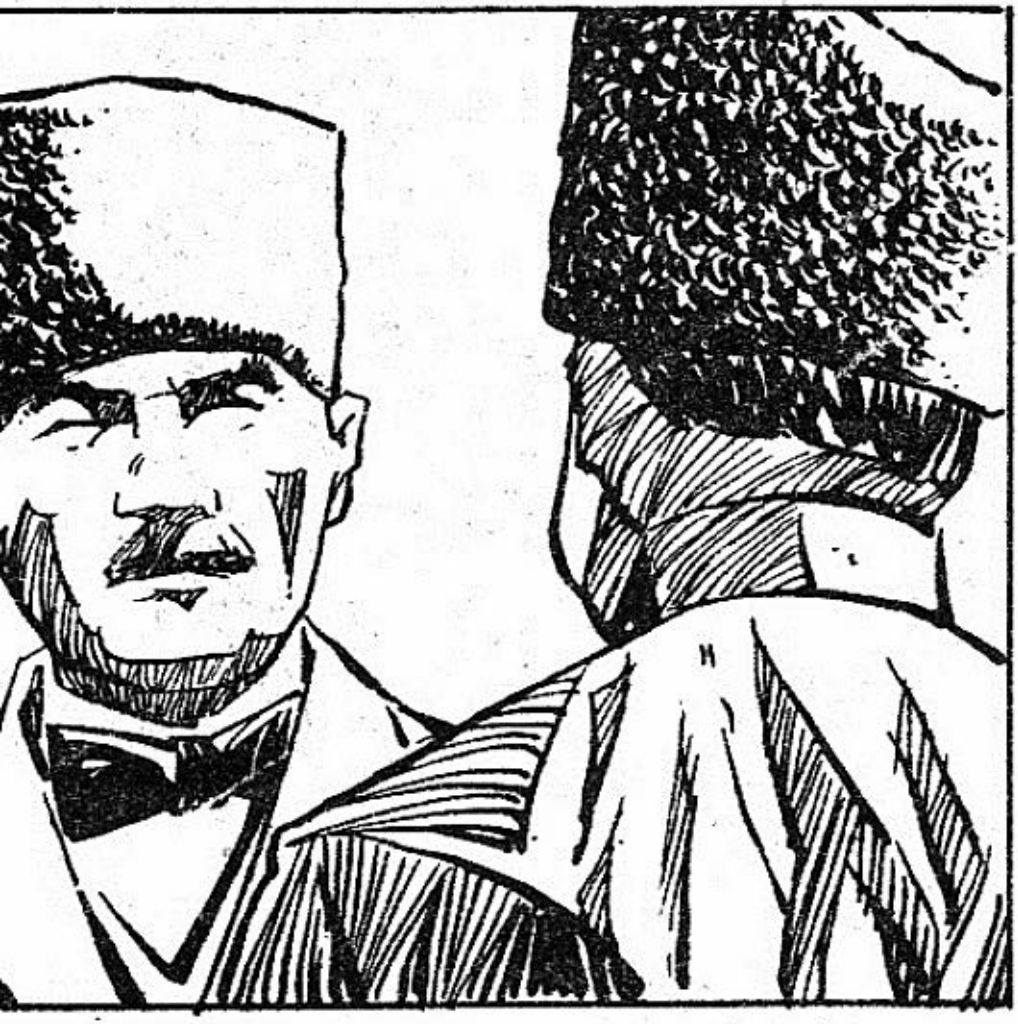
Devletin yönetimi, Cumhuriyetten söz etm
her gün Cumhuriyete doğru yürüyen bir biçimde
minin bu uğraşma evrelerinde, orta yol bir hüküm
adı Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti idi.
Meşrutiyet Hükümeti olmasını istiyorlardı. Bize k
diğiniz hükümet biçimi, neye hangi yönetime benz

neksizin, ulusal egemenlik ilkelerine uygun olarak
derleyip toplamaya çalışıyorduk. Biz geçiş döne-
et biçimini uygulamak istiyorduk. Hükümetimizin
Gücünü Meclis'ten alıyordu. Padişahçılar, bunun
arşı çıkıyorlar ve diyorlardı ki: "Bu yapmak iste-
zer?"

Bazı gazeteler, halifelik makamı ile ilgili ve
kışkırtıcı yorumlar yapıyorlardı. Halife ve halife
halifenin davranışlarından doğuyordu. Halife, ya
du. Dinsel törenler düzenliyor, yabancı devlet te
yapıyordu. Ayrıca, devlet bütçesinden; "Halife H
rılmasını istiyordu.

bize karşı saygısızca yazılar yayımlıyorlar, halka
lik makamı ile ilgili yanlış anlamalar ve yorumlar,
şayışı ile padişahların yolunu izler gibi görünüyor-
msilcileriyle ilişki kurmak istiyor, gösterişli geziler
azinesi" adı ile para ayrılmasını ve ödeneğinin artı-

1 Mart 1924 günü, Büyük Millet Meclisinin a
ğindim: Ulus, Cumhuriyetin bütün saldırılardan k
ti, hiç zaman geçirilmeden denenmiş ilkelere uyd
zaman geçirilmeden bunun uygulanmasına geçiln
kurtarılıp gerçek yerine oturtulmalıdır. 2 Mart g
Anlaşmaya varıldı. 3 Mart günü de, birer yasa tasar

açılışında yaptığım konuşmada şu üç noktaya de-
orunmasını istemektedir. Bunun için Cumhuriye-
urulması gerekir. Eğitim ve öğretim birleştirilmeli,
nelidir. Müslümanlık, bir sömürme aracı olmaktan
günü Parti Grubu toplanıp bu üç sorunu görüştü.
rısı olarak Meclis'e sunuldu.

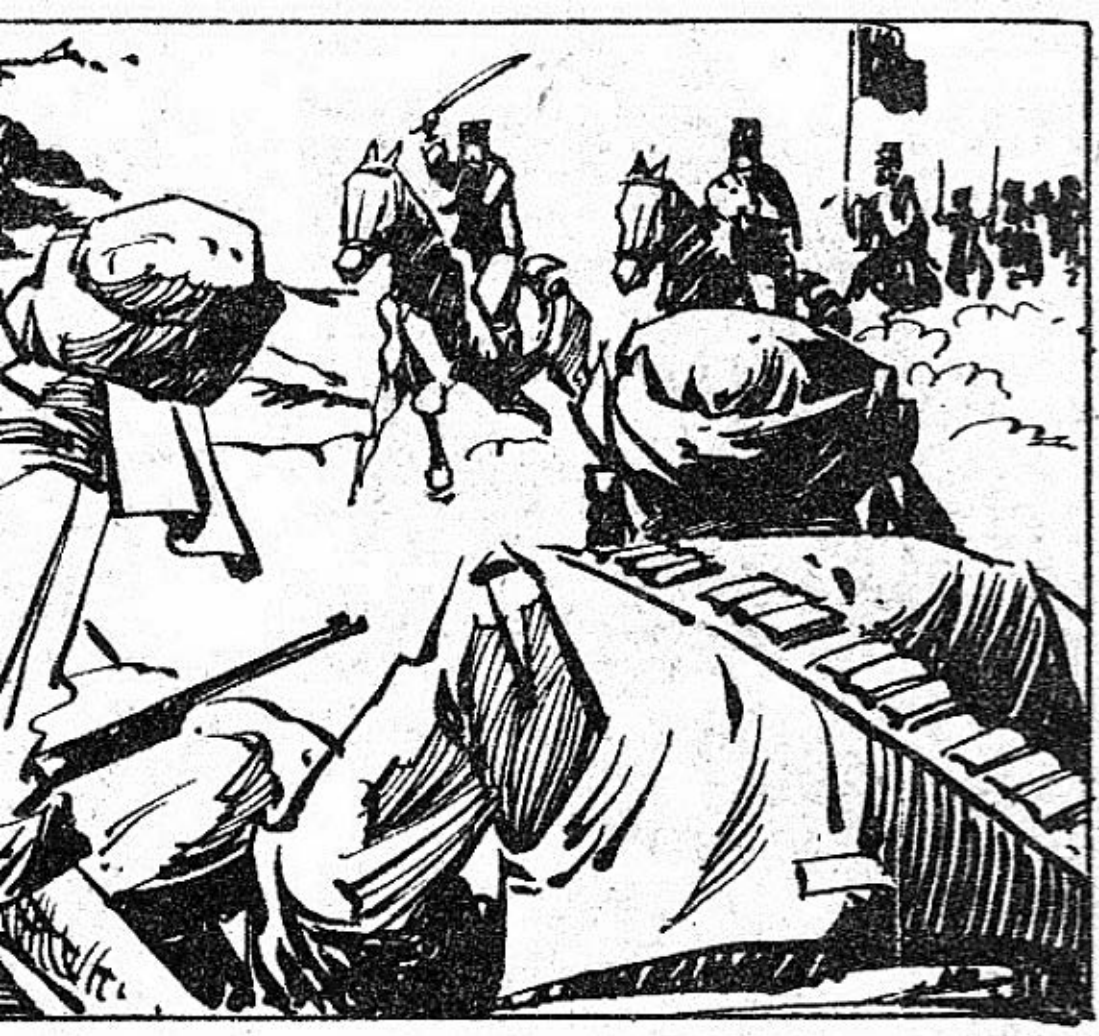
1924 yılı ekiminin son günlerinde bize ka
görüşler, ordu komutanları arasında da yayıld
oyununu bu kesimde sahneye koymaya çalıştı. K
Refet Paşa gibi ordunun önde gelen bazı komuta
rak, yönetimi ele geçirmeye çalıştılar. Yeni seç
bütün yurtta, ulusu bize karşı kışkırtmak için uğra

rşı olanların yeni bir oyunuyla karşılaştık. Karşıt
ı. Rauf Bey, Meclis içinde gerçekleştiremediği
sa zamanda Kâzım Karabekir Paşa, Ali Fuat Paşa,
nlarını çevresinde topladı. Bunlar, bir birlik kura-
imlerde milletvekili olamayan kişiler aracılığı ile
aştılar. Durumu inceledik.

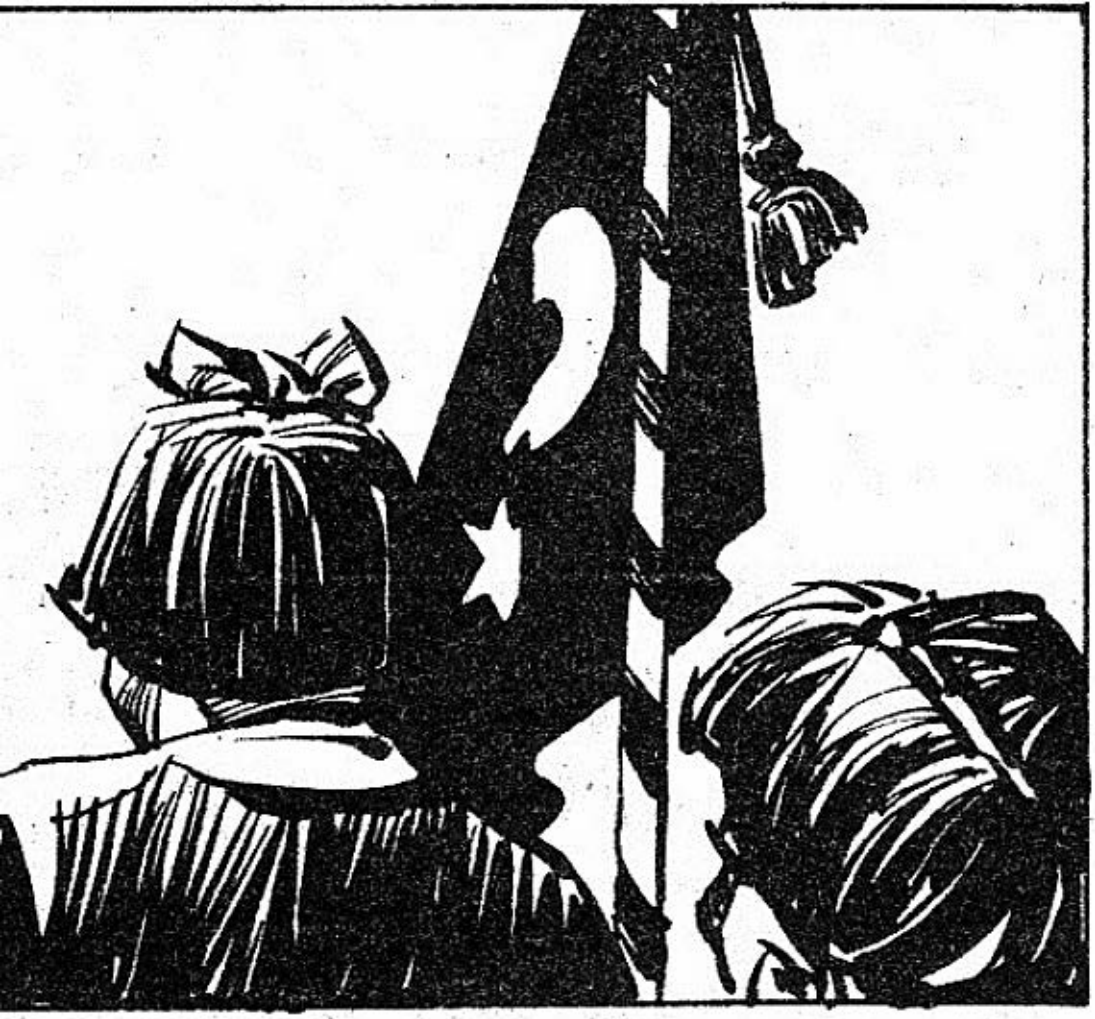
Bize karşı olanlar, yeni Cumhuriyetin ilânı,
meyenler, Meclis'te bir süre daha direndiler. Bazı
ru önergesinin görüşülmesi sırasında, açıkça hükün
bir başarı kazanamadılar. Bunun üzerine, "İlerici
"Cumhuriyet" sözcüğünü ağızlarına almaktan çek
meleri, elbette içtenlik bağdaşır ve inanılır bir tut

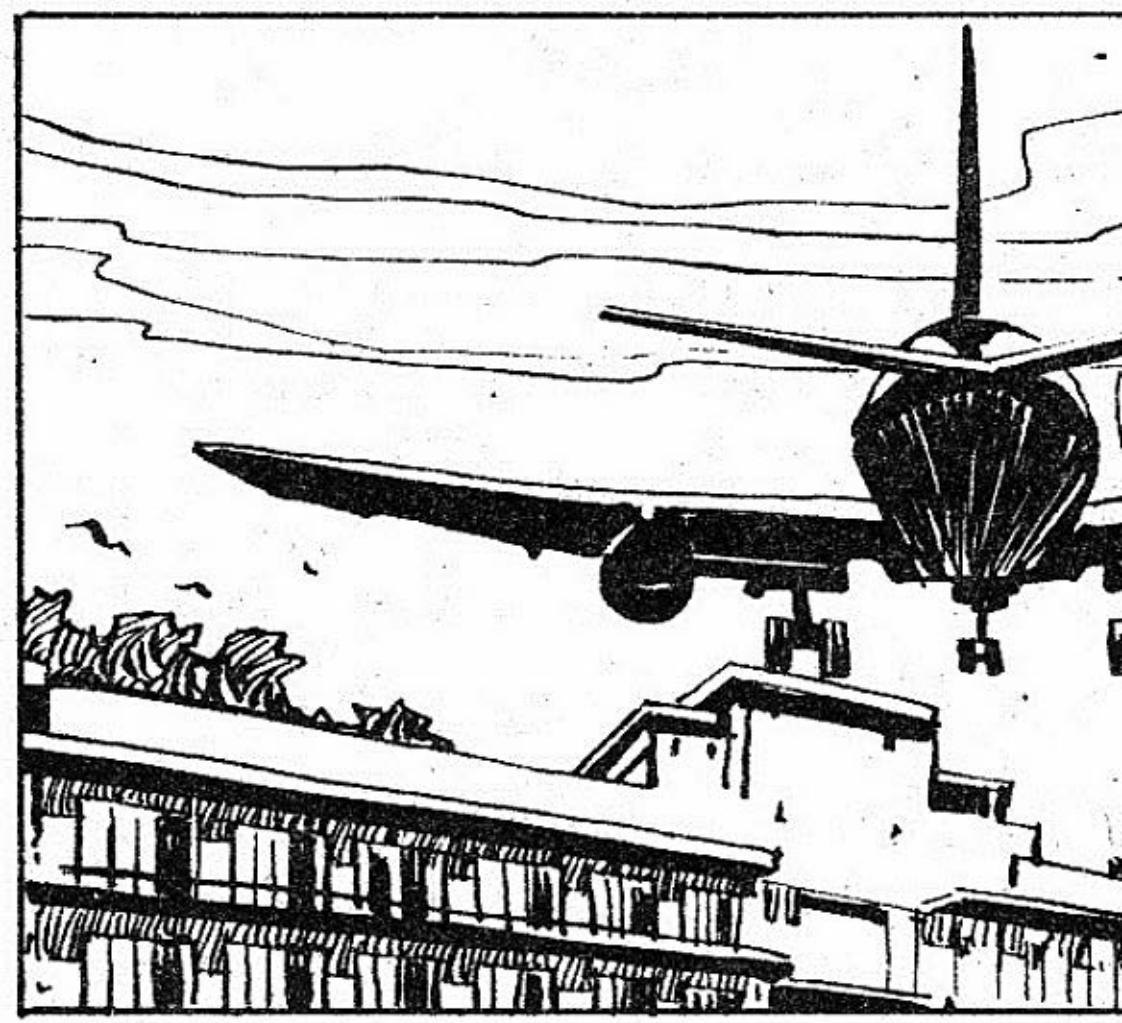
padişahlığın ve halifeliğin kaldırılmasını benimse-
yolsuzluklar yapıldığı iddiasıyle verilen bir genso-
nete karşı olduklarını gösterdiler. Fakat burda da
Cumhuriyet Partisi" adı ile bir parti kurdular.
kinenlerin, kurdukları partiye "İlerici" adını ver-
um değildi. Bu partiye, "tutucu" demek daha iyi.

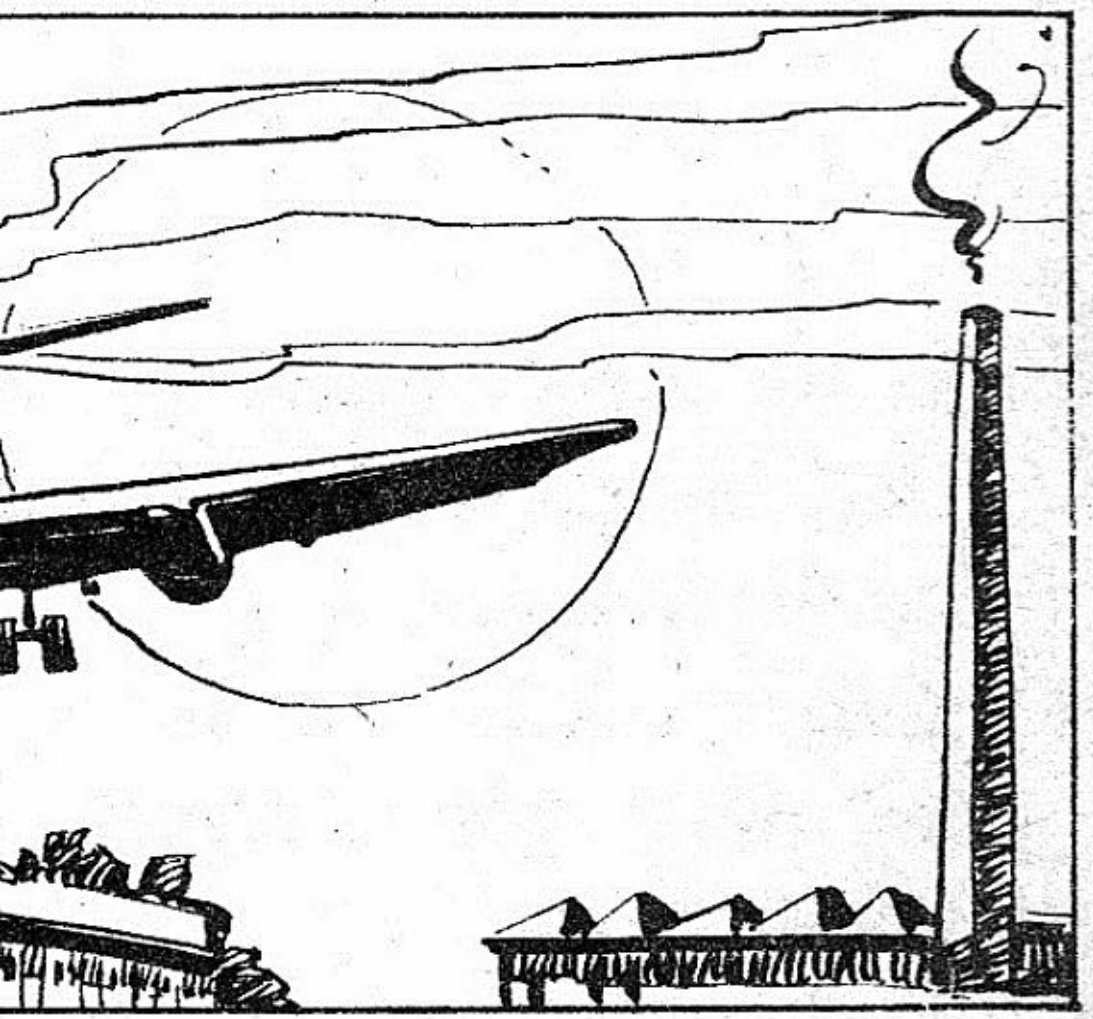
Dirlik ve Düzenliği Sağlama Yasası'nın uyg
lışması ile Cumhuriyete yönelen geri ve tutucu gü
zenlik sağlandı. Halkın yeni yönetime, devlete gü
ğini kazandık. Bu arada, yeni Cumhuriyet yönet
tik. Bilisizliğin simgesi gibi görünen "fes"i atarak
yı aldık. Kılığımızı ve giyimimizi çağımıza uydurm

ulanması ve Bağımsızlık Mahkemelerinin etkili ça-
üçler yok edildi. Kısa zamanda, yurtta dirlik ve dü-
veni ve sevgisi arttı. Her yerde, ulusumuzun deste-
imini sağlamlaştırıcı yenilikler yapmaya devam et-
, onun yerine uygarlık dünyasının giydiği "şapka"
naya çalıştık.

Tekkeler, türbeler ve tarikatları kapattık. Ş
çağdışı kurumları ortadan kaldırdık. Ayrıca, "Yu
günü sağladık. Aile hayatını güven altına aldık. Ta
ülküye dayandı: Türk ulusunu, uygar toplumla
sarsılmaz temelleri üzerine, her gün daha çok güçle
cesini öldürmek...

Şeyhlik, dervişlik, müritlik; falcılık, büyücülük gibi
rtlar Yasası'nı çıkararak, kadınlarımızın özgürlü-
işin başından beri, bütün yaptıklarımız şu temel
çizgisine yükseltmek, Türkiye Cumhuriyetini,
ndirmek; bunun için de, zorbalık ve gerilik düşün-

Ey Türk Gençliği!

Ey Türk Gençliği! Birinci ödevin; Türk bağımsızlığını, Türk Cumhuriyetini, sonsuzluğa değin korumak ve savunmaktır.

Varlığının ve geleceğinin biricik temeli budur. Bu temel, senin en değerli güven kaynağındır. Gelecekte de, yurt içinde ve dışında, seni bu kaynaktan yoksun etmek isteyen kötü niyetliler bulunacaktır. Bir gün, bağımsızlığını ve cumhuriyetini savunmak zorunda kalırsan; ödeve atılmak için, içinde bulunacağın durumun olanaklarını ve koşullarını düşünmeyeceksin! Bu olanaklar ve koşullar, çok elverişsiz olabilir. Bağımsızlığına ve cumhuriyetine yıkmak isteyecek düşmanlar, bütün dünyada benzeri görülmedik bir zafer kazanmış olabilirler. Zorla ve aldatıcı düzenlerle sevgili yurdunun büün kaleleri alınmış, bütün tersaneleri ele geçirilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve yurdun her köşesine düşman girmiş olabilir. Bütün bu koşullardan daha acıklı ve daha korkunç olmak üzere, yurdunda, iş başında bulunanlar, aymazlık ve sapkınlık içinde olabilirler; üstelik, hainlik de yapabilirler. Daha kötüsü, iş başında bulunan kişiler kendi çıkarlarını, yurduna girmiş olan düşmanların siyasal amaçlarıyle birleştirebilirler. Ulus, yoksulluk ve sıkıntı içinde ezgin ve bitkin düşmüş olabilir.

Ey Türk geleceğinin gençliği! İşte, bu ortam ve koşullar içinde bile ödevin, Türk bağımsızlığını ve Cumhuriyetini kurtarmaktır! Bunun için gereken güç, damarlarındaki soylu kanda vardır.

Kronoloji

1881 Atatürk'ün doğum tarihi.

1899 Atatürk Harb Okulunda.

1908 İkinci meşrutiyetin ilânı.

1909 13 Nisan. 31 Mart vak'ası.

1915 6–7 Ağustos. Anafartalar zaferi.

1916 Atatürk'ün generalliğe yükselmesi.

1918 30 Ekim. Mondros Silah Bırakışması'nın imzası.

1918 3 Kasım. Anlaşma Devletleri donanmasının İstanbul'a gelişi.

1919 15 Mayıs. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali.

1919 19 Mayıs. Mustafa Kemal 'in Samsun'a Anadolu topraklarına ayak basması.

1919 8–9 Temmuz. Mustafa Kemal'in ordu müfettişliğinden ve askerlikten istifa etmesi.

1919 23 Temmuz. Erzurum Kongresi.

1919 4 Eylül. Sivas Kongresi.

1919 7 Eylül. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurulması.

1919 12 Eylül. Anadolu illeri ile İstanbul Hükümeti arasında haberleşmelerin kesilmesi.

1919 20 Ekim. Amasya Görüşmesi.

1919 27 Aralık. Mustafa Kemal'in ve temsil heyetinin Sivas'tan Ankara'ya gelişi.

1920 12 Ocak. Son Osmanlı Meclisi Mebusanının İstanbul'da açılması.

1920 28 Ocak. Misak-ı Milli'nin kabulü.

1920 16 Mart. İstanbul'un işgali.

1920 23 Nisan. Türkiye Büyük Millet Meclisinin kurulu şu.

1920 30 Nisan. Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuru duğunun dünya devletlerine bildirilmesi.

1920 25 Temmuz. Edirne'nin Yunanlılar tarafından işgali.

1920 28 Eylül. Doğuda Ermenilere karşı harekâtın başlaması.

1920 3 Aralık Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Ermenistan Hükümeti arasında Gümrü Antlaşmasının imzalanması.

1921 9–10 Ocak. Birinci İnönü Savaşı.

1921 21 Şubat. Londra Konferansı (12 Mart'a kadar).

1921 1 Mart Afganistan Hükümeti ile anlaşma.

1921 16 Mart. Moskova Antlaşması.

1921 31 Mart. İkinci İnönü Savaşı.

1921 5 Temmuz. Yeni Yunan taarruzunun başlaması.

1921 5 Ağustos. Mustafa Kemal'in başkumandanlığa seçilmesi.

1921 23 Ağustos. Sakarya Meydan Savaşının başlaması.

1921 19 Eylül. Mustafa Kemal'e Büyük Millet Meclisince müşir rütbesinin ve Gazi sanının verilmesi.

1921 13 Ekim. Kars Antlaşmasının imzalanması.

1921 20 Ekim. Ankara itilâfnamesi.

1922 26 Ağustos. Büyük taarruz.

1922 30 Ağustos. Başkumandanlık Meydan Savaşı.

1922 18 Eylül. Batı Anadolunun Yunanlılardan tamamen temizlenmesi.

1922 11 Ekim. Mudanya Mütarekesi.

1922 1 Kasım. Son Osmanlı padişahı Vahdettin'in İstanbul'dan bir İngiliz harb gemisi ile kaçması.

1922 20 Kasım. Lozan Konferansının başlaması.

1923 4 Şubat. Lozan görüşmelerinin tekrar başlaması.

1923 24 Nisan. Lozan Antlaşmasının imzalanması.

1923 24 Temmuz. Lozan Antlaşmasının imzalanması.

1923 23 Ağustos. Lozan Antlaşmasının Büyük Millet Meclisi tarafından tasdiki.

1923 6 Ekim. Türk Ordusunun İstanbul'a girişi.

1923 13 Ekim. Ankara'nın hükümet merkezi olması.

1923 26 Ekim. Cumhuriyet'in ilânı ve Mustafa Kemal'in Cumhurbaşkanlığına seçilmesi.

1924 3 Mart. Halifeliğin kaldırılması.

1925 11 Şubat. Doğu illerinde Şeyh Said isyanı.

1925 3 Kasım. Şapka Kanununun kabulü.

1925 30 Kasım. Tekkelerin kapatılması.

1925 26 Aralık. Bugünkü saat ve takvimin kabulü.

1926 17 Şubat. Türk Medeni Kanununun kabulü.

1928 9 Ağustos. Harf devriminin başlaması.

1928 1 Kasım. Harf devrimi hakkında kanun çıkarılması.

1930 Ağustos. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması.

1930 17 Kasım. Serbest Cumhuriyet Fıkrası'nın kendi kendini kapatması.

1930 23 Aralık. Menemen olayı.

1934 9 Şubat. Balkan Antantının imzalanması.

1937 9 Temmuz. Saadabât Paktının imzalanması.

1937 21 Temmuz. Montrö Antlaşmasının imzalanması.

1938 10 Kasım. Atatürk'ün ölümü.

1938 11 Kasım. İsmet İnönü'nün Reisicumhurluğa seçilmesi.